

VILNIAUS UNIVERSITETAS
TEISĖS FAKULTETAS
BAUDŽIAMOSIOS JUSTICIJOS KATEDRA

Silvijos Skrebytės
IV (4 m.) neakivaizdinio kurso,
baudžiamosios justicijos
šakos studentės

MAGISTRO DARBAS
BŪTINOSIOS GINTIES RIBŲ PERŽENGIMO
PROBLEMA
The Problem of the Excess of Limits of Self-defence

Vadovas prof. dr. Jonas Prapiestis

Recenzentas asist. Vidas Kilinskas

Vilnius 2011

Turinys

Turinys	1
Įžanga	2
1. Būtiniosios ginties ir jos ribų peržengimo samprata	5
1.1. Būtiniosios ginties kilmės teorijos	5
1.2. Istorinė būtiniosios ginties raida	8
1.3. Teisinis būtiniosios ginties reglamentavimas	10
2. Būtiniosios ginties teisėtumo sąlygos	13
2.1. Pavojingumas	13
2.2. Realumas	17
2.3. Akivaizdumas	24
3. Objektvieji būtiniosios ginties ribų peržengimo požymiai	29
4. Subjektyvieji būtiniosios ginties ribų peržengimo požymiai	40
4.1. Kaltė	40
4.2. Emocijos	46
5. Būtiniosios ginties ribų peržengimas ir atskirų nusikalstamų veikų kvalifikavimo problemos.....	52
Išvados	68
Santrauka.....	71
Summary	72
Panaudotų šaltinių sąrašas.....	73

Ižanga

Bendroji temos charakteristika ir jos aktualumas

Sunku įsivaizduoti galimą ir veiksmingą būtiniosios ginties alternatyvą. Asmens teisė į būtinąją gintį įtvirtinta beveik visų valstybių teisinėse sistemose. Asmuo neatsako pagal baudžiamąjį kodeksą, jeigu jis, neperžengdamas būtiniosios ginties ribų, padarė baudžiamajame įstatyme numatyto nusikaltimo ar nusižengimo požymius formaliai atitinkančią veiką gindamasis ar gindamas kitą asmenį, nuosavybę, būsto neliečiamybę, kitas teises, visuomenės ar valstybės interesus nuo pradėto ar tiesiogiai gresiančio pavojingo kėsینimosi. Todėl labai svarbu tinkamai kvalifikuoti būtiniosios ginties situaciją. Veikos įvertinimas labai platus – nuo bausmės neskyrimo asmeniui, nes nėra nusikalstamos veikos iki skiriamos bausmės už tyčinį nužudymą.

Atlikus atrankinį bylų dėl būtiniosios ginties situacijos nustatymo tyrimą (tirtos 1999- 2011 m. Lietuvos Aukščiausiojo, apeliacinio ir apygardų teismų bylos), matoma, kad net 83 proc. tokių atvejų teismas konstatavo būtiniosios ginties nebuvimą, o tai reiškia, kad būtiniosios ginties ribų peržengimo šiais atvejais irgi nėra. O teismams konstatavus būtiniosios ginties situaciją, būtiniosios ginties ribų peržengimo ir neperžengimo atvejai išlaiko nežymiai besiskiriantį santykį, t.y. teismai kiek dažniau nustato, kad esant būtiniosios ginties situacijai ribos nebuvo peržengtos. Tačiau pasitaiko atvejų, nors ir retai, kai aukštesnės instancijos teismas keičia žemesnės instancijos teismo sprendimą dėl būtiniosios ginties situacijos nustatymo ar jos ribų peržengimo konstatavimo. Todėl būtiniosios ginties ribų peržengimo problemų nagrinėjimas aktualus.

Magistro darbo tema, būtiniosios ginties ribų peržengimo problema, labai mažai nagrinėta Lietuvos teisinėje doktrinoje. Galima būtų paminėti Vlado Pavilionio ir Remigijaus Merkevičiaus knyga „Būtinoji gintis“, Tačiau būtiniosios ginties ribų peržengimo problemoms aptarti joje skirtas tik vienas skyrius. Taip pat dalį dėmesio šioms problemoms skiria Romualdas Drakšas knygoje „Mirties bausmė: situacija ir perspektyvos“, aptardamas teisėto gyvybės atėmimo įtvirtinimą įstatymuose. Tačiau teismų praktikoje su būtiniosios ginties situacija susiduriama pakankamai dažnai. Užsienio valstybių teisės mokslininkus būtiniosios ginties ir jos ribų peržengimo problemos domina jau seniai ir yra išsamiai nagrinėtos. Paminėtina N. V. Reingardto knyga „Būtinoji gintis“ (1898), Rudolf von Jhering knyga „Kova už teisę“ (1907), R. D. Yadav knyga „Nusikaltimo ir būtiniosios ginties teisė“ (1993). Kiti mokslininkai nagrinėję šią temą: Richard Maxwell Brown, I. Fargijevs, M. I. Jakubovičius, R. M. Jusipovas, M. A. Kaufmanas, V. V. Merkurjevas, K. I. Popovas.

Tyrimo objektas – būtinosios ginties ribų peržengimo problema Lietuvos teisinėje sistemoje ir kitų valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose ar teismų praktikoje.

Tyrimo tikslas – Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse ir kitų šalių baudžiamuosiuose įstatymuose numatytų normų, reguliuojančių būtinosios ginties ribų peržengimą, lyginamoji analizė, būtinosios ginties ribų peržengimo problemų nustatymas, problemų sprendimo būdų suradimas, teisminės praktikos bylose dėl būtinosios ginties nustatymo nagrinėjimas ir teismų pateikiamų argumentų apibendrinimas.

Tyrimo uždaviniai yra:

- 1) apžvelgti būtinosios ginties ir jos ribų sampratos istorinę kilmę, ją aiškinančias doktrinas ir teisinės reglamentacijos raidą;
- 2) aptarti būtinąją gintį ir būtinosios ginties ribas reglamentuojančius Lietuvos ir kitų valstybių baudžiamuosius įstatymus;
- 3) atlikti konkrečių būtinosios ginties ribas reguliuojančių įstatymo normos dalių analizę ir palyginti su kitų valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose įtvirtintomis;
- 4) išanalizuoti Lietuvos ir užsienio valstybių teismų praktiką, pateikiant (teigiamus ir neigiamus) teorinių nuostatų taikymo pavyzdžių vertinimus.

Šaltiniai

Šaltiniai, kuriais remiamasi rašant darbą yra Lietuvos ir kitų valstybių baudžiamieji įstatymai, Lietuvos ir kitų šalių baudžiamosios teisės teoretikų suformuluotos nuostatos monografijose, mokomuosiuose ir periodiniuose leidiniuose. Būtinosios ginties ribų peržengimo nuostatų praktinio taikymo problemos nagrinėjamos analizuojant Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato nutarimus bei nutartis, taip pat kitų teismų (apeliacinio ir apygardų) praktiką nustatant asmenų baudžiamąją atsakomybę.

Tyrimo metodai

Darbe taikomas *istorinis, lyginamasis – teisinis, loginis- analitinis, sisteminės analizės* ir kt. metodai. Istorinis metodas taikytas siekiant atskleisti būtinosios ginties ir jos ribų nustatymo sampratos formavimąsi ir raidą. *Lyginamuoju- teisiniu* metodu lyginamos ir vertinamos būtinosios ginties ir jos ribų peržengimo mokslinės koncepcijos ir mokslininkų nuomonės, Lietuvos ir kitų valstybių baudžiamieji įstatymai, jų taikymo tendencijos. Rašant darbą Lietuvos Respublikos baudžiamasis įstatymas lyginamas su įvairių Europos ir Azijos valstybių baudžiamaisiais kodeksais, bendrosios teisės šalių baudžiamaisiais įstatymais (Kanados, JAV, Didžiosios

Britanijos). Didelę dalį sudaro lyginimas su buvusio Sovietinio bloko šalių baudžiamaisiais įstatymais. Lyginimas su bendrosios teisės šalių ar Europos valstybių įstatymais leidžia pastebėti kitokias tendencijas, atkreipti dėmesį į problemas, kurios Lietuvos baudžiamuosiuose įstatymuose nebuvo numatytos. *Sisteminis analizės* metodas naudojamas atskleidžiant atskiras normos sudėtines dalis. *Lingvistinis* metodas pasitelkiamas atskleidžiant sąvokų prasmę. *Loginis- analitinis* metodas taikomas aiškinant teisės normų turinį, apibendrinant ir rašant išvadas. *Statistinis* metodas naudojamas analizuojant argumentus, sutinkamus teismų praktikoje pasisakant dėl būtinios ginties situacijos. Rašant darbą savarankiškai atliktas tyrimas – ištirta 224 bylų, nagrinėtų Lietuvos teismuose (Lietuvos Aukščiausiame Teisme, Lietuvos Apeliaciniame Teisme ir Lietuvos apygardų teismuose) dėl būtinios ginties situacijos ar jos ribų peržengimo nustatymo. Darbe analizuojant įvairius būtinios ginties situaciją ar jos ribų peržengimą charakterizuojančius požymius nurodomi šio tyrimo metu gauti rezultatai.

Darbo struktūra

Darbą sudaro įžanga, penkios dalys ir išvados, pateikiamas naudotos literatūros sąrašas. Pirmoje dalyje apibrėžiama būtinios ginties ir jos ribų peržengimo samprata, analizuojama jų kilmė, istorinė raida bei teisinis reguliavimas. Antroje dalyje nagrinėjamos būtinios ginties teisėtumo sąlygos (pavojingumas, realumas, akivaizdumas). Trečioje dalyje analizuojami objektyvieji būtinios ginties ribų peržengimo požymiai. Ketvirtoje dalyje nagrinėjami subjektyvieji būtinios ginties ribų peržengimo požymiai. Penktoje dalyje analizuojamos būtinios ginties ribų peržengimas ir atskirų nusikalstamų veikų kvalifikavimo problemos: teisėto gyvybės atėmimo esant būtinajai ginčiai problema, muštynių kvalifikavimas, būsto ir nuosavybės apsaugą nuo pasikėsinimų, aptariamų kvalifikavimo klaidos.

1. Būtiniosios ginties ir jos ribų peržengimo samprata

1.1. Būtiniosios ginties kilmės teorijos

Apibrėžiant būtiniosios ginties kilmę, pasitelkiama daugybę filosofinių, psichologinių, teisinių teorijų. Būtinoji gintis vertintina per religijos, moralės prizmes. Teisė į būtinąją gintį pripažįstama ne išvestine, bet savarankiška prigimtinė teise. Tai, ką gina asmuo, įgyvendindamas teisę į būtinąją gintį, atrodo akivaizdu ir neginčijama. Tačiau visuotinai pripažintos nuomonės šiuo klausimu teisės doktrina nėra suformulavusi.

Išskirtina daug teorijų, apibrėžiančių būtiniosios ginties pagrindus. Tačiau kaip svarbiausios paminėtinos socialinio kontrakto, retributyvi ir utilitari teorijos.¹ Kaip atskira teorija paminėtina pusiausvyros tarp žalos ir visuomenės intereso teorija.

Socialinio kontrakto teorija skelbia, kad valstybė yra socialinio kontrakto (visuomenės susitarimo) pasekmė. Pagrindiniai jos atstovai J. Locke ir I. Kant. Valstybė, vykdydama nusikaltimų kontrolės ir prevencijos funkcijas, nepajėgi numatyti ir užkardyti kiekvieną konkretų nusikaltimą, taip pat negali padaryti to, kas neįmanoma – apsaugoti kiekvieną individą kiekvienu jo gyvenimo momentu. Kadangi valstybė nepajėgi apsaugoti visų žmonių teisių, žmonėms suteikiama teisė į būtinąją gintį.

Retributyvi teorija – turi būti atsakas į nusikaltimą. Smurtas vengtinas, tačiau atsakas į agresiją turi būti, t.y. ”akis už akį, dantis už dantį”. Šią teoriją iškėlė G. W. F. Hegel. Pasak šios mokyklos būtinoji gintis tai ne sutartis, o moralinė pareiga ir teisė. Gyvybė – Dievo dovana ir kiekvienas privalo ją saugoti, kiekvienas turi teisę ginti savo gyvybę nuo puolimo.

Utilitarinė teorija remiama utilitaristų ir moralistų mokyklos. Pasak utilitarizmo valstybė leidžia įstatymus ir juos reguliuoja. Ši teorija dar vadinama prevencijos teorija. Utilitarizmą apibūdina frazė „daugiausiai gėrio didžiausiam kiekiui žmonių“. Būtiniosios ginties teisės pagrindas yra apsisaugoti nuo nusikaltimo. Pasak šios teorijos būtinoji gintis nėra natūrali teisė ir kiekviena valstybė nusprendžia apie jos teisinį įtvirtinimą.

Kitą vertus būtinoji gintis paaiškinama natūraliu instinktu. Daugelis autorių mano, kad būtinoji gintis – prigimtinė teisė. Ši teisė slypi žmogaus prigimtyje ir atitinka šiuolaikinės visuomenės bazines vertybes ir santykius. M. A. Kaufmanas rašo “Teisė į būtinąją gintį – tai prigimtinė kiekvieno piliečio teisė. Būtinoji gintis nėra sukurta valstybės, tačiau jos pripažįstama ir sankcionuojama“.² Būtinoji gintis remiasi savisaugos, tėvystės, nuosavybės, altruizmo instinktais, tad kai kurie autoriai teigia, kad įstatymų

¹ YADAV, R. D. *Law of Crime and Self-Defence*. India: Amit Enterprises, 1993. 126 p.

² КАУФМАН, М.А. *Обстоятельства, исключают преступность деяния*. М., 1998. С. 5.

leidėjui lieka tik konstatuoti esamą faktą, o ne paveikti natūralius procesus. Savigny seka iš savisaugos instinkto, ji tarsi nesąmoninga žmogaus, kuriam gresia pavojus, būseną. Automatiškai pasielgęs žmogus dažnai neprisimena savo veiksmų. Dėka savisaugos instinkto mes valgome, miegame, geriame, kvėpuojame. Tad jei žmogui įgimtas instinktas saugoti savo gyvybę, valstybė negali atimti tokios teisės. Savisaugos instinktas pagrįstas refleksais, tokiais kaip staigiai atitraukiama ranka nuo ugnies ar užsigavus kilęs noras suduoti mus užgavusiam daiktui. Iš to ir kyla kerštas – duoti atkirtį. Keršto instinktas toks stiprus, kad kartais susimaišo su išgyvenimo (savisaugos) instinktu. Kerštas – kenksmingas veiksmas, kilęs norint atsakyti į anksčiau įvykdytą realų ar tariamą neteisingumą. Tačiau autorės nuomone, pagrindinis jų skirtumas tas, kad būtinoji gintis vyksta į dabar vykstantį puolimą, o kerštas tai atsakas į anksčiau vykusi puolimą. Čia svarbu paminėti teismų praktikoje atkreipiamą dėmesį į kėsimosi pradžios ir pabaigos momentus, t.y. kėsimosi akivaizdumą. Kai kuriose kultūrose kerštas laikomas norma, pvz., kraujo kerštas. Tačiau kai kuriose religijose, pvz., krikščionybėje, priešingai, liepiama nekeršyti. Ir krikščionių teiginys, kad reikia atsukti kitą žandą, reiškia ne teisės į būtinąją gintį nebuvimą, bet keršto vengimą. Būtiniosios ginties principas apsisaugoti, bet ne keršyti, svarbu išlaikyti proporciją. Ši teisė neapima atpildo už padarytą žalą arba savavališko asmens baudimo. Todėl teisūs autoriai, teigiantys, kad pirminis būtiniosios ginties pagrindas yra prigimtinė žmogaus teisė ir tik vėliau ši prigimtinė teisė įgyvendinama arba keršto teisės, arba kovos su netiesa, arba pagalbos valstybei, vykdant teisingumą forma. Būtiniosios ginties įtvirtinimas norminiuose aktuose yra tik šios teisės sankcionavimas, įstatyminės reikšmės jai suteikimas.³ N. V. Reingardto nuomone asmuo, pažeidžiantis kito teises, pažeidžia solidarumo principą ir yra nevisuomeniškas elementas, nusikaltėlis. Kova su juo bus kova už teisybę.⁴

Kiekvienas veiksmas nesukėlęs neigiamų pasekmių pakartojamas, todėl net menkiausias užpuolimas, praėjęs be atsako, vėliau gali masiškai kartotis, ir susitelkęs vienoje vietoje nuosavybės turėtojai padarys reikšmingą nuostolį. A. Bandūra sukūrė socialinio išmokymo teoriją (dar vadinama Bandūros teorija). Žmogaus mokymasis vyksta kaip abstrakčios informacijos apdorojimas stebint kitų elgesį, ši informacija įvertinama ir sprendžiama, kuri iš elgesio variantų pasirinkti ir vėliau taip elgtis.⁵ Elgesys išmokstamas modeliavimo ir pastiprinimų pagalba. Tačiau, ar įmanoma išmokyti asmenį

³ PAVILONIS, Vladas, MERKEVIČIUS, Remigijus. *Būtinoji gintis*. Vilnius: Justitia, 1999. 29 p.

⁴ РЕЙНГАРДТ, Н. В. *Необходимая оборона*. По изданию 1898 г.

Prieiga per internetą: <<http://www.allpravo.ru/library/doc101p0/instrum2064/>> [Žiūrėta 2010 11 25]

⁵ Žr. Social Learning Theory. Prieiga per internetą:

<<http://condor.admin.cuny.cuny.edu/~hhartman/Overview%20of%20Bandura's%20Theory.htm>> [Žiūrėta 2011 02 11]

gintis arba nesiginti? Kyla abejonių, nes jeigu būtinoji gintis pagrįsta instinktais, ar žmogaus protas pajėgus juos paveikti? Netgi numačius griežtas bausmes ar gyvybės atėmimą, autorės nuomone, neįmanoma paveikti asmens elgesio taip, kad jis negintų savo gyvybės. Pasak Rudolf von Jhering, žmogui neigti ir maldauti teisės į būtinąją gintį reikštų jo pažeminimą iki gyvulių lygio.⁶ Žmogui tektų rinktis, ar prarasti gyvybę puolimo metu, ar vėliau – apsigynus ir atėmus gyvybę agresoriui. Tačiau būtų tikimybė likti nenubaustam. Darytina išvada, kad būtinoji gintis, kaip refleksas, kaip prigimtinė žmogaus teisė, kaip instinktas yra neatsiejama nuo žmogaus asmens. Galima išmokyti neagresyvių reagavimo į puolimą būdų, ar atremti kito agresiją švelnesniais būdais, paveikti priešininką psichologiškai arba sukelti jam mažiau fizinių nepatogumų. Reikėtų ugdyti visuomenės atsakomybę už savo elgesį supratimą.

Su savigynos instinktu sietina ir Darwinizmo teorija. Ch. R. Darwin sukūrė teoriją, paremtą gamtinės atrankos principu. Konkurencinėje kovoje (evoliucijos procese) išlieka tik geriausiai prisitaikę individai ir rūšys, t.y. stipriausi. Vadinasi, išlieka tie, kurie moka geriausiai apsiginti ar apginti savo teises ir interesus. Tačiau skirtingai nei gyvūnai, žmonės savigynos instinktui gali suteikti teisinę formą.

Veiksmo ir atoveikio (trečiasis Niutono) dėsnis teigia: jei vienas kūnas kokio nors dydžio jėga paveikia kitą kūną, tai tas kitas kūnas pirmąjį taip pat paveikia tokio pat dydžio priešingos krypties jėga. Aplinkos reakcijos dėsnis, kuris remiasi socialiniame pasaulyje Niutono dėsniu – veiksmas lygus atoveiksmiui, yra tai, kad kiekvienas puolimas likimo atžvilgiu iššaukia gintį, individualią ir kolektyvinę, kurios išraiška yra baudžiamoji teisė, sudaranti organizuotą kolektyvinę gintį nuo nusikalstamo elemento, įkūnijančio puolimo idėją. Kuomet valdžia ir baudžiamasis įstatymas neveiksmingi, tai esant nusikalstamo elemento puolimui prabunda individualios jėgos, nukreipiančios energiją ta linkme, kuria turėjo veikti baudžiamasis įstatymas, saugodamas vienetą. Pvz., JAV valstijoje Viskonsine atšaukus mirties bausmę, padaugėjo nužudymų, vagysčių ir padegimų, t.y. kilo didesnis pavojus. Tas pavojus iššaukė Linčo įstatymų taikymą, pasireiškiantį tuo, kad patys piliečiai be jokios valdžios pagalbos prisiimdavo teisėjų ir vykdytojų vaidmenį ir daugeliu atveju įvykdydavo mirties bausmę.⁷ Kada tolimosiose JAV rytų valstijose Kanzase, Oregone ir kt. įprasti teismai pasirodė bejėgiai prieš plėšikus ir arkliavagių, tai Linčo įstatymas buvo vienintelė priemonė šalinant asocialius elementus. Įstatymo trūkumai ir valdžios silpnumas prieš kenksmingus visuomenei

---

⁶ ИЕРИНГ, Рудольф. *Борьба за право* (перевод С.И.Ершова). М., 1907. 94 p.

Prieiga per internetą: <<http://www.oldlawbook.narod.ru/ihering.htm>> [Žiūrėta 2011 02 20]

⁷ РЕЙНГАРДТ, Н. В. *Необходимая оборона*. По изданию 1898 г.

Prieiga per internetą: <<http://www.allpravo.ru/library/doc101p0/instrum2064/>> [Žiūrėta 2010 11 25]

elementus lėmė tautinių saviteisinių atsiradimą, kurie esant tam tikroms aplinkybėms yra neišvengiami ir būtini, nors iš esmės blogi. „Kur prasideda teisingumas, ten baigiasi tautos kerštas“ – kalbėjo didžiosios prancūzų revoliucijos veikėjas G. J. Danton nurodydamas santykį tarp valdžios pareigos ir tautos teisės.

Būtinąją gintį be minėtų teorijų paaiškina reikalingumo doktrina, valstybės atsakomybė už gyvybės ir nuosavybės apsaugą. Būtinoji gintis – nusikaltimų prevencijos priemonė. Veiksmai, kurie įstatymo kvalifikuojami kaip būtinoji gintis, yra socialiai naudingi, išpėjančiai veikia nusikalstamumą, nes asmuo, ketinantis daryti nusikaltimą, žino, kad gali susidurti su aktyviu, įstatymo laikomu teisėtu, pasipriešinimu. Galimybė netekti gyvybės smarkiai paveikia asmens psichiką ir jis nerizikuos pulti arba prieš puldamas pagalvos, pasirinks silpnesnę auką (fiziškai arba protiškai). Pasak R. Drakšo būtiniosios ginties instituto egzistavimas yra vienas iš faktorių, užtikrinančių visuomenės narių saugumo jausmą.⁸ R. D. Yadav nuomone pagalba sau yra socialinio teisingumo dalis ir individai neturėtų koncentruotis į tai, ką visuomenė gali duoti jiems, bet patys turi stengtis duoti visuomenei. Būtinoji gintis būtų pagalbos sau doktrinos dalis.⁹

Būtiniosios ginties būdui turi įtakos ir asmeninės savybės, jo moralinės vertybės, pasaulėžiūra, įpročiai, gyvenimo būdas ir aplinka. V. V. Merkurjevas tirdamas būtiniosios ginties prigimtį pateikė išvadą, kad „principinis klausimo apie būtiniosios ginties teisėtumo sąlygas ir leistinas jos ribas išsprendimas visada tiesiogiai priklauso nuo asmens padėties visuomenėje ir valstybėje“.¹⁰ Tiksliau būtų kalbėti ne apie piliečio teisių gynimą, bet apie gynimąsi nuo pilietinių teisės pažeidimų.

1.2. Istorinė būtiniosios ginties raida

Iš istorijos studijų žinoma, kad visose tautose veikė principas *vim vi repellere licet* (jėgą galima atremti jėga), todėl ir teisė į būtinąją gintį buvo numatyta visuose baudžiamosios teisės raidos etapuose.¹¹ Vieni seniausių įstatymų sudarytojų yra induistai. Manu įstatymuose rašoma: „Tas, kas kare, kilusiam ginant švenčiausias teises, vardan asmeninio saugumo, siekdamas apginti moterį ar senuką, teisingai užmuš ką nors, nebus pripažįstamas kaltu. Kiekvienas žmogus nedvejodamas turi nužudyti tą, kuris puolą jį turėdamas tikslą nužudyti, nepaisant to, kas bebūtų puolantysis, netgi jo viršinininkas, vaikas, senukas. Nužudyti žmogų, kuris viešoje vietoje kėsinaisi nužudyti, nė jokių atveju

---

⁸ DRAKŠAS, Romualdas. *Mirties baismė: situacija ir perspektyvos*. Vilnius: Eugrimas, 2002. 43 p.

⁹ YADAV, R. D. *Law of Crime and Self-Defence*. India: Amit Enterprises, 1993. 15 p.

¹⁰ МЕРКУРЬЕВ, В.В. *Необходимая оборона: уголовно-правовые и криминологические аспекты*. Рязань, 1998. С. 11.

¹¹ DRAKŠAS, Romualdas. *Mirties baismė: situacija ir perspektyvos*. Vilnius: Eugrimas, 2002. 37 p.

neduoda pagrindo pripažinti užmušusį kaltu. Tai įniršio kova su įniršiu.¹² Reiktų pastebėti, kad Manu įstatymai leido būtinąją gintį tik ginant gyvybę, tačiau apie nuosavybės apsaugą Manu įstatymas neužsimena.

Egipto įstatymai būtinąją gintį numatė ne tik kaip teisę, bet ir pareigą tretiesiems asmenims. Įstatymai skirdavo mirties bausmę tam, kuris matė žmogžudystę, tačiau neapgynė, turėdamas tam galimybę; o tuo atveju, jei negalėjo apginti, turėjo pranešti teisminei valdžiai, kad neišpildė pilietinės pareigos ir užsitraukdavo kūno bausmes ir tris dienas negaudavo valgyti.¹³

Europoje įstatymų leidėjas leido ginti nuosavybę. Pradžios knygoje kalbama: „Jei kas užtiks vagį tykojantį ir trinktelės jam taip, kad tas numirs, tai jam bus atleista, tačiau jei patekės saulė, tai nebus atleista“. Biblija leido užmušti naktinį vagį, tačiau saulei patekėjus tai buvo draudžiama, nes nuosavybės šeimininkas galėjo pasitelkti į pagalbą kaimynus. Dvylikos lentelių įstatymai taip pat leido užmušti naktinį vagį, be to jie leido užmušti vagį, apvogusi dieną ir sugavus jį besipriešinant ginklu. Visa tai leido romėnų juristams iškelti tokias dvi pagrindines sąlygas būtinajai ginčiai: 1) užpuolimo neteisingumas, 2) pavojaus neišvengiamumas. Pagal prancūzų ir anglų teisę nužudymas ir kūno sužalojimas beginant savo gyvybę karaliaus sprendimu atleisdavo nuo bausmės.¹⁴

Kanonų teisė pripažindama asmens meilės jausmą, liepdama mylėti netgi savo priešus, į būtinąsias ginties teisę žiūrėjo kaip į neišvengiamą blogybę. Asmuo atėmęs gyvybę kitam besigindamas vis tik pažeisdavo Dievo įstatymus ir buvo laikomas nusidėjėliu, užsitraukdavo Bažnyčios nemalonę. Kanonų teisė draudė ginti nuosavybę gyvybės kaina ir rekomendavo puolimo vengti, tačiau ginti kitą asmenį buvo leidžiama.¹⁵

1856 m. Carl Levita savo knygoje „Das Recht von der Nothwehr“ Vokietijoje pirmais iškėlė klausimą: būtinoji gintis – teisė ar tik baudžiamąją atsakomybę šalinanti aplinkybė ir išsprendė jį kategoriškai pasitelkdamas metafizines išvadas. Mokslininkas Geieris atremdamas C. Levita argumentaciją įrodė, kad būtinoji gintis ne teisė, o tik aplinkybė, šalinanti baudžiamąją atsakomybę.¹⁶

1903 m. Rusijos baudžiamojo statuto (toliau, 1903 m. baudžiamasis statutas) išdėstytas reglamentavimas suformulavo teisininkų požiūrį į būtinąsias ginties ribų

---

¹² THONISSEN Jean Joseph. *Etudes sur l'histoire du droit criminel des peuples anciens*. 1869.

[Interaktyvus] Prieiga per internetą:

<http://books.google.com/books?id=R0I_AAAAcAAJ&printsec=frontcover&dq=Etudes+sur+histoire+du+droit+criminel&hl=lt&ei=tLw9TbjREs6q8QPw3pHzCA&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=4&ved=0CDMQ6AEwAw#v=onepage&q&f=false> [Žiūrėta 2011 02 02]

¹³ РЕЙНГАРДТ Н. В. *Необходимая оборона*. По изданию 1898 г.

Prieiga per internetą: <<http://www.allpravo.ru/library/doc101p0/instrum2064/>> [Žiūrėta 2010 11 25]

¹⁴ *ibid.*

¹⁵ *ibid.*

¹⁶ *ibid.*

peržengimą. Jau tuomet būtiniosios ginties ribų peržengimas buvo vertinamas iš nukentėjusiojo pozicijos. Skirtingai nei 1903 m. baudžiamajame statute, 1961 m. Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos baudžiamajame kodekse (toliau, 1961 m. baudžiamasis kodeksas) bei dabar galiojančiame baudžiamajame kodekse gynyba ne laiku (kai pasikėsiniimo dar nėra arba jau nebėra) nelaikoma būtina, todėl nėra ir būtiniosios ginties ribų peržengimo.

Baudžiamajame įstatyme įtvirtinta teisė ginti nuo pavojingų kėsinių visuomenės ir valstybės interesus laikoma politiniu, juridškai ne visai pagrįstu sprendimu. Tokio sprendimo ištakos, V. Pavilionio ir R. Merkevičiaus nuomone, yra 1926 m. RTFSR Baudžiamasis kodeksas ir vėlesnis, 1958 m., SSRS Baudžiamųjų įstatymų pagrindų įstatymas. Šio įstatymo 13 straipsnyje, laikantis totalitarizmo esmę išreiškiančių vertybių prioriteto, kaip savarankiškas būtiniosios ginties objektas ir buvo įtvirtinti visuomenės ir valstybės interesai. Tuo tarpu pagrįsta yra tik materialiai išreikštų objektų (pvz., turto, pastatų), o ne viešosios tvarkos, valdymo tvarkos ir kitų analogiškų objektų, kurie neturi realios išraiškos, o yra juridinės konstrukcijos rezultatas, gynyba.¹⁷

1.3. Teisinis būtiniosios ginties reglamentavimas

Baudžiamojo kodekso 28 str. 2 d. taip apibrėžia būtinąją gintį: Asmuo neatsako pagal šį kodeksą, jeigu jis, neperžengdamas būtiniosios ginties ribų, padarė baudžiamajame įstatyme numatyto nusikaltimo ar nusižengimo požymius formaliai atitinkančią veiką gindamasis ar gindamas kitą asmenį, nuosavybę, būsto neliečiamybę, kitas teises, visuomenės ar valstybės interesus nuo pradėto ar tiesiogiai gresiančio pavojingo kėsinioms. To paties straipsnio 1d. užtikrina asmens teises: Asmuo turi teisę į būtinąją gintį. Šią teisę jis gali įgyvendinti neatsižvelgdamas į tai, ar galėjo išvengti kėsinioms arba kreiptis pagalbos į kitus asmenis ar valdžios institucijas. Tuo tarpu, 28 str. 3 d. jau apibrėžia „Būtiniosios ginties ribų peržengimas yra tuo atveju, kai tiesiogine tyčia nužudoma arba sunkiai sutrikdoma sveikata, jeigu gynyba aiškiai neatitiko kėsinioms pobūdžio ir pavojingumo. Būtiniosios ginties ribų peržengimu nelaikoma dėl didelio sumišimo ar išgąščio, kurį sukėlė pavojingas kėsinioms, arba ginantis nuo įsibrovimo į būstą padaryta veika.“ Ir 4 d. numato baudžiamąją atsakomybę „Būtiniosios ginties ribas peržengęs asmuo atsako pagal baudžiamąjį įstatymą, tačiau bausmė jam gali būti švelninama remiantis šio kodekso 62 straipsniu.“

---

¹⁷ Žr. PAVILONIS, Vladas, MERKEVIČIUS, Remigijus. *Būtinoji gintis*. Vilnius: Justitia, 1999. 36 p.

Žmogaus galimybę gintis esant tam tikrai situacijai numato ne tik valstybės vidaus norminė ir teorinė bazė, bet ir tarptautinės viešosios teisės papročiai. Čia ji apibrėžiama kaip savigyna santykiuose tarp valstybių, tarptautinės teisės subjektų. Tarptautinėje teisėje būtiniosios ginties institutas minimas netiesiogiai – 1950 m. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 2 str. numato, kad gyvybės atėmimas negali būti laikomas neteisėtu, jeigu „tai įvyko neviršijant tokio jėgos panaudojimo, kai tai buvo neišvengiamai būtina .... ginant kiekvieną asmenį nuo neteisėto smurto“.

Būtinoji gintis apibrėžiama kaip „nenusikalstamas žalos sukėlimas teisės saugomiems asmens interesams, kuris jus ar kitus puola“. 1903 m. baudžiamajame statute buvo rašoma, kad „nelaikoma nusikalstama veika, padaryta pačiam besiginančiam asmeniui ar jo paties gėriui ar kitam asmeniui esant būtinajai ginčiai prieš neteisėtą kėsinimąsi“. Būtinoji gintis daugelyje valstybių siejama su kėsinimosi objektu, pvz., gynyba galima tik esant kėsinimuisi į asmenį ar nuosavybę (Danija) ar tik į asmenį (Gvinėja). Pažymėtina, kad anglosaksų teisinės sistemos valstybėse (Indijoje) būtinoji gintis galima tik tuo atveju, kai kėsinimasis neišvengiamai susijęs su žalos padarymu. Gana dažnai įstatymuose nenumatomas būtiniosios ginties ribų peržengimas, o veikos, atsižvelgiant į aplinkybes, vertinamos bendrais pagrindais (Prancūzija, Švedija, Vokietija). Asmens teisė į būtinąją gintį yra išvestinė iš Konstitucijoje įtvirtintų žmogaus teisių į gyvybę (19 str.), į laisvės ir asmens neliečiamybę (20, 21 str.), nuosavybės ir būsto neliečiamybę (23, 24 str.), kitų prigimtinių teisių ir yra šių teisių gynimo priemonė. Visos pasaulio valstybės turi konstituciją, tiesa, Izraelis, UK, Naujoji Zelandija neturi rašytinės konstitucijos, tačiau ją atstoja rinkiniai pagrindinių įstatymų. Ginčytina dėl Saudo Arabijos, joje nėra rašytinės konstitucijos, tačiau pagrindinis įstatymas teigia, kad Koranas yra Saudo Arabijos konstitucija. Korano 17 sura (Al-Isra, Nakties kelionė, Izraelio vaikai) skelbia: Neatimkite gyvybės, kurią Alachas padarė šventa, išskyrus įtikinamą motyvą (teisingumą). Ir jeigu kas nors yra užmušamas neteisingai, mes suteikėme jo paveldėtojui įgaliojimą (reikalauti Qisás¹⁸ arba atleisti): bet neleiskite jam peržengti ribų gyvybės atėmimo reikale; nes jam padeda (Įstatymas).¹⁹

Niujorko valstijos BK fizinės jėgos panaudojimas reglamentuojamas atvejams: apginti save arba trečiuosius asmenis; apginti patalpas ir nekilnojamą turta, o taip pat ginti nuo *Burglar*, apsisaugoti arba nutraukti vagystę (žalos padarymą), areštuojant arba

---

¹⁸ Qisás- islamo terminas reiškiantis „keršyti“ ir atspindi principą „akis už akį arba *lex talionis*.

¹⁹ *Translations of Quar'an. Surah 17*. Center for Muslim-Jewish Engagement. Prieiga per internetą: <<http://www.usc.edu/schools/college/crcc/engagement/resources/texts/muslim/quran/017.qmt.html>> [Žiūrėta 2011 02 11]

sugaunant saugomą pabėgėlių.²⁰ Pirmieji trys atvejai apibrėžia būtinąją gintį panašiai kaip Lietuvos Respublikos Baudžiamasis kodeksas. Pastebėtina, kad nusikaltimą padariusio asmens sulaikymas 1961 m. baudžiamajame kodekse buvo priskiriamas prie būtiniosios ginties. Kai kuriose valstybėse nusikaltimą padariusio asmens sulaikymas vis dar priskiriamas prie būtiniosios ginties.

Apibendrinant galima būtų apibrėžti, kad būtinoji gintis (beveik visose šalyse vienodai suprantama) – tai esant pavojingam kėsiniuisi asmens atliekami veiksmai, siekiant apginti save ar kitus, formaliai atitinkantys nusikalstamos veikos sudėtį ir padarantys žalos pačiam užpuolikiui, bet ne tretiesiems asmenims. Teisė į būtinąją gintį kilusi iš savisaugos instinkto ir įstatymų leidėjas negali panaikinti šios teisės. Todėl jo užduotis tinkamai įtvirtinti šią teisę įstatymuose, apibrėžiant kokius veiksmai leidžiami esant būtinajai ginčiai ir kas draudžiama. Būtiniosios ginties apribojimas ir būtų vadinamas būtiniosios ginties ribomis. Būtiniosios ginties ribų nustatymas būtinas, siekiant išvengti piktnaudžiavimų, kai dėl menkų interesų bus atimama gyvybė.

Kalbant apie būtinąją gintį paminėtina istorija, įvykusi Panevėžyje 1996 m. gruodžio 24 d. Keletas asmenų atvyko į verslininko Rimanto Okuličiaus parduotuvę "Svainija" ir pareikalavo sumokėti 10 tūkst. JAV dolerių duoklę. Gindamasis R. Okuličius iš teisėtai turėto pistoleto nušovė 4 asmenis ir 4 asmenis sužalojo. Asmenys buvo pripažinti prievartavę turta, tačiau R. Okuličius buvo teisiamas dėl sunkaus nusikaltimo padarymo. Galiausiai R. Okuličiaus veiksmai buvo įvertinti kaip būtinoji gintis.²¹ „Baudžiamoji byla R. O. atžvilgiu, nustačius, kad jis veikia padarė būdamas fiziologinio afekto būsenoje, nutraukta tik 1998 m. balandžio 16 d. (t. 3, b. l. 83 – 84).“²²

---

²⁰ КРЫЛОВА, Н., СЕРЕБРЕННИКОВА, А. *Уголовное право зарубежных стран (Англии, США, Франции, Германии)*. Prieiga per internetą: <http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Pravo/krul/03.php> [Žiūrėta 2011 02 20]

²¹ *Žr. Būtinoji gintis: rizikinga ar neišvengiama?* Delfi. Prieiga per internetą: <<http://www.delfi.lt/news/daily/crime/butinoji-gintis-rizikinga-ar-neisvengiama.d?id=24262021>> [Žiūrėta 2011 02 11]

²² Lietuvos apeliacinio teismo 2008 m. balandžio 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. Nr. 1A-101/2008. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/86066>> [Žiūrėta 2011 02 02]

2. Būtiniosios ginties teisėtumo sąlygos

Būtinoji gintis galima prieš tokią tiesioginės žalos grėsmę, kurią galima pašalinti duodant atkirtį besikėsinančiajam.²³ Kadangi nesant būtiniosios ginties nėra ir būtiniosios ginties ribų peržengimo, labai svarbu tinkamai nustatyti, ar asmuo veikė būtiniosios ginties sąlygomis. Ginties teisėtumo sąlygos susijusios su dviem esminiais momentais – kėsanimusi ir gynyba. Išskirtinė būtiniosios ginties savybė – jos aktyvus pobūdis. Būtinoji gintis laikoma teisėta, kai kėsinimasis yra pavojingas, akivaizdus ir realus. Šios sąlygos parodo kėsinimosi egzistavimą laike (akivaizdus) ir erdvėje (realus). Kai kurios valstybės nurodo papildomus reikalavimus: pavojaus materialumą, neteisėtumą, pvz., Moldovos BK 36 str. 2 p. pažymima, kad asmuo kuris padaro veiką tam, kad atremtų tiesioginį, esminį (materialų) ir realų puolimą prieš save, kitą asmenį ar visuomenės interesus ir kuris rimtai kelia pavojų asmeniui ar puolamo asmens teisėms ar visuomenės interesams yra teisėtos ginties būsenoje²⁴, o Rumunijos BK 22 str. 2 p. nurodoma, kad asmuo, kuris atlieka veiką tam, kad pašalintų materialų, tiesioginį, neatidėliotiną ir neteisėtą puolimą prieš save ar prieš kitus asmenis ar prieš visuotinius interesus, keliančius grėsmę asmeniui ar jo teisėms ar visuotiniams interesams, veikia teisėta gintimi.²⁵

2.1. Pavojingumas

Būtinoji gintis galima ne prieš visus pavojingus veiksmus. Baudžiamasis įstatymas leidžia ginti tik įstatymo ar kitais teisės aktais saugomas asmens teises, visuomenės ir valstybės interesus.²⁶ Būtinoji gintis galima tik prieš tuos veiksmus, kurie yra pavojingi, kurie nukreipti prieš asmens gyvybę, sveikatą, lytinę laisvę, nuosavybę, būsto neliečiamybę, ar kitas teises, valstybės arba visuomenės interesus. Baudžiamojo kodekso 28 straipsnio 2 dalies normos išplėstas aiškinimas leidžia daryti išvadą, kad pagal baudžiamąjį įstatymą būtiniosios ginties objektai yra: 1) žmogaus gyvybę, sveikatą, laisvę, būsto neliečiamybę, seksualinio apsisprendimo laisvę ir neliečiamybę, kitos neturtinės teisės; 2) nuosavybę, turtinės teisės ir turtiniai interesai; 3) visuomenės ir

²³ BIELIŪNAS, Egidijus, ČEPAS, Algimantas et al. *Lietuvos TSR baudžiamojo kodekso komentaras*. Vilnius: Mintis, 1989. 31 p.

²⁴ Moldovos baudžiamasis kodeksas. Prieiga per internetą: <<http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes/country/14>> [Žiūrėta 2011 02 11]

²⁵ Rumunijos baudžiamasis kodeksas. Prieiga per internetą: <<http://www.legislationline.org/download/action/download/id/1695/file/c1cc95d23be999896581124f9dd8.htm/preview>> [Žiūrėta 2010 11 28]

²⁶ PRAPIESTIS, Jonas et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Pirma knyga (Bendroji dalis 1-98 straipsniai)*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004. 182 p.

valstybės interesai (viešosios tvarkos apsaugos, visuomenės ir valstybės saugumo). Baudžiamasis įstatymas nevaržo, nenustato tam tikrų priemonių, įrankių, kurie gali būti naudojami ginantis nuo pavojingo kėsینimosi. Kaip, kokiomis priemonėmis ir būdais galima gintis nuo pavojingo kėsینimosi, nulemia kėsینimosi pobūdis (vertybės į kurias kėsینamasi – gyvybė, sveikata, orumas, kėsینimosi būdas, besikėsینančių asmenų skaičius, jų naudojamos priemonės, ginklai, kėsینimosi vieta, laikas ir t. t.). Asmuo gali naudotis tiek fizine jėga, tiek nešaunamaisiais bei šaunamaisiais ginklais. Gintis nuo visuotinai pavojingo kėsینimo leidžiama nepaisant to, ar puolančiajam asmeniui kyla baudžiamoji atsakomybė. Būtent tai leidžia gintis nuo mažamečių ar nepakaltinamų asmenų veiksmų. Pastebėtina, kad tokiu atveju užpuolikai reikėtų padaryti kuo mažesnę žalą, nors įstatyme tai neįtvirtinta. Gintis galima tik nuo žmogaus atliekamų neteisėtų veiksmų. Jei ginamasi nuo pavojų, kuriuos kelia gyvūnai ar gamtos jėgos, tai jau būtinas reikalingumas, o ne būtinoji gintis. Jei puola asmenų grupė, žala gali būti padaryta bet kuriam grupės nariui, nepriklausomai nuo to, kiek aktyviai jis veikė. Tačiau visais atvejais gynyba turi atitikti tris požymius: žala padaroma tik besikėsینančiam (užpuolikai), žala padaroma atremiant pavojingą kėsینimąsi ir žala padaroma neperžengiant būtinosios ginties ribų. Būtinoji gintis galima ne nuo mažareikšmių veikų (teisės pažeidimų ar baudžiamųjų nusižengimų) arba netgi nusikaltimų, kurie pagal Baudžiamąjį kodeksą laikomi sunkiais ir labai sunkiais nusikaltimais, o tik nuo tokių veikų, kurios pasireiškia realia ir akivaizdžia žala arba tiesiogine jos grėsme būtent pavojingo kėsینimosi momentu.

Pagal atrankinį teismų praktikos tyrimą pavojingumą paneigia įprasti konfliktai (3,3 proc.; užpuolimas nebuvo netikėtas ar įprastas priešininko elgesys), pvz., Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2006 m. lapkričio 21 d. nutartyje byloje Nr. 2K-611/2006: *konfliktinė situacija tarp brolių buvo įprasta, konfliktas įvykio metu buvo eilinis ir kad R. M. savo veiksmais nesudarė būtinosios ginties situacijos.*²⁷ Konstatuojant, kad situacija buvo įprasta, tariama, kad priešininko veiksmai nebuvo netikėti, o asmuo nuo pavojaus galėjo apsisaugoti ir kitais būdais, rasti išeitį, pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. sausio 16 d. nutartis byloje Nr. 2K-9/2007: *Tai buvo paprastas buitinis konfliktas, sąlygotas savo teisių įrodinėjimo ir kilęs dėl gana menkavertės priežasties, dienos metu, esant aplinkui kitiems asmenims. Apeliacinis teismas teisingai nurodė, kad susidariusios aplinkybės nebuvo tokios jau netikėtos ir pavojingos ar be išeities.*²⁸

²⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. lapkričio 21 d. nutartis byloje Nr. 2K-611/2006. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/71057>> [Žiūrėta 2011 02 11]

²⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. sausio 16 d. nutartis byloje Nr. 2K-9/2007. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/75074>> [Žiūrėta 2011 02 11]

Teismų praktikoje vieningai sutariama dėl keiksmažodžių sakymo, ar gestų rodymo. Tai nelaikoma pavojinga veika, kadangi neturi nusikalstamos veikos požymių. Pvz., Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2007 m. lapkričio 27 d. nutartyje byloje Nr. 2K-729/2007: *Nukentėjusiojo elgesys, piktai ir garsiai kalbant bei vartojant necenzūrinius išsireiškimus, buvo susijęs su darbinių santykių aiškinimusi ir negalėjo būti suprastas kaip pavojingas kėsینimasis ketinant imtis smurto prieš nuteistąjį ar kitus patalpoje buvusius žmones.*²⁹ Arba: *Nukentėjusiojo pavartoti necenzūriniai žodžiai negalėjo būti suprasti, kad nukentėjusysis imsis smurto prieš nuteistąjį.*³⁰ Tačiau, kai kuriose šalyse, pvz., Kanadoje gestų rodymas laikomas provokacija.

Pastebėtina, kad apie 3 proc. dėl būtinios ginties situacijos nustatymo nagrinėjamų bylų sudaro smurtiniai veiksmai tarp artimų kraujo ryšiais susijusių giminaičių: tėvo ir sūnaus, brolių, seserų, ar tėvų ir vaikų ir dažniausiai pasibaigusia mirtimi ar sunkiu kūno sutrikdymu. Būtinios ginties situacijoje svarbu asmens, kaip puolėjo savybės, charakteris, kadangi tai lemia visos situacijos suvokimą. Pabrėžtina, kad būtinoji gintis galima nuo pavojingo kėsینimosi, tačiau ne nuo pavojingo asmens. Įstatymas suteikia piliečiams teisę aktyviai gintis nuo pavojingo kėsینimosi, net ir padarant žalos besikėsinančiajam, ir neįpareigoja juos gelbėti nuo tokio kėsینimosi pabėgant, pasislepiant ar kitais būdais, tiesiogiai nenukreiptais grėsmei atremti. Šiuo atveju neturi reikšmės patrauktas ar ne baudžiamojon atsakomybėn žmogus, padaręs pavojingą kėsینimąsi. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kolegija pažymi, kad “argumentai apie nukentėjusiojo asmenybę, praeityje naudotą smurtą, o taip pat grasinimus ateityje panaudoti fizinį smurtą, negali būti pagrindu būtinajai ginčiai, nes neatitiktų būtinios ginties teisėtumo sąlygų, nurodytų BK 28 str. 2 d. Šioje teisės normoje įtvirtinta sąlyga, kad būtinoji gintis galima tik nuo pavojingo kėsینimosi, o ne nuo pavojingų asmenų. Pagal anksčiau minėto Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato nutarimo penktą punktą negalima būtinios ginties ir jos ribų peržengimu laikyti atvejų, kai asmuo savo veiksmais padaro žalą kitam asmeniui, nesant pakankamo pagrindo manyti, jog prasidėjo ar tiesiogiai gresia pavojingas kėsینimasis (pavyzdžiui, dėl nepagrįsto įtarumo, baimės ir pan.).”³¹ Vien tai, kad tam tikras asmuo dėl savo praeities (teistumo, nuobaudų už administracinius teisės pažeidimus, polinkio konfliktuoti, smurtauti ir pan.) gali būti vertinamas kaip pavojingas, dar nesudaro situacijos, kurioje galima būtinoji gintis, nes šis

²⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. lapkričio 27 d. nutartis byloje Nr. 2K-729/2007. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/82464>> [Žiūrėta 2011 02 11]

³⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. gegužės 26 d. nutartis byloje Nr. 2K-212/2009. Prieiga per internetą: <http://www.lat.lt/4_tpbuuletiniai/senos/nutartis.aspx?id=34320> [Žiūrėta 2011 01 21]

³¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 birželio 8 d. nutartis byloje 2K-338/2004. Prieiga per internetą <<http://www.infolex.lt/tp/40830>> [Žiūrėta 2011 01 25]

baudžiamosios teisės institutas skirtas gintis nuo pavojingų kėsinių, o ne nuo pavojingų asmenų.³² Argumentai dėl nukentėjusiojo asmenybės (labai žiaurus, neprognozuojamo elgesio žmogus) taip pat negali būti pagrindas pasinaudoti teise į būtinąją gintį.³³

Kaip nepavojingus asmenis galima būtų traktuoti pareigūnus ar įgaliotus asmenis, teisėtai vykdančius savo funkcijas. Negalima būtinąją gintį prieš teisėtus pareigūnų veiksmus, taip pat prieš asmenį, kuris aiškiai yra būtinosios ginties ar būtinąjo reikalingumo būklėje.³⁴ Tačiau baudžiamosios teisės teorijoje nuomonės išsiskiria: vyrauja nuomonė, kad leidžiama būtinąją gintį tik nuo kėsinių į nukentėjusiojo asmenį, būtinąją gintį tik nuo veiksmų, kurie akivaizdžiai yra nusikalstami, nuo neteisėtų veiksmų vykdomų pažeidžiant įstatyme numatytą formą ir t.t. Kita nuomonė, kad nuo neteisėtų pareigūnų veiksmų gintis galima tik tuomet, kai jais kėsinama į nukentėjusiojo gyvybę ar sveikatą, o kitų neteisėtų veiksmų atveju gintis negalima. Tokia pozicija nepagrįsta, nes baudžiamasis įstatymas neriboja šiuo požiūriu asmens teisės į gynybą, t. y. nesvarbu, kokia užpuoliko profesija.

Negali būti pripažįstami pavojingų kėsinių teisėti pareigūnų veiksmai, kuriais ribojamos žmogaus teisės ar laisvės, pavyzdžiui, administracinis sulaikymas arba suėmimas baudžiamojo proceso tvarka, taip pat veiksmai, padaryti esant bet kuriai aplinkybei, pašalinančiai veikos pavojingumą ar priešingumą teisei. Galimas pareigūnų elgesys nurodomas Policijos veiklos įstatyme. Teisėsaugos pareigūnai, dirbantys institucijose, vykdančiose laisvės atėmimo bausmes ir kiti asmenys, savo funkcijoms vykdyti turintys teisę panaudoti ginklą, esant būtinajai ginčiai turi padaryti kiek galima mažesnės žalos asmenims, atliekantiems pavojingus veiksmus, jei yra tam galimybės.

Teismų praktikoje gynyba nuo pareigūnų sudaro apie 3,1 proc. visų nagrinėtų dėl būtinosios ginties bylų. Būtinąją gintį prieš pareigūnus pripažįstama neteisėta, kai asmuo prieš tai elgėsi neteisėtai ar kai pareigūnas elgėsi teisėtai, vykdė savo funkcijas, apie kurias besiginantysis žinojo, pvz., *kaltinamajam buvo žinomas nukentėjusiųjų kaip policijos pareigūnų statusas ir suprantami jų atvykimo tikslai, susiję su nusikaltimo įkalčių paieška*³⁵ arba *Taigi R. B. žinojo, kad R. G. yra teisėsaugos institucijos pareigūnė,*

³² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. rugsėjo 16 d. nutartis byloje Nr. 2K-336/2008. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/89236>> [Žiūrėta 2011 02 11]

³³ Lietuvos apeliacinio teismo 2007 m. rugsėjo 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-401/2007. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/80916>> [Žiūrėta 2011 02 02]

³⁴ BIELIŪNAS, Egidijus, ČEPAS, Algimantas et al. *Lietuvos TSR baudžiamojo kodekso komentaras*. Vilnius: Mintis, 1989. 31 p.

³⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. spalio 26 d. nutartis byloje Nr. 2K-438/2010. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/177807>> [Žiūrėta 2011 02 15]

*ir kad jis įtariamasis neteisėta veika – kaltinamojo akto egzemplioriaus paėmimu iš prokuratūros patalpu.*³⁶

Apibendrinant kas aukščiau pasakyta, galima daryti išvadą, kad būtinoji gintis galima tik nuo pavojingo kėsinosi. Negalima būtinoji gintis nuo menkaverčių teisės pažeidimų, ar nuo pavojingų asmenų, kurie nepuola. Įprasti konfliktai parodo, kad galima buvo pavojaus išvengti ir kitais būdais.

2.2. Realumas

Kėsinimasis laikomas realiu, kai žala jau daroma arba yra labai aiški jos grėsmė (išsitraukiamas ginklas, atlenkiamas peilis, besiginantysis apsupamas kitų asmenų ir pan.). Lietuvos Respublikos Baudžiamojo kodekso komentare nurodoma, kad realiu laikomas kėsinimasis, kuris yra iš tikrųjų, egzistuoja objektyviai, o ne besiginančiojo vaizduotėje. Jei realiai kėsinosi nebuvo ir žmogus dėl tokio kėsinosi klydo, įsivaizduodamas jį, tokia situacija laikoma tariamąja būtinąja gintimi.³⁷

Didžiausia problema, kad dažnai byloje pateikiami teiginiai apie būtinąsios ginties situacijos buvimą neatitinka realių faktų, prieštarauja byloje surinktais ir teisiamejame posėdyje patikrintais įrodymais nustatytiems faktinėms veikos padarymo aplinkybėms.

Ištyrus teisminę praktiką dėl būtinąsios ginties situacijos nustatymo matoma, kad net 82,1 proc. bylų nustatyta, kad nebuvo būtinąsios ginties. Iš jų net 37,5 proc. argumentuojama tuo, kad negrėšė realus pavojus. Ketvirtyje tokių bylų nurodoma, kad faktinės aplinkybės neleidžia konstatuoti būtinąsios ginties situacijos (23,4 proc.).

Dažnai asmens veikimas būtinąsios ginties sąlygomis pasirenkamas kaip gynybinė taktika, siekiant sušvelninti bausmę ar išvengti baudžiamosios atsakomybės (7,61 proc.), *Tokie nuteistojo parodymai laikytini jo pasirinktas gynybos būdas ir bandymas išvengti baudžiamosios atsakomybės.*³⁸ Būtinąsios ginties kaip gynybinės taktikos pasirinkimą rodo prieštaringi liudytojų parodymai (9,24 proc.), pvz., Lietuvos apeliacinis teismas 2006 m. liepos 12 d. baudžiamojoje byloje Nr. 1A-258/2006: *Iš šių liudytojų parodymų kaitos akivaizdžiai matyti, kad jie proceso eigoje kito tolygiai su nuteistojo pozicija ir yra nukreipti patvirtinti tik tas aplinkybes, kurios palankios nuteistajam. <...> Be to*

³⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. rugsėjo 6 d. nutartis byloje Nr. 2K-520/2005. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/52388>> [Žiūrėta 2011 02 11]

³⁷ PRAPIESTIS, Jonas et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Pirma knyga (Bendroji dalis 1-98 straipsniai)*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004. 184 p.

³⁸ Panevėžio apygardos teismo 2008 m. gegužės 30 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-240-145/2008. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/101223>> [Žiūrėta 2011 02 09]

*pirminiai šių liudytojų parodymai buvo prieštaringi vieni kitiems.*³⁹, nenuoseklūs paties kaltinamojo parodymai, kintantys skirtinguose bylos etapuose ar kai parodymai prieštarauja nustatytooms aplinkybėms (8,7 proc.), pvz., *būtent specialisto išvada patvirtina liudytojų parodymus ir rodo, jog nuteistasis yra nesąžiningas, nes jis pripažįsta sudavęs tik vieną smūgį, o skirtumas tarp vieno ir vienuolikos smūgių, yra didelis.*⁴⁰ Ir 17,9 proc. bylų būtiniosios ginties situacija nurodoma vėlesnėse teismo nagrinėjimo stadijose.

Tačiau ne visuomet būtinoji gintis renkama kaip gynybinė taktika. Kitam atėmęs gyvybę ar sunkiai kitą sužalojęs asmuo, aiškindamas savo veiksmus, gali būti neobjektyvus, jis gali manyti, kad jam grėsė realus pavojus. Tuomet teismai, tirdami konkretaus įvykio aplinkybes turi nustatyti objektyviąją tiesą. Netiesiogiai realaus pavojaus nebuvimą nurodo argumentai: silpnesnis priešininkas (4,4 proc.), fiziškai stipresnis besiginantysis, kiekybinė persvara (2 proc.), daug žmonių aplinkui (2 proc.), taikus priešininkas, pvz., *nustatyta, kad J. J. seno amžiaus, ramus ir taikus žmogus ir Ž. K. nebuvo nuo ko gintis.*⁴¹ Fiziškai silpnesniu priešininku dažnai teismų praktikoje pripažįstamas išgėręs asmuo, pvz., Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2010 m. liepos 1 d. nutartyje byloje Nr. 2K-378/2010 padarė išvadas, kad realus pavojus sveikatai negrėsė, *nes jam vieną smūgį sudavęs nukentėjęsysis D. P. buvo girtas, fiziškai silpnesnis, neturėjo jokių grėsmingų įrankių, o įvykio vietoje buvo daug žmonių*⁴², turintis invalidumą, pvz., Lietuvos apeliacinis teismas 2007 m. rugsėjo 24 d. baudžiamojoje byloje Nr. 1A-401/2007 nurodė, kad *nukentėjęsysis N. K., grasindamas M. G. „ištaškyti į sieną“, invalido vežimėliu prisiartinio prie nuteistojo, <...> nuteistasis, gerai pažinodamas nukentėjusįjį, žinodamas apie akivaizdžią jo fizinę negalią, neabejotinai suprato, kad, nežiūrint abipusio konflikto metu išsakytų žodinių grasinimų, nukentėjęsysis, ribojamas savo negalios ir gebantis judėti tik invalido vežimėlyje, negali padaryti jam rimtesnės žalos ar sukelti rimtesnio pavojaus.*⁴³ Tačiau tik priešininkų fizinių duomenų palyginimas, neįvertinus kitų aplinkybių neleidžia teisingai nustatyti būtiniosios ginties situacijos buvimo. Pvz., *Vien ta aplinkybė, kad jie galimai buvo fiziškai stipresni, negali būti*

³⁹ Lietuvos apeliacinio teismo 2006 m. liepos 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-258/2006. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/73193>> [Žiūrėta 2011 02 02]

⁴⁰ Panevėžio apygardos teismo 2008 m. gegužės 30 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-240-145/2008. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/101223>> [Žiūrėta 2011 02 09]

⁴¹ Kauno apygardos teismo 2008 m. kovo 13 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-88-133/2008. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/111718>> [Žiūrėta 2011 02 09]

⁴² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. liepos 1 d. nutartis byloje Nr. 2K-378/2010. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/166201>> [Žiūrėta 2011 02 15]

⁴³ Lietuvos apeliacinio teismo 2007 m. rugsėjo 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-401/2007. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/80916>> [Žiūrėta 2011 02 02]

vertinama, kaip pagrindas preziumuoti, jog nuteistasis įvykio metu buvo būtinios ginties situacijoje.⁴⁴

Jei užpuolikas nužudomas, lieka remtis aukos parodymais tikintis jo sąžiningumo. Teismų praktikoje būtinios ginties situacija konstatuota viso labo tik 17,5 proc. visų nagrinėtų atvejų: pvz., *A. S. gyvybei ir sveikatai kilo realus pavojus, prieš jį keli asmenys vartojo aktyvią fizinę prievartą, vienas iš jų panaudojo peilį, kuriuo kelis kartus smūgiavo A. S., todėl pagrįstai konstatuota, kad A. S. veikė esant būtinios ginties situacijai, neperžengdamas būtinios ginties ribų.*⁴⁵

Teismų praktikoje retai nurodomi argumentai: neatsimena įvykio detalių, po įvykio nepranešta, menkavertė dingstis. Nelaikomi būtinąja gintimi veiksmai nukreipti prieš mažareikšmes veikas ar administracinius teisės pažeidimus, nes šie nėra tokie pavojingi visuomenei kaip nusikaltimas.⁴⁶ Ginant mažareikšmį gėrį atsiradusi sunki žala vertinama kaip konkreti nusikalstama veika, o ne kaip būtinios ginties ribų peržengimas.

Nesutariama dėl būtinios ginties galimumo nuo žalos sukeltos neveikimu. Tokios situacijos pavyzdžiu gali būti fizinės jėgos panaudojimas atliekančiam karinę tarnybą, kuris gavo įsakymą nustatytos formos, tačiau vengia jį vykdyti, dėl ko gali kilti žala karinės tarnybos interesams.

Realumo kriterijus leidžia atskirti būtinąją gintį nuo tariamosios. V. V. Sverčkovas klasifikuoja būtinąją gintį į teisėtą ir netikrą. Pastaroji savo ruožtu skirstoma į išprovokuotą, abipusę, dvikovinę ir tariamąją.⁴⁷ Gintis neatitinkanti realumo kriterijaus yra tariamoji gintis. Tariamoji gintis – asmens veiksmai, kuriais padaroma žala kitam asmeniui, nors ir nebuvo pavojingo kėsینimosi, kai žmogus dėl tokio kėsینimosi pagrįstai klydo manydamas jį esant. Lietuvos baudžiamajame įstatyme tariamoji gintis neapibrėžta. Kai kurios valstybės apibrėžia tariamąją gintį savo baudžiamuosiuose įstatymuose, pvz., Vokietijos BK 4 d. 35 str., 2 p.: *Jei per nusikaltimą kaltininkas klaidingai mano, kad būtinios ginties aplinkybės egzistuoja, jis bus nubaustas tik tada, jei galėjo išvengti klaidos. Bausmė turi būti švelninama.*⁴⁸ Artimos Lietuvai kaimynės Latvijos BK tariamosios ginties institutas reglamentuojamas išsamiai: Latvijos BK 30 str. apibrėžiama tariamoji gintis – kai nėra realaus puolimo, bet asmuo klaidingai manęs jį esant. Ir kai

⁴⁴ Lietuvos apeliacinio teismo 2010 m. spalio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-149/2010. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/176494>> [Žiūrėta 2011 02 02]

⁴⁵ Klaipėdos apygardos teismo 2010 m. birželio 14 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-228-174/2010. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/164215>> [Žiūrėta 2011 02 09]

⁴⁶ BIELIŪNAS, Egidijus, ČEPAS, Algimantas et al. *Lietuvos TSR baudžiamojo kodekso komentaras*. Vilnius: Mintis, 1989. 31 p.

⁴⁷ СВЕРЧКОВ, В.В. *Уголовное право. Общая часть: Краткий курс лекций*. М: Юрайт-М, 2005. С.148.

⁴⁸ Vokietijos baudžiamasis kodeksas. Prieiga per internetą: <<http://www.legislationline.org/documents/action/popup/id/9015/preview>> [Žiūrėta 2010 11 28]

kėsिनimosi aplinkybės leidžia manyti, kad puolimas realus, tai asmens veiksmai turi būti vertinami kaip būtinoji gintis. 3 p. numato, kad asmeniui, kuris peržengė būtiniosios ginties ribas, kurios leidžiamos esant atitinkamam realiam puolimui, kyla atsakomybė panaši kaip peržengus būtiniosios ginties ribas. 4 p. Asmeniui, kuris padarė žalą, atitinkančią baudžiamojo nusikaltimo požymius, esant tariamajam puolimui, nežinodamas, kad puolimas yra tariamas, ir net esant realioms aplinkybėms jis ar ji tai galėjo ar turėjo žinoti, kyla atsakomybė už atitinkamą nusikaltimą panašiai kaip padarius tai per neatsargumą (nerūpestingumą).⁴⁹

Paminėtina tariamosios ginties kvalifikavimo problema. Veiksmai padaryti esant tariamajai ginčiai gali būti vertinami kaip padaryti esant būtiniosios ginties būklėje, – teismai turi kruopščiai iširti ir įvertinti, ar pagal įvykio aplinkybes besiginantysis galėjo suvokti savo klaidą dėl gresiančio pavojaus, ar negalėjo. Tyrimo organai ir teismai, sprenddami dėl būtiniosios ginties ribų peržengimo, atremiant tariamąjį kėsिनimąsi, turi laikyti, kad tariamasis kėsिनimas buvo realus ir nustatyti, ar besiginantysis turėjo teisę sukelti tokią pat žalą ir tokiomis pat sąlygomis atremdamas tikrą kėsिनimąsi. Jei realaus pavojingo kėsिनimosi nebuvo, ir žmogus dėl tokio kėsिनimosi klysta, įsivaizduodamas jį esant, kaltininko veiksmai gali būti įvertinti kaip padaryti būtiniosios ginties būklėje tik tada, kai įvykio aplinkybės buvo pakankamos manyti, kad vyksta realus kėsिनimas, o besiginantis žmogus nesuvokė ir negalėjo suvokti savo klaidos dėl gresiančio pavojaus. Jei realiai grėsmės nebuvo, atsakomybė už padarytą žalą nustatoma pagal tariamosios ginties taisyklės atsižvelgiant į faktinės klaidos įtaką kaltės formai ir baudžiamajai atsakomybei.⁵⁰ Nužudymas esant tariamajai ginčiai, kai asmuo sąžiningai klydo, manydamas, kad jis yra puolamas, nors kėsिनimosi iš tikro nebuvo arba jis jau buvo nutrauktas, pagal bendrą klaidos taisyklę, neturi užtraukti baudžiamosios atsakomybės. Tačiau asmeniui kyla baudžiamoji atsakomybė, jei jis peržengė leidžiamas, atitinkančias realaus kėsिनimosi sąlygas, būtiniosios ginties ribas.

Klaida, dėl kurios asmuo pradeda gintis nuo negresiančio jam pavojaus, gali atsirasti dėl neteisingai įvertintos konkrečios situacijos, kito asmens elgesį palaikius pavojingu, neteisingai suvokus pašalinio asmens vaidmenį užpuolimo sąlygomis ir pan.⁵¹ Kai kurių autorių nuomone, klaida gali atsirasti ir dėl neteisingai nustatomos kėsिनimosi

---

⁴⁹ Latvijos baudžiamasis kodeksas. Prieiga per internetą:

<<http://www.legislationline.org/documents/id/8902>> [Žiūrėta 2010 11 28]

⁵⁰ BIELIŪNAS, Egidijus, ČEPAS, Algimantas et al. *Lietuvos TSR baudžiamojo kodekso komentaras*. Vilnius: Mintis, 1989. 31 p.

⁵¹ PRAPIESTIS, Jonas et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras*. Pirma knyga (Bendroji dalis 1-98 straipsniai). Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004. 184 p.

pradžios ir pabaigos.⁵² “Kėsinimosi realumas konstatuojamas tada, kai kėsinimasis yra tikras, egzistuoja objektyviai, o ne besiginančiojo vaizduotėje. Tai reiškia, kad besiginančiųjų į minėtas vertybes asmenų elgesys yra išreikštas išoriškai, t. y. toks, kurį kiti asmenys gali stebėti, matyti, girdėti ar kitaip justti, patirti tokio elgesio padarinius.”⁵³

Teisinėje literatūroje sutinkamas tariamosios ginties iš subjektyviosios pusės skirstymas į du atvejus: a) kai asmuo nesuvokia ir pagal įvykio aplinkybes negali suvokti savo klaidos dėl gresiančio pavojaus; b) kai asmuo nesuvokia šių aplinkybių, tačiau galėjo ir privalėjo suvokti savo klaidą. Pirmuoju atveju veiksmus reikia laikyti padarytais būtiniosios ginties būklėje. Tačiau jei tokiomis aplinkybėmis asmuo viršija gynybos realaus kėsinimosi atveju ribas, jis privalo atsakyti už būtiniosios ginties ribų peržengimą. Antruoju atveju asmens veiksmai turi būti kvalifikuojami pagal BK straipsnius, numatančius atsakomybę dėl neatsargumo.⁵⁴ Apžvalgoje dėl būtiniosios ginties ir jos ribų peržengimo įstatymų taikymo baudžiamosiose bylose taip pat minima, kad “Nustačius, kad besiginantysis nesuvokė tariamo kėsinimosi, tačiau galėjo ir turėjo suvokti, tuomet jo veiksmai dėl žalos padarymo kitam asmeniui turi būti vertinami kaip padaryti dėl neatsargumo. Tuo atveju, kai žmogus nesuvokia tariamo kėsinimosi, tačiau turėjo ir galėjo jį suvokti, kaltininko veiksmai padarant žalą besikėsinančiajam negali būti pripažinti padarytais būtiniosios ginties būklėje; tuomet veiksmai kvalifikuojami kaip padaryti dėl neatsargumo pagal kilusias pasekmes.”⁵⁵

Pastebėtina, kad bendrosios teisės doktrinoje tariamoji būtinoji gintis šalina baudžiamąją atsakomybę, jei asmuo sąžiningai, tačiau nepagrįstai tikėjo, kad jo veiksmai buvo būtini atremti gresiantį kėsinimąsi. Jei būtinoji gintis buvo tariamoji, tai baudžiamoji atsakomybė tik sumažinama. Kai kuriose jurisdikcijose nužudymas esant tariamajai ginčiai transformuojamas į *manslaughter*. Tačiau daugelis jurisdikcijų nepripažįsta tariamosios ginties. Pvz., Aukščiausiasis Kalifornijos Teismas 1996 m. byloje *State prieš Humphrey*: esant tariamajai ginčiai, besiginantysis bus teisiamas, tačiau už *manslaughter*.⁵⁶ Tariamosios ginties doktrina pripažįsta, kad besiginantysis sąžiningai, tačiau nepagrįstai tikėjo, kad mirtina jėga reikalinga. Pasak Kanzaso apeliacinio teismo *tariamoji gintis yra tyčinis nužudymas padarytas esant nepagrįstam, tačiau sąžiningam*

⁵² BIELIŪNAS, Egidijus, ČEPAS, Algimantas et al. *Lietuvos TSR baudžiamojo kodekso komentaras*. Vilnius: Mintis, 1989. 31 p.

⁵³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. kovo 2 d. nutartis byloje Nr. 2K-59/2010. Prieiga per internetą: <<http://www.infollex.lt/tp/152876>> [Žiūrėta 2011 01 21]

⁵⁴ *cit. op.* 52, 32 p.

⁵⁵ APŽVALGA. Dėl teismų praktikos taikant įstatymus dėl būtiniosios ginties ir jos ribų peržengimo ir teismų praktikos apžvalga 1997 m. birželio 13 d. // Teismų praktika. 1997. Nr. 7.

⁵⁶ *Self-Defense*. Prieiga per internetą: <<http://lr.lls.edu/volumes/v36-issue4/documents/9selfdefense.pdf>> [Žiūrėta 2011 02 11]

tikėjimui, kad aplinkybės pateisiną mirtiną jėgą⁵⁷ Marilendo teismas byloje *State prieš Faulkner* (1984): kai įrodymai pateikiami nurodant atsakovo subjektyvų įsitikinimą apie būtiną jėgos panaudojimą, atsakovas turi teisę nurodyti, kad buvo tariamoji gintis.⁵⁸ Mičiganas taip pat pripažįsta tariamąją gintį kaip sąlyginę gintį, kuri gali švelninti antro laipsnio žmogžudystę į tyčinę *manslaughter*. Pastebėtina, kad doktrina gali būti taikoma tik kai besiginantysis turėjo teisę į būtinąją gintį, bet ne tada, kai besiginantysis pirmas inicijavo puolimą.⁵⁹ Byloje *People prieš Delson* (1985) ir byloje *R prieš Owino* (1996): *Asmuo gali naudotis jėga, objektyviai atitinkančia aplinkybes, kurios jo subjektyviu įsitikinimu egzistuoja. Asmuo išsteisinamas, jei pagrįstai arba klaidingai buvo įsitikinęs, kad puolimas yra neišvengiamas.* Lord Griffith byloje *Beckford prieš R: Asmuo, kuriam gresia užpuolimas, neturi ramiai laukti, kol bus suduotas pirmas smūgis ar paleistas pirmas šūvis, tam tikros aplinkybės pateisina išankstinę gynybą.* Tačiau negalima laikyti tariamąją gintimi tokių atvejų, kai nebuvo pakankamo pagrindo tikėtis kėsinosi ir gintis pradėta iš baimės ar nepagrįsto įtarumo. Žalos padarymą tokiomis aplinkybėmis reikia laikyti tyčiniu nusikaltimu.⁶⁰

Tariamąją gintį lemia asmens apsvaigimas nuo alkoholio, narkotikų, kitų psichotropinių medžiagų, taip pat tam tikros psichinės ligos, įvairios emocinės būsenos, ar tiesiog klaidingas situacijos suvokimas. Pastebėtina, kad teismų praktikoje net 17 proc. bylų dėl būtiniosios ginties nustatymo, teismas akcentavo asmenų, padariusių nusikalstamą veiką, girtumą. Neatmestina galimybė, kad tokių asmenų yra daugiau tik teismas nenurodė girtumo kaip argumento. Apsvaigęs nuo alkoholio asmuo dažnai nepagrįstai mano, kad jam gresia pavojus, t.y. manosi esąs būtiniosios ginties būklėje, pvz., Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2006 m. lapkričio 21 d. baudžiamojoje byloje Nr. 2K-611/2006: *Šio konflikto metu realus ir akivaizdus pavojus V. M. negrėsė, V. M., būdamas apsvaigęs nuo alkoholio, pats neteisingai įvertino situaciją.*⁶¹ Arba kitas

---

⁵⁷ In the Court of Appeals of Iowa. Prieiga per internetą: [http://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:nSaazbrBJO8J:statecasefiles.justia.com/documents/iowa/court-of-appeals/7-193-06-0527-\(2007-06-13\).pdf+State+v.+Jones,+8+P.3d+1282,+1287+http://www.iowacourts.gov/&hl=lt&gl=lt&pid=bl&srcid=ADGEEsJZ9TVTCSuC6xUV8_nx5R4IZTu-7WUg24SuFLwplnloDKYb6XQrmG805Cnt38VQ69GNmpIv2MqDJE-Dp2DAIjx3ToL49WQhxIVQb676O23M48sDnaOAV8Ne2rQjuYSB9FZLfeu-Z&sig=AHIEtbQnFSxeH4Iip549qQ3Af8EWtU3C1Q](http://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:nSaazbrBJO8J:statecasefiles.justia.com/documents/iowa/court-of-appeals/7-193-06-0527-(2007-06-13).pdf+State+v.+Jones,+8+P.3d+1282,+1287+http://www.iowacourts.gov/&hl=lt&gl=lt&pid=bl&srcid=ADGEEsJZ9TVTCSuC6xUV8_nx5R4IZTu-7WUg24SuFLwplnloDKYb6XQrmG805Cnt38VQ69GNmpIv2MqDJE-Dp2DAIjx3ToL49WQhxIVQb676O23M48sDnaOAV8Ne2rQjuYSB9FZLfeu-Z&sig=AHIEtbQnFSxeH4Iip549qQ3Af8EWtU3C1Q) [Žiūrėta 2011 02 11]

⁵⁸ *ibid.*

⁵⁹ Court of Appeals of Michigan. Prieiga per internetą: <http://www.lexisone.com/lx1/caselaw/freecaselaw?action=OCLGetCaseDetail&format=FULL&sourceID=bcehb&searchTerm=eEef.KHaa.aadj.edhE&searchFlag=y&l1loc=FCLOW> [Žiūrėta 2011 02 11]

⁶⁰ BIELIŪNAS, Egidijus, ČEPAS, Algimantas et al. *Lietuvos TSR baudžiamojo kodekso komentaras*. Vilnius: Mintis, 1989. 32 p.

⁶¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. lapkričio 21 d. nutartis byloje Nr. 2K-611/2006. Prieiga per internetą: <http://www.infolex.lt/tp/71057> [Žiūrėta 2011 02 11]

pavyzdys: *Teismas nuosprendyje teisingai nurodė, kad J. K. įvykio metu buvo paprasto girtumo, bet ne būtinosios ginties būklėje, ir smogęs peiliu E. P. į pilvą padarė jam sunkų sveikatos sutrikdymą. Tokią teismo išvadą patvirtina specialisto išvada bei ekspertizės aktas.*⁶² Arba: *Nuteistojo T. K. parodymai apie tai, kad jis, būdamas išgėręs, su savimi turėtą peilį išsitraukė ir juo nukentėjusiam E. A. po šio suduotų smūgio bei spyrio dūrė, manydamas, jog „Muay thay“ užsiėmimus lankęs nukentėjusysis gali jį sumušti, rodo, kad sunkaus kūno sužalojimo nukentėjusiam padarymo metu kėsinimasis į nuteistojo T. K. sveikatą ar gyvybę egzistavo tik nuteistojo T. K. vaizduotėje ir todėl, šiuo konkrečiu atveju, nuteistojo T. K. veiksmuose būtinosios ginties nebuvo.*⁶³ Teismų praktikoje buvo konstatuota ir paranoidinė šizofrenija.

Užsienio valstybių praktikoje paminėtina byla *R prieš Letenock (1917): Besiginantis klaidingai manė, kad auka puolė jį. Teisėjas pareiškė, kad jo girtumas buvo nesvarbus, nebent jis buvo tiek girtas, kad nepajėgė suprasti, ką daro. Žmogžudystė buvo pakeista į manslaughter.* Byloje *R prieš O'Grady (1987)* už žmogžudystę ir byloje *R prieš Majewski (1987)* už *manslaughter* teismai pabrėžė, kad jei besiginantysis buvo girtas ir nužudė klaidingai pamanęs, kad jį puola, jis neatleidžiamas nuo baudžiamosios atsakomybės, tačiau jei jo girtumas sukėlė haliucinacijas ir jis įsivaizdavo kovojąs su milžiniškomis gyvatėmis, jis gali būt kaltas tik už *manslaughter*.

Tačiau asmenų girtumas nepaneigia būtinosios ginties situacijos buvimo apskritai, aplinkybė, kad įvykio metu neblaivus buvo ne tik nužudytasis, bet ir A. N., nepašalina A. N. teisės į būtinąją gintį.⁶⁴

Apibendrinant galima pasakyti, kad teismai turėtų atsižvelgti į tą aplinkybę, kad dažnai būtinoji gintis pasirenkama kaip gynybinė taktika ir atidžiai vertintų visas aplinkybes. Tačiau vertindami asmens veiką turėtų situaciją vertinti per besiginančiojo asmens sąmonę, kadangi pavojingas kėsinimasis jį galėjo paveikti. Nusikaltimai padaryti esant tariamajai ginčiai kvalifikuojami dvejopai: jei asmuo sąžiningai tikėdamas, kad gresia pavojus, gynėsi, baudžiamoji atsakomybė nekyla. Jei turėjo suvokti, kad kėsinimasis netikras, tuomet veika kvalifikuojama kaip padaryta neatsargiai. Tačiau kvalifikuojant kyla daug problemų. Galima rekomenduoti Lietuvos įstatymų leidėjui įtvirtinti tariamosios ginties reglamentavimą baudžiamajame įstatyme.

⁶² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. birželio 22 d. nutartis byloje Nr.2K-428/2004. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/40870>> [Žiūrėta 2011 02 04]

⁶³ Lietuvos apeliacinio teismo 2010 m. spalio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-407/2010. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/175487>> [Žiūrėta 2011 02 02]

⁶⁴ Lietuvos apeliacinio teismo 2009 m. spalio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-402/2009. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/139564>> [Žiūrėta 2011 02 02]

2.3. Akivaizdumas

Visuotinai pripažįstama, kad akivaizdus kėsinimasis dar nėra pasibaigęs, kai: 1) besiginančiojo įsitikinimu jis dar nėra visiškai atremtas; 2) gynybos aktas įvyksta vos tik pasibaigus kėsinimuisi, kurio pabaigos momentas besiginančiajam nebuvo aiškus; 3) kėsinimasis nenutrauktas, o tik laikinai sustabdytas siekiant pagerinti jo sąlygas (apsiginkluoti, pergrupuoti jėgas ir pan.); 4) ginklai ar kiti žmogui sužaloti skirti daiktai atiteko besiginančiajam, tačiau užpuolimas nesibaigė ir ginklai ar tokie daiktai gali būti nukreipti prieš besiginantįjį; 5) užpuolikas iki galo neužvaldė kėsinimosi objekto.

Kėsinimosi akivaizdumas siejamas su tuo, kad reali žala jau daroma arba jos grėsmė yra visiškai aiški. Taip paprastai būna, kai nukentėjusieji patiria smūgius, sužalojimus, jie patys ar kiti asmenys mato užpuoliko išsitrauktą ginklą, girdi aiškiai išsakomus grasinimus ir pan.⁶⁵ Būtinoji gintis gali prasidėti kartu su besikėsinančiojo asmens neteisėtais veiksmais arba besikėsinančiajam padarius dalį veiksmų, atitinkančių nusikalstamos veikos objektyviuosius požymius.⁶⁶ Kėsinimosi pradžios ir pabaigos momentas, kurį galima nustatyti tik gerai išanalizavus visas bylos aplinkybes, turi didelę reikšmę sprendžiant apie gynimosi teisėtumą. Besiginančiojo veiksmai nelaikomi būtinaja gintimi, jei žala padaroma po to, kai kėsinimasis buvo atremtas ar pasibaigęs ir gintis aiškiai nebuvo reikalo. Tuomet atsakomybė už padarytus veiksmus atsiranda bendrais pagrindais. Teismai, nagrinėdami tokias bylas turi išsiaiškinti, ar kaltininko veiksmai nebuvo padaryti staiga didžiai susijaudinus dėl nukentėjusiojo neteisėtai pavartoto smurto.⁶⁷ Teismų praktika orientuojama į tai, kad itin kruopščiai būtų tiriamos pavojingo kėsinimosi pradžia ir pabaiga, nuo kurių priklauso kėsinimosi akivaizdumo traktuotė.⁶⁸

Pasak J. Pradel būtinoji gintis visose šalyse suprantama vienodai: gindamasis užpuolikui atsakomąjį smūgį smogęs asmuo išteisinamas tik jei veikė nedelsdamas ir adekvačiai.⁶⁹ Turkijos BK 25 str. 1 p. Nebaudžiamas teisės pažeidėjas kuris veikia esant nedelsiamam būtinumui dėl vyraujančių sąlygų, atremti ar pašalinti neteisėtą puolimą prieš jo ar kito asmens teises, kai pasikartojimas labai tikėtinas. 2 p. nebaudžiamas teisės pažeidėjas už veiką įvykdytą apsaugoti save nuo sunkaus ir neabejotino pavojaus ar puolimo prieš jo ar kito asmens teises, kur jis neturi kito pasirinkimo pašalinti šį pavojų.

⁶⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. kovo 2 d. nutartis byloje Nr. 2K-59/2010. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/152876>> [Žiūrėta 2011 01 21]

⁶⁶ DRAKŠAS, Romualdas. *Mirties baismė: situacija ir perspektyvos*. Vilnius: Eugrimas, 2002. 41 p.

⁶⁷ BIELIŪNAS, Egidijus, ČEPAS, Algimantas et al. *Lietuvos TSR baudžiamojo kodekso komentaras*. Vilnius: Mintis, 1989. 31 p.

⁶⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. kovo 2 d. nutartis byloje Nr. 2K-59/2010. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/152876>> [Žiūrėta 2011 01 21]

⁶⁹ PRADEL, Jean. *Lyginamoji baudžiamoji teisė*. Vilnius: Eugrimas, 2001. 270 p.

Tačiau santykis tarp nedelsiamos būtinybės apsaugoti ir pavojaus rimtumo, ir priemonių panaudotų pašalinti šiam pavojui, turi būti proporcingas.⁷⁰ Georgijos BK 28 str. 3 p. Žala pažeidėjui siekiant atgauti turtą ar kitą teisinį gėrį, atimtą neteisėto pasikėsینimo metu, turi būti teisinga ir to gėrio perėjimo pažeidėjui momentu ir kai nedelsiant galima tą gėrį atkurti. Suomijos BK 4 str. 1 p. Veika, kuri būtina apsiginti nuo tebevykstančio ar neišvengiamo neteisėto puolimo yra teisėta kaip būtinoji gintis, nebent veika akivaizdžiai viršija kas visapusiškai vertinus yra laikoma pateisinama turint galvoje puolimo kilmę ir stiprumą, besiginančiojo ir puolančiojo asmenybę ir kitas aplinkybes. 2 p. Jei būtinoji gintis peržengia ribas, kaltininkas atleidžiamas nuo baudžiamosios atsakomybės jei aplinkybės buvo tokios, kad kaltininkas negalėjo pagrįstai veikti kitaip, turint galvoje pavojingumą ir netikėtą puolimo kilmę ir situacija taip pat kitais atžvilgiais.

Būtiniosios ginties būklė atsiranda ne tik pavojingo užpuolimo momentu, bet ir esant realiai užpuolimo grėsmei.⁷¹ Čia būtų išskirtina teisingas kėsینimosi pradžios momento nustatymas. Prieš parengiamuosius veiksmus nusikaltimui (nusikalstamos veikos rengimosi stadijoje), t.y. veiksmus, kurie tik ateityje gali privesti iki pasikėsینimo ir tyčios iškėlimo aikštėn metu būtinoji gintis negalima, todėl, kad tokiu atveju dar nekyla žalos grėsmė. Tokiu atveju galima pasiruošti būtinajai ginčiai, pranešti teisėsaugos institucijoms apie rengiamą nusikaltimą, pvz.: *apeliantas, manydamas, kad jo teisėti interesai yra pažeisti ir bijodamas, jo žodžiais, tolesnių nukentėjusiojo agresyvių veiksmų, turėjo galimybę kreiptis pagalbos į kompetentingas valdžios institucijas, tačiau to nepadarė.*⁷² Arba ginti savo teises kitais būdais, pvz.: *D. K., įsigijęs netinkamos kokybės daiktą, savo, kaip vartotojo, teises turėjo teisę įgyvendinti įstatymo nustatyta tvarka (CK 6.334), o ne atlikti pavojingus ir baudžiamojo įstatymo uždraustus veiksmus*⁷³

Tačiau dažniau teismų praktikoje akcentuojamas kėsینimosi pabaigos momento nustatymas negu pradžios. Jeigu besikėsینančiam žala padaryta po to, kai kėsینimasis buvo atremtas ar pasibaigęs ir aiškiai nebuvo reikalo panaudoti gynybos priemonės, arba užpuolimas buvo sąmoningai išprovokuotas paties kaltininko (besiginančiojo) siekiant panaudoti užpuolimą savo neteisėtiems veiksams įvykdyti, besiginančiojo veiksmai nėra būtinoji gintis. Pastebėtina, kad teismų praktikoje būtiniosios ginties situacijos buvimą siejantys su kėsینimosi pabaiga dažniausiai minimi argumentai: smurtavimas

⁷⁰ Turkijos baudžiamasis kodeksas. Prieiga per internetą:

<<http://www.legislationline.org/documents/action/popup/id/6872/preview>> [Žiūrėta 2010 11 28]

⁷¹ BIELIŪNAS, Egidijus, ČEPAS, Algimantas et al. *Lietuvos TSR baudžiamojo kodekso komentaras*. Vilnius: Mintis, 1989. 31 p.

⁷² Lietuvos apeliacinio teismo 2006 m. kovo 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-108-2006. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/72739>> [Žiūrėta 2011 02 02]

⁷³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. spalio 24 d. nutartis byloje Nr. 2K-588/2006. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/67748>> [Žiūrėta 2011 02 11]

pasibaigus kėsinimuisi (7,1 proc.) ir smurtas nugriuvusiam (7,61 proc.) Kritiškai vertinami smūgiai suduoti nesant kėsinimosi momento, pvz., Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2006 m. lapkričio 14 d. nutartyje byloje Nr. 2K-525/2006 nurodė “šiam nukritus ant žemės, toliau smūgiavo ant žemės gulinčiam nukentėjusiajam rankomis į veidą. Taigi kasatorius panaudojo smurtą, kuris neatitinka ir kitos būtiniosios ginties teisėtumo sąlygos – kėsinimosi akivaizdumo reikalavimo. Teisė į būtinąją gintį išlieka tik kėsinimosi momentu. Nukentėjusiajam V. K. smūgius kumščiu į veidą bei rankomis ir kojomis į įvairias kūno vietas, kasatorius padarė tuo momentu, kai V. K. nepuolė kasatoriaus.”⁷⁴ Kaip sakoma – gulinčio nemuša, taip ir teismų praktikoje, gulintysis traktuojamas kaip nekeliantis pavojaus, negalintis užpulti, pvz.: G. Č. į lazda panašiu daiktu mušė gulintį ant kelio, jau po to, kai šis sudavė nuteistajam vamzdžiui ir jį pametė. Ši aplinkybė taip pat patvirtina, jog nuteistasis V. N. turėjo aiškiai suvokti, jog gulintis beginklis žmogus jam nekelia jokios grėsmės, todėl jam nebuvo jokio pagrindo prieš jį smurtauti.⁷⁵ ir 2006-12-26 teisės medicinos specialisto išvadoje nustatyta, jog labiausiai tikėtina, jog kaklo sužalojimai nukentėjusiajai G. K. padaryti, jai esant horizontalioje padėtyje, o užpuolikai esant iš priekio nukentėjusiosios atžvilgiu (t. I, b. l. 60-67). Ši aplinkybė taip pat rodo, kad nukentėjusioji smūgių sudavimo metu gulėjo, o žmogui būnant tokioje padėtyje akivaizdu, jog yra labai maža tikimybė, kad jis galėtų kitą asmenį aktyviai pulti ar kitaip kelti grėsmę kito asmens gyvybei ar sveikatai.⁷⁶

Kėsinimosi pabaigą rodo agresoriaus atsitraukimas, pabėgimas. Teismų praktikoje sutinkami argumentai: smūgis pasitraukusiam, smūgis į nugarą, šauta iš toli, šauta į bėgantį (2,2 proc.), pvz.: aplinkybė, kad V. K. jau bėgo nuo V. D. rodo, kad pavojingas kėsinimasis jau buvo pasibaigęs, o būtiniosios ginties situacija buvo išnykusi,⁷⁷ praėjo daugiau laiko po užpuolimo, pvz.: net jeigu ir tikėti kaltinamosios aiškinimu, jog miške A. S. jai spyrė, tai nepateisina jos veiksmų atliktų namuose, kuomet praėjus kuriam laikui ji panaudojo smurtą ir peiliu sužalojo A. S..⁷⁸ Sunku būtų nustatyti po kelių minučių kėsinimasis būtų laikomas pasibaigusiu ar dar tebesitęsiančiu. Teismai ne visada teisingai nustato pavojingo kėsinimosi pradžią ir pabaigą. Tinkamas šių aplinkybių nustatymas lemia teisingą būtiniosios ginties įvertinimą. Jeigu kėsinimasis dar neprasidėjo arba jau

⁷⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. lapkričio 14 d. nutartis byloje Nr. 2K-525/2006. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/70981>> [Žiūrėta 2011 02 11]

⁷⁵ Lietuvos apeliacinio teismo 2010 m. spalio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-149/2010. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/176494>> [Žiūrėta 2011 02 02]

⁷⁶ Lietuvos apeliacinio teismo 2007 m. spalio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-406/2007. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/81414>> [Žiūrėta 2011 02 02]

⁷⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. kovo 2 d. nutartis byloje Nr. 2K- 175 / 2003. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/25038>> [Žiūrėta 2011 02 04]

⁷⁸ Kauno apygardos teismo 2009 m. rugsėjo 28 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-163-238/09. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/151869>> [Žiūrėta 2011 02 09]

pasibaigė tai būtinoji gintis negalima. Nėra ir būtiniosios ginties ribų peržengimo, nes negalima peržengti to, ko nėra. Ginklų ar kitų daiktų, kurie buvo pavartotini puolimo metu, atitekimas besiginančiajam dar nereiškia, kad kėsinimasis pasibaigė.⁷⁹ Kiekvienoje situacijoje atsižvelgdamas į konkrečias aplinkybes teismas turi nustatyti, ar kėsinimasis tebesitęsė. Kėsinimasis gali būti nenutrauktas, o tik pristabdytas norint pasiimti geresnių priemonių ar pasigerinti kitas kėsinimosi sąlygas. Tokį kėsinimąsi reikia laikyti akivaizdžiu.⁸⁰

Akivaizdus pavojingas kėsinimaisi yra ir tuomet, kai gynybos aktas įvyksta vos tik pasibaigus kėsinimuisi, kurio pabaigos momentas besiginančiajam nebuvo aiškus, pvz.: *net jeigu ir būtų pagrindas pripažinti, kad pavojingas kėsinimasis buvo pasibaigęs, pagal faktines bylos aplinkybes nebūtų galima konstatuoti, kad K. B. buvo aiškus jo pasibaigimo momentas, nes, kaip matyti iš nustatytų faktinių bylos aplinkybių, įvykiai klostėsi labai greitai, buvo vakaras, Ž. V. ir G. B. nuo Š. V. nebuvo pasitraukę.*⁸¹

Teismų praktikoje būtiniosios ginties situacijos bylose labai dažnai tiriama sužalojimai, jų mechanizmas, kiekis, kokiems asmenims padaryti, kada padaryti. Pasitelkus ekspertus vien iš sužalojimų pobūdžių galima padaryti tinkamas išvadas apie būtiniosios ginties situacijos egzistavimą. Paneigiant būtiniosios ginties situaciją dažniausiai teismų praktikoje sutinkamas argumentas, kad nėra kūno sužalojimų (10,3 proc.). Kiti netiesioginiai argumentai: daiktų galinčių sužaloti neturėjimas, priešininkas nenaudojo fizinio smurto (3,8 proc.), smūgių nesudavimas, pvz.: *R. J. G. nebuvo jokios būtinybės gintis, nes vien tik nukentėjusiojo A. D. S. ėjimas link R. J. G., nors ir mosikuojant kumščiais, nesukėlė ir negalėjo sukelti tiesioginės pavojingos, realios ir akivaizdžios grėsmės,*⁸² nesikreipimas į medikus, menki sužalojimai (2,2 proc.), smūgis nebuvo netikėtas (1,6 proc.), susižalojo pats, nerasta kovos pėdsakų, sužalojimų mechanizmas, pvz.: *teismas, atsižvelgdamas į V. D. padarytų sužalojimų mechanizmą, smūgių skaičių, sužalojimų pobūdį bei nesant įrodymų apie R. G. sužalojimą, padarė pagrįstą išvadą, jog R. G. situacija nebuvo būtiniosios ginties.*⁸³

Apibendrinant galima daryti išvadą, kad kėsinimąsi nusakančių požymių apibrėžimas teisės teorijoje sunkumų nekelia. Kiek sunkiau taikyti šiuos požymius

⁷⁹ BIELIŪNAS, Egidijus, ČEPAS, Algimantas et al. *Lietuvos TSR baudžiamojo kodekso komentaras*. Vilnius: Mintis, 1989. 31 p.

⁸⁰ *ibid.*

⁸¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. birželio 29 d. nutartis byloje Nr. 2K-355/2004. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/40888>> [Žiūrėta 2011 02 04]

⁸² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. vasario 12 d. nutartis byloje Nr. 2K-106/2008. Prieiga per internetą: <http://www.lat.lt/4_tpbuletieniai/senos/nutartis.aspx?id=32560> [Žiūrėta 2011 01 21]

⁸³ Klaipėdos apygardos teismo 2009 m. spalio 15 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-371-106/2009. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/156926>> [Žiūrėta 2011 02 09]

praktikoje, nustatant būtinosios ginties situacijos buvimą. Nustatydami kėsinosi pradžios ir pabaigos momentus teismai turi atsižvelgti, ar jie buvo aiškūs pačiam besiginančiajam ir kaip jis juos suprato. Kėsinosi pasibaigimą parodo atsitraukimas, pabėgimas, gulėjimas. Kėsinosi pradžios ir pabaigos momentų teisingas nustatymas ypatingai svarbus tuo, kad nesant būtinosios ginties situacijos negali būti ir būtinosios ginties ribų peržengimo.

3. Objektyvieji būtiniosios ginties ribų peržengimo požymiai

BK nurodyta „jeigu gynyba aiškiai neatitiko kėsinimosi pobūdžio ir pavojingumo“. Reiktų pastebėti, kad įstatymas nereikalauja absoliučiai tikslaus atitikimo tarp kėsinimosi ir gynybos. Neatitikimas turi būti aiškus. Jeigu besiginantysis būtų priverstas naudoti tokias pat gynybos priemones kaip ir agresorius, tai pastarasis, turėtų neginčijamą pranašumą, nes jam padeda netikėtumo faktorius. Todėl gynybos būdai ir priemonės leidžiami efektyvesni nei puolimo. Pasak R. Drakšo gynybai yra tinkama bet kokia gynybinė priemonė, kuri pagal esminius būtiniosios ginties teisės reikalavimus yra prasminga ir gali sutrukdyti užpuolimui.⁸⁴ Darytina išvada, kad priemonė turėtų būti naudojama tik gynybos tikslais, o ne puolimo ir tik tiek, kiek būtina apsiginti.

Iki 2003 metų vertinant situaciją lemiamą reikšmę turėjo ginklų – užpuoliko ir aukos – neatitikimas. Būtiniosios ginties subjektas turėjo sulaukti kėsinimosi, nustatyti jo kryptingumą (į gyvybę ar mažiau vertingą gėrį), naudojamos prievartos pobūdį, t.y. spręsti tokius klausimus, kurie kelia sunkumų net specialistams.⁸⁵

1961 m. baudžiamajame kodekse buvo nurodyta „Būtiniosios ginties ribų peržengimu laikomas aiškus gynybos neatitikimas kėsinimosi pobūdžio ir pavojingumo“.

Seka dvi išvados:

- 1) išliko aiškus gynybos neatitikimas kėsinimosi pobūdžiui ir pavojingumui;
- 2) naujajame BK būtiniosios ginties ribų apibrėžimas papildytas keliomis papildomomis sąlygomis: kaltės forma (tiesioginė tyčia), emocijomis (sumišimas, išgąstis) ir padariniais (mirtis, sunkus sveikatos sutrikdymas), bei būsto gynyba (apie šias sąlygas kituose skyriuose).

Jei teisėjas mano, kad užpuolimo metu besiginantysis padarė tik tai, ką jis sąžiningai ir instinktyviai numanė esą būtina, tai pakankamas įrodymas, kad asmuo tinkamai pasinaudojo savo teise į būtinąją gintį ir baudžiamoji atsakomybė jam nekyla. Teisėjas turi tinkamai nustatyti kėsinimosi pobūdį ir pavojingumo visuomenei laipsnį įvertinant šias aplinkybes per besiginančiojo sąmonę. Būtinoji gintis, kaip išvestinė iš prigimtinių žmogaus teisių ir humaniškumo, formuluoja gynybos ir puolimo santykinės atitikties, protingo proporcingumo modelį. Smurtas prieš asmenį netoleruotinas, kai pakanka jį įspėti, sudrausminti. Pavojingas kėsinimasis, kurį atremia besiginantis asmuo, apibrėžia gynybos ribas. Gynybos priemonės ir padaryta žala laikoma teisėtomis, jeigu jos atitinka kėsinimosi pobūdį ir pavojingumą. Nustatyti šią sąlyga sudėtinga. Kiekvienu

⁸⁴ DRAKŠAS, Romualdas. *Mirties baismė: situacija ir perspektyvos*. Vilnius: Eugrimas, 2002. 39 p.

⁸⁵ ГАРШИН, В.Г., ВЫСОЦКАЯ, Л.Н. *Необходимая оборона* // Российская юстиция. 2006. №3. С. 18.

konkrečiu atveju yra savos būtinosios ginties ribos, priklausančios nuo konkrečių aplinkybių. Todėl turi būti gerai išanalizuotas ir objektyvusis, ir subjektyvusis faktorius: ginamojo gėrio vertė, pasikėsینimo staigumas ir intensyvumas, įvykio vieta, laikas, kitos aplinkybės, žalingų pasekmių realumas, besiginančiojo afekto būseną ir kt. Priklausomai nuo šių aplinkybių gynyba gali būti efektyvesnė, o gynimosi metu padaryta žala didesnė nei buvo kėsintasi padaryti. Smarkiai susijaudinęs dėl atsiradusios pasikėsینimo grėsmės besiginantis asmuo ne visuomet gali tiksliai įvertinti pasikėsینimo pavojingumą ir pasirinkti atitinkamas gynybos priemones.⁸⁶

Sprendžiant klausimą, buvo ar nebuvo peržengtos būtinosios ginties ribos, kiekvienu atveju turi būti įvertintos šios aplinkybės: pasikėsینimo ir gynybos priemonių atitikimas, besiginančio ir kėsinančiojo naudojami ginklai (ginklų ypatybės), besiginančiajam grėsusio pavojaus pobūdis (kėsینimosi būdas) ir galimybės atremti pasikėsینimą, aplinkybės, paveikusios besikėsinančiųjų ir besiginančiųjų realų jėgų santykį (amžius, jėgos, fizinės galimybės), intensyvumas, besikėsinančiajam padarytos ir atremtos žalos santykis, vertybės, kurias gina besiginantis (kėsینimosi objektas) ir kitos aplinkybės, kurios apibrėžia puolančiojo ir besiginančiojo jėgų santykį. Kuo didesnė vertybė į kurią kėsinama, tuo didesnė gal būti žala suteikta užpuolikai ir tuo intensyvesnė leidžiama gynyba. Manytina, kad negali būti visiško atitikimo tarp vertybių į kurias kėsinama agresorius ir būtinosios ginties metu pažeistų vertybių. Sunku būtų nustatyti, kuri vertybė vertybių skalėje stovi aukščiau – vertybės kiekvieno vertinamos skirtingai, priklauso nuo asmens pasaulėžiūros, kultūros, šalies, laikotarpio, politinių aplinkybių, ekonominių sąlygų. Tačiau, tai, kad besikėsinančiajam buvo padaryta didesnė žala, negu atremtoji arba ta, kuri buvo pakankama užpuolimui atremti, savaime dar nereiškia, jog buvo peržengtos būtinosios ginties ribos.⁸⁷ Pasak R. Drakšo užpultasis neprivalo rizikuoti naudodamas nepakankamą gynybos priemonę ar tikėdamasis, kad jo teisiniam gėriui bus padaryta tik mažesnė žala.⁸⁸

Būtinosios ginties svarbą suvokia kiekvienas teisėjas ir atitinkamai vertina aplinkybes. Būtinosios ginties institutą įtvirtina tinkamai sureguliuotas įstatymas ir išugdyta teisėjo sąmonė, kad puolamas asmuo gali gintis pats, tačiau tik tiek, kiek pagrįstai reikia tokiomis aplinkybėmis. Teisėjas turi nuodugniai išnagrinėti konkrečius

---

⁸⁶ BIELIŪNAS, Egidijus, ČEPAS, Algimantas et al. *Lietuvos TSR baudžiamojo kodekso komentaras*. Vilnius: Mintis, 1989. 32 p.

⁸⁷ Nutarimas Nr. 3. Dėl teismų praktikos taikant įstatymus, nustatančius baudžiamąją atsakomybę už nužudymus ir kūno sužalojimus. 1991 m. gegužės 10 d. Prieiga per internetą: <http://tar.tic.lt/Default.aspx?id=2&item=results&aktoid=DB004C41-B2AE-4402-BA6A-092EF9E7AA8F> [Žiūrėta 2011 01 10]

⁸⁸ DRAKŠAS, Romualdas. *Mirties baismė: situacija ir perspektyvos*. Vilnius: Eugrimas, 2002. 39 p.

faktus ir aplinkybes, mat kai kurie užpuolimai yra rimti ir pavojingi, o kai kurie ne tokie pavojingi. Jei asmeniui gresia rimtas pavojus, jis nedelsdamas turi imtis priemonių jam užkirsti ir ne visuomet pasirinks proporcingas priemones, nes nebus laiko sustoti ir ramiai apsvarstyti, kokios priemonės atitiktų kėsinimąsi. Todėl neturėtų būti reikalaujama visiško atitikimo tarp priemonių ar intensyvumo, nes to būti ir negali. Gynybos efektyvumą ypač sunku įvertinti tais atvejais, kai pavojingą kėsinimąsi įvykdo degradavęs, viskam pasirengęs asmuo arba grupė visiškai neprognozuojamų asocialių paauglių. „Užpuolimo neteisėtumas, netikėtumas, neretai išūlumas, ciniškumas, tiesioginis kėsinimasis (žalos darymas) ar sudarymas realaus pavojaus sveikatai, gyvybei ir pan. sukelia stresinę būseną, netikėtumo situaciją. Todėl įstatymas nereikalauja proporcijos tarp puolimo ir gynybos priemonių, puolimo ir gynybos intensyvumo, proporcijos tarp būtina gintimi išvengtos žalos ir besikėsinančiajam padarytos žalos ir t. t. Teismų praktika patvirtina, kad kartais ranka sudavus vieną stiprų smūgį padariniai būna mirtini. Todėl tai, ar būtinoji gintis atitinka teisėtumo reikalavimus, ar buvo viršytos ar ne būtinosios ginties ribos, tai tiek fakto, tiek teisinio vertinimo klausimas, kuris turi būti sprendžiamas vertinant bylos aplinkybių, tarp jų ir besikėsinančiojo asmenybę, jo ankstesnį elgesį, santykius su besiginančiuoju, visumą. Bylos duomenys patvirtina, kad tarp L. K. ir V. K. išgertuvių metu vykdavo smurtiniai konfliktai, o šioje situacijoje V. K. kėsinimasis nebuvo toks pavojingas L. K. sveikatai ar gyvybei, jog šias vertybes buvo galima apginti tik atimant gyvybę V. K. Todėl laikytina, kad L. K. gynyba aiškiai neatitiko V. K. kėsinimosi pobūdžio ir pavojingumo.“⁸⁹

Teisinėje literatūroje nurodoma, kad aiškių akivaizdaus neatitikimo tarp gynybos ir kėsinimosi kriterijų nei įstatymas, nei teisminė praktika nepateikia. Ir Lietuvos teismų praktikoje bylose dėl būtinosios ginties situacijos veikos nevienodai kvalifikuojamos pateikiant tuos pačius argumentus. Vienose bylose neatitikimas neatitikimo tarp gynybos ir kėsinimosi traktuojamas kaip būtinosios ginties situacijos nebuvimas apskritai, o kitose bylose šis neatitikimas traktuojamas kaip būtinosios ginties ribų peržengimas, pvz.: *nors nukentėjusysis ir pirmas pradėjo konfliktą <...> tačiau jo veiksmai, atsižvelgiant į jėgų santykį, tai yra į apelianto ir nukentėjusiojo fizinius duomenis, nukentėjusiojo veiksmų intensyvumą – jis nedarė jokių staigių ar agresyvių judesių, o tik pakėlė prie nuteistojo veido žiebtuvėlį, šie judesiai nebuvo nuteistajam pavojingu, akivaizdžiu ir realiu kėsinimusi.*⁹⁰

⁸⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. lapkričio 23 d. nutartis byloje Nr. 2K-7-428//2010. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/182043>> [Žiūrėta 2011 02 15]

⁹⁰ Kauno apygardos teismo 2010 m. kovo 26 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje 1A-170-290/10. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/155821>> [Žiūrėta 2011 02 09]

Beveik visose šalyse numatytas neatitikimas tarp kėsinimosi ir gynybos (aiškus arba akivaizdus). Nurodoma grėsmė gyvybei ar sveikatai. Valstybės proporcingumą ar atitikimą (neatitikimą) nurodo dvejopai:

- 1) apibrėžiant būtinuosios ginties teisėtumą, baudžiamąją atsakomybę šalinančias sąlygas, pvz., Prancūzijos BK 122-5,⁹¹ Vokietijos BK 34 str.,⁹² Bosnijos ir Hercegovinos BK 24 str.,⁹³ Norvegijos BK 48 str. *būtinoji gintis <...> jei veiksmai neviršija kas atrodo esą būtina tam tikslui ir nelaikoma visiškai netinkama (nepriderama) padaryti tokią didelę žalą atsižvelgiant į kėsinimosi pavojingumą, užpuoliko kaltę, ar pasikėsinta į teisėtą teisę.*⁹⁴
- 2) apibrėžiant būtinuosios ginties ribų peržengimą, pvz., Latvijos BK 29 str. 2 p.,⁹⁵ Estijos BK 28 str. 2 p.,⁹⁶ Georgijos BK 28 str. 4 p., Rumunijos BK 22 str. 4 p.,⁹⁷ Armėnijos BK 42 str. 4 p.,⁹⁸ Bulgarijos BK 12 str. 2 p. *Būtinuosios ginties ribų peržengimas jei gynyba akivaizdžiai neatitinka kėsinimosi pobūdžio ir pavojingumo.*⁹⁹

Albanijos BK nurodoma dvejopai: Albanijos 2 skyrius, 19 str.: *asmeniui veikusiam būtinuosios ginties situacijoje nekyla baudžiamoji atsakomybė, jei gynyba buvo proporcinga kėsinimosi pavojingumui. Aiški disproporcija konstatuoja būtinuosios ginties ribų peržengimą.*¹⁰⁰

---

⁹¹ Prancūzijos baudžiamasis kodeksas. Prieiga per internetą:

<<http://www.legislationline.org/download/action/download/id/1672/file/e4c081a2fe81d7963b6e937113b6.htm/preview>> [Žiūrėta 2010 11 28]

⁹² Vokietijos baudžiamasis kodeksas. Prieiga per internetą:

<<http://www.legislationline.org/documents/action/popup/id/9015/preview>> [Žiūrėta 2010 11 28]

⁹³ Bosnijos ir Hercegovinos baudžiamasis kodeksas. Prieiga per internetą:

<<http://www.legislationline.org/download/action/download/id/1661/file/5863a4917995d1a282d020fb2715.htm/preview>> [Žiūrėta 2010 11 28]

⁹⁴ Norvegijos baudžiamasis kodeksas. Prieiga per internetą:

<<http://www.legislationline.org/download/action/download/id/1690/file/c428fe3723f10dcbcf983ed59145.htm/preview>> [Žiūrėta 2010 11 28]

⁹⁵ Latvijos baudžiamasis kodeksas. Prieiga per internetą:

<<http://www.legislationline.org/documents/id/8902>> [Žiūrėta 2010 11 28]

⁹⁶ Estijos baudžiamasis kodeksas. Prieiga per internetą:

<<http://www.legislationline.org/download/action/download/id/1280/file/4d16963509db70c09d23e52cb8df.htm/preview>> [Žiūrėta 2010 11 28]

⁹⁷ Rumunijos baudžiamasis kodeksas. Prieiga per internetą:

<<http://www.legislationline.org/download/action/download/id/1695/file/c1cc95d23be999896581124f9dd8.htm/preview>> [Žiūrėta 2010 11 28]

⁹⁸ Armėnijos baudžiamasis kodeksas. Prieiga per internetą:

<<http://www.legislationline.org/download/action/download/id/1655/file/bb9bb21f5c6170dadce5efd70578c.htm/preview>> [Žiūrėta 2010 11 28]

⁹⁹ Bulgarijos baudžiamasis kodeksas. Prieiga per internetą:

<<http://www.legislationline.org/documents/action/popup/id/8881/preview>> [Žiūrėta 2010 11 28]

¹⁰⁰ Albanijos baudžiamasis kodeksas. Prieiga per internetą:

<<http://www.legislationline.org/download/action/download/id/1565/file/d46a10bcf55b80aae189eb6840b4.htm/preview>> [Žiūrėta 2010 11 28]

Valstybės, kuriose įtvirtinta bendrosios teisės sistema, reikalauja, kad esant būtinajai ginčiai atremti puolimui būtų naudojamas pagrįstas jėgos kiekis. Tačiau sprendžiant, koks jėgos kiekis yra pagrįstas, nuomonės nesutampa. Pastebėtina, kad visais atvejais, besiginantysis neturi teisės apibrėžti “pagrįstos jėgos” nes besiginantysis visuomet teigs, kad jis veikė pagrįstai. Teisėjas privalo nustatyti koks jėgos kiekis buvo reikalingas konkrečiomis aplinkybėmis kiekvienu atveju, atsižvelgdamas, kad besiginančiojo emocijas paveikė neišvengiamas užpuolimas ir nebuvo laiko racionaliems apmąstymams. Reikalaujama pusiausvyra tarp objektyvių protingo asmens standartų ir subjektyviai veikiančio besiginančiojo, numatant, kad jis tikėjo esant būtinąsias ginties aplinkybes (nors ir klaidingai). Tačiau jėgos kiekis tarp ginamų interesų ir žalos, kuri padaryta besiginant, turi būti proporcingas. Paminėtina 1971 m. Jamaican byla *Palmer prieš The Queen*.¹⁰¹

Ištyrus teismų praktiką kvalifikuojant būtinąsias ginties ribų peržengimą, pastebėta, kad net trečdalis tokių bylų argumentuojama gynybos neatitikimu kėsanimosi pavojingumui ir pobūdžiui (paminėtini ginklai, priešininkų jėgos, intensyvumas ir t.t.). Minimi menki sužalojimai, priešininkas be ginklo arba besiginantysis su ginklu (priemonių neatitikimas). Beginklis asmuo laikomas silpnesniu už asmenį su ginklu ir ginklo turėjimas pateisinamas tik tuo atveju, kai priešininkas fiziškai stipresnis. Ir asmuo su šaunamuoju ginklu laikomas stipresniu prieš asmenį su paprastu ginklu ar visai be ginklo. Kvalifikavimą lemia ginklo atsiradimas pas konkretų asmenį, tai parodo asmens išankstinį nusiteikimą pulti (ginklas iš anksto atsineštas) ar tik norą gintis (ginklas pasitaikė po ranka). Tačiau vertinant situaciją, susijusią su ginklais, teismas turėtų atsižvelgti ir į kitas aplinkybes – nusikaltėlis ir auka neturėtų būti vienodoje padėtyje. Puolantysis iš anksto pasirenka ginklą, o besiginantysis naudojasi tais ginklais ar daiktais kurie atsitiktinai atsiduria po ranka. Visiškas atitikimas tarp puolančiojo ir besiginančiojo ginklų pasitaiko retai. Tiesioginę grėsmę žmogaus gyvybei ir sveikatai kelia ir neginkluotas užpuolimas, kurį, atsižvelgiant į konkrečias aplinkybes, atremiant pateisinamas šaunamojo ginklo panaudojimas. Pastebėtina, kad jei užpuolikas fiziškai pranašesnis leidžiama pasinaudoti savigynai išduotu šaunamuoju ginklu. Tačiau, kai kuriais atvejais kėsinimasis nebūna toks pavojingas, kad reiktų panaudoti ginklą, pvz.: *kėsinimasis iš V. K. pusės nebuvo toks pavojingas, kad jai buvo būtina panaudoti peilį*. <...>. *Kilusios pasekmės palyginus su gresiančiu pavojumi – tai faktorius, kuriuo*

---

¹⁰¹ *Self-defence in English Law*. Prieiga per internetą: <http://en.wikipedia.org/wiki/Self-defence_in_English_law> [Žiūrėta 2011 02 02]

*remiamasi padarant išvadą, jog J. K., gindama savo sveikatą, išties peržengė būtinuosios ginties ribas.*¹⁰²

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 1999 m. birželio 29 d. kasacinėje byloje Nr. 2K-433/1999 m. akcentuoja: *tos aplinkybės, kad K. R. peilį išsitraukė dar prieš pavartojant smurtą ir po pirmo smūgio kumščiu dūrė V. M. peiliu, dar nereiškia, kad K. R. peržengė būtinuosios ginties ribas. ta aplinkybė, kad konflikto pradžioje V. M. jokio įrankio neturėjo, o K. R. nuo pradėto pavojingo kėsینimosi gynėsi peiliu, taip pat nereiškia, kad buvo peržengtos būtinuosios ginties ribos.*¹⁰³ Vertinama kaip asmuo naudojo ginklą, pvz., konstatuota, kad būtinuosios ginties ribos nebuvo peržengtos, nes *nors A. N. buvo padarytas tik nežymus sveikatos sutrikdymas, tuo tarpu A. N. nuo panaudoto prieš jį peilio ir padaryto sužalojimo mirė, tačiau, atsižvelgiant į visą įvykio situaciją, įvertinant tai, kad sūnus buvo apsvaigęs nuo alkoholio, nusiteikęs agresyviai, atsižvelgiant į jo jauną amžių bei A. N. ribotas galimybes vertinti situaciją (jis jau buvo sumuštą) ir gintis (buto durys buvo užrakintos), darytina išvada, kad jo gynyba atitiko kėsینimosi pobūdį bei pavojingumą, todėl būtinuosios ginties ribų jis neperžengė. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad A. N. peilį panaudojo tik gynybos tikslais, o atrėmęs pavojingą, realų ir akivaizdų sūnaus kėsینimąsi, jis jokių smurto veiksmų daugiau nebeatliko.*¹⁰⁴

Svarbios aplinkybės teismų pateiktos nustatant kėsینimosi pabaigą. Smūgis į nugarą rodo, kad priešininkas nebepuola, jis nusišūkęs, nebepavojingas. Gulintis asmuo laikomas nepavojingu. Smūgis, šūvis į nugarą ar jėgos naudojimas prieš gulintį asmenį traktuojamas kaip būtinuosios ginties ribų peržengimas, o kai kuriais atvejais ir kaip būtinuosios ginties situacijos nebuvimas. Skirtingai teismų praktikoje vertinamas gulintis: smūgių sudavimas gulinčiam vienoje byloje aiškintinas kaip būtinuosios ginties nebuvimas, pvz., *nuteistieji negalėjo klysti dėl pavojingo kėsینimosi pabaigos momento: išmušus peilį iš nukentėjusiojo rankų, jie trise toliau smurtavo prieš nukentėjusįjį, todėl esant kiekybiniai persvarai nukentėjusysis neturėjo jokių realių galimybių pasipriešinti. Esant šioms aplinkybėms, tokie nuteistojo V. L. veiksmai negali būti laikomi būtinąja gintimi, nes pavojingas kėsینimasis žinomai buvo atremtas ir aiškiai nebuvo reikalo gintis.*¹⁰⁵, o kitur jau kaip būtinuosios ginties ribų peržengimas, pvz., *šioje situacijoje L. Š. atliktus veiksmus – nukritusio peilio pagriebimą ir dūrį juo G. B. į nugarą – teismai*

¹⁰² Lietuvos apeliacinio teismo 2005 m. balandžio 22 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-103/2005. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/73429>> [Žiūrėta 2011 02 02]

¹⁰³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 1999 m. birželio 29 d. nutartis byloje Nr. 2K-433/1999. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/28404>> [Žiūrėta 2011 02 01]

¹⁰⁴ Lietuvos apeliacinio teismo 2009 m. spalio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-402/2009. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/139564>> [Žiūrėta 2011 02 02]

¹⁰⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. rugsėjo 19 d. nutartis byloje Nr. 2K-479/2006. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/65497>> [Žiūrėta 2011 02 11]

*teisingai įvertinto kaip būtinosios ginties ribų peržengimą. Iš bylos matyti, kad smurtiniai konfliktai tarp L. Š. ir G. B. išgertuvių metų vyko dažnai, o šioje situacijoje G. B. kėsinimasis nebuvo toks pavojingas, kad L. Š. būtinai reikėjo panaudoti peilį. Todėl laikytina, kad L. Š. gynyba aiškiai neatitiko G. B. kėsinimosi pobūdžio ir pavojingumo.*¹⁰⁶

Pastebėtina, kad gulintis priešininkas gali būti traktuojamas ir kaip pabaigęs puolimą ir kaip silpnesnis priešininkas. Tačiau, negalima teigti, kad faktas, jog priešininkas guli savaime reiškia, kad baigėsi kėsinimasis ar jo iš vis nebuvo. Todėl teismai kvalifikuodami turėtų remtis visomis byloje nustatytomis aplinkybėmis, jų visuma ir iš visumos daryti išvadas apie būtinosios ginties situacijos buvimą ir jos ribų peržengimą. Didelis smūgių skaičius gulinčiam: *Teismas laiko, kad A. D. nugriuvus ant žemės A. D. pavojingas kėsinimasis buvo sustabdytas, prieš gulintį ant žemės A. D. panaudotas A. L. smurtas – 2-3 smūgių kumščiu sudavimas į krūtinės kairę pusę, buvo nereikalingas, aiškiai neatitiko kėsinimosi pobūdžio ir tuo A. L. peržengė būtinosios ginties ribas.*¹⁰⁷ Ar “*jau po pirmo smūgio J. S. pargriuvo ant žemės, todėl jo kėsinimas nebuvo toks pavojingas, kad kultų būtinybė suduoti jam 7 smūgius, ir todėl jau po pirmojo smūgio išnyko būtinumas rankomis ir kojomis suduoti daugiau smūgių. Tokiu būdu būtinosios ginties ribų peržengimas inkriminuotas pagrįstai.*”¹⁰⁸ Ir apskritai, jei priešininkui suduota daug smūgių ar iššauta daug šūvių, traktuojama kaip būtinosios ginties peržengimas, manoma, kad vieno smūgio pakanka išvengti puolimo, pvz.: *kolegijos nuomone būtinosios ginties ribos buvo peržengtos. Ginimosi metu buvo iššauti trys šūviai. Savaiminis šūvis, kaip patvirtino ekspertas G. S. beveik neįmanomas.*¹⁰⁹

Gynybos neatitikimą kėsinimuisi teismų praktikoje parodo silpnesnis priešininkas. Jėgų neatitikimas gali būti dėl amžiaus, fizinių galimybių, pvz.: *P. Š. P. įvykio metu buvo senyvo amžiaus, todėl adekvačiai pasipriešinti ir apsiginti nuo fiziškai stipresnio bei neblaivaus besikėsinančiojo negalėjo. <...> Ta aplinkybė, kad A. G. neturėjo jokio įrankio, nereiškia, kad buvo peržengtos būtinosios ginties ribos. Tai, kad P. Š. P. prieš besikėsinantįjį panaudojo turėtą šaunamąjį ginklą, šiuo atveju, įvertinus visas bylos aplinkybes, nėra pagrindas išvadai, kad jo gynybos priemonės aiškiai neatitiko A. G.*

¹⁰⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. birželio 19 d. nutartis byloje Nr. 2K-497/2007. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/79239>> [Žiūrėta 2011 02 11]

¹⁰⁷ Šiaulių apygardos teismo 2010 m. liepos 10 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-31-332/2010. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/175945>> [Žiūrėta 2011 02 09]

¹⁰⁸ Kauno apygardos teismo 2010 m. gegužės 31 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-383-383/2010. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/163007>> [Žiūrėta 2011 02 09]

¹⁰⁹ Kauno apygardos teismo 2009 m. spalio 9 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-387-133/2009. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/138270>> [Žiūrėta 2011 02 09]

*kėsinimosi pobūdžio ir pavojingumo.*¹¹⁰ Kaip jėgų neatitikimas nurodoma ir kiekybinė persvara, pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. kovo 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K–212/2007: *Nors A. R. padarytas tik nežymus sveikatos sutrikdymas, tuo tarpu V. Š. nuo panaudoto prieš jį peilio ir padaryto sužalojimo mirė, tačiau, atsižvelgiant į visą įvykio situaciją, įvertinant tai, kad broliai Š. buvo apsvaigę nuo alkoholio, nusiteikę agresyviai, atsižvelgiant į jų kiekybinę persvarą, jauną amžių bei A. R. ribotas galimybes vertinti situaciją (ribotai pakaltinamas) ir gintis (II grupės invalidas), darytina išvada, kad jo gynyba atitiko kėsinimosi pobūdį bei pavojingumą, todėl būtinosios ginties ribų jis neperžengė.*¹¹¹

Žmonės skiriasi jėga, vikrumu, kovos su ginklais ar be ginklo įgūdžiais, mentalitetu, socialine orientacija, vidinėmis nuostatomis (pagarba žmogui, atjauta ar polinkis į žiaurų ir beprasmių smurtą). Asmens papuolusio į būtinosios ginties sąlygas socialinė padėtis nulemia reakcijos į užpuolimą pobūdį. Todėl prieš sprendžiant būtinosios ginties klausimą patartina konkrečiu atveju atsižvelgti į asmens socialinę padėtį, siekiant nustatyti gresiančio pavojaus ir reakcijos į prievartą santykį.

Kai kurie rusų teisės teoretikai, pvz., G. N. Kolmakova siūlo atsisakyti būtinosios ginties ribų peržengimo sampratos, motyvuodama savo poziciją tuo, kad dabartiniame baudžiamajame įstatyme akcentuojamas asmenybės interesų gynimas ir visą atsakomybę dėl pasekmių kilusių dėl pavojingo kėsinimosi turėtų tekti užpuolikai, o ne besiginančiajam asmeniui. Besiginantysis negali išpėti užpuoliko ketinimų, ypač kad kėsinimasis gali sukelti jam dvasinio sukrėtimo būseną.¹¹² Kadangi būtinoji gintis – prigimtinė teisė, tai neturi būti jokių ribų, kurių privalėtų laikytis asmuo, į kurį kėsinasi, atremdamas kėsinimąsi. Neginčytinas visuomenės interesas yra tai, kad viešojo vietoje nebūtų trikdoma visuomenės rimtis bei tvarka.¹¹³ Tačiau su tokia nuomone negalima sutikti, kadangi sunku nustatyti, kuris asmuo iš tiesų buvo agresorius ir ar besiginantysis nepasinaudojo būtinosios ginties provokacija, siekdamas atimti gyvybę kitam asmeniui. Be to, gyvybės atėmimas negali būti prilyginamas menkaverčiam, akivaizdžiai neproporcingam kėsinimuisi.

Kitaip būtinosios ginties ribų peržengimo požymius apibrėžia B. D. Zavidovas. Jo nuomone, ribų peržengimo klausimus reiktų spręsti atsižvelgiant į puolančiojo ir

¹¹⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. balandžio 22 d. nutartis byloje Nr. 2K-186/2008. Prieiga per internetą: <http://www.lat.lt/4_tpbiuleteniai/senos/nutartis.aspx?id=32744> [Žiūrėta 2011 01 21]

¹¹¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. kovo 13 d. nutartis byloje Nr. 2K–212/2007. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/76728>> [Žiūrėta 2011 01 25]

¹¹² Žr. ПОПОВ, К.И. *Актуальные вопросы ответственности за превышение пределов необходимой обороны*. М.: Издательство ОПТИМ, 2005. С. 7-8.

¹¹³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. kovo 8 d. nutartis byloje Nr. 2K-137/2010. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/153938>> [Žiūrėta 2011 02 15]

besiginančiojo fizinį išsivystymą, jų amžiaus skirtumą, užpuolimo vietos nuošalumą – ar toli buvo žmonės galėję ateiti į pagalbą, puolančiųjų skaičių, jų agresyvumą, nukreiptą į besiginantįjį, kriminalinius polinkius žinomus užpultajam, besiginančiojo dvasinę būseną¹¹⁴ Esant dvasiniam sukrėtimui, kurį sukėlė kėsinimasis, besiginantysis ne visada gali tiksliai nustatyti pavojaus charakterį ir pasirinkti atitinkamas gynybos priemones.

Nepateisinamas sveikatos žalojimas ar net gyvybės atėmimas siekiant išvengti menkų nuostolių. Armėnijos BK 8 skyrius, 42 str. 5 p.: Ginklo panaudojimas ar kitų priemonių ar daiktų su tikslu apsiginti nuo užpuolimo nuo ginkluoto asmens ar asmenų grupės puolimo, taip pat su tikslu apsaugoti nuo neteisėto ir per jėgą įsibrovimo į būstą ar kitus pastatus, nėra laikoma būtinosios ginties ribų peržengimu, nepriklausomai nuo žalos patirtos pažeidėjo.¹¹⁵

Gynyba leidžiama daug intensyvesnė nei kėsinimasis. Teismų praktikoje intensyvumas nurodomas retai, pvz., *iš bylos matyti, kad V. K. ir J. S. panaudotas fizinis smurtas prieš nukentėjusįjį buvo žymiai intensyvesnis.*¹¹⁶ Negalima reikalauti mechaniškos atitikties tarp gynybos ir kėsinimosi intensyvumo. Mechaninis gynybos ir kėsinimosi priemonių priešpastatymas neduoda reikiamo rezultato, kadangi šiuo atveju galioja taisyklė: į smūgį kumščiu tegalima atsakyti tik kumščiu. Egzistuoja įvairios kėsinimosi rūšys, pvz., išžaginimas, į kurį atsakyti besiginantysis adekvačiai tiesiog negali, besigindama nuo išžaginimo moteris turi teisę panaudoti bet kokias priemones, taip pat ir ginklą, kadangi net neginkluotas, bet fiziškai išsivystęs vyras kelia jai rimtą pavojų. Tačiau įstatymas nereikalauja, kad gynybos priemonės ir jos intensyvumas visiškai atitiktų kėsinimosi pobūdį bei pavojingumą.¹¹⁷

Teisinėje literatūroje skirtingai suprantama intensyvumo reikšmė ir prasmė. I. I. Sluckij intensyvumą suprantą kaip puolimo ir ginimosi priemonių panaudojimo būdą.¹¹⁸ M. I. Jakubovič ir V. F. Kiričenko – kėsinimosi pavojingumo laipsnį, jo jėgą ir tikslingumą.¹¹⁹ V. I. Tkačenko intensyvumą suprantą kaip apibrėžtą subjekto veiksams

---

¹¹⁴ Ж. ЗАВИДОВ, Б.Д. *Правовые новации необходимой обороны (комментарий к ст. 37 УК РФ)* // СПС КонсультантПлюс. 2002.

¹¹⁵ Armėnijos baudžiamasis kodeksas. Prieiga per internetą: <<http://www.legislationline.org/download/action/download/id/1655/file/bb9bb21f5c6170dadc5efd70578c.htm/preview>> [Žiūrėta 2010 11 28]

¹¹⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. lapkričio 9 d. nutartis byloje Nr. 2K-484/2010. Prieiga per internetą: <<http://www.infollex.lt/tp/179506>> [Žiūrėta 2011 02 15]

¹¹⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. kovo 13 d. nutartis byloje Nr. 2K-212/2007. Prieiga per internetą: <<http://www.infollex.lt/tp/76728>> [Žiūrėta 2011 01 25]

¹¹⁸ *Постановление Президиума Верховного Суда РФ от 22.02.2006 № 936п05* // СПС «Консультант Плюс – высшая школа», 2006.

¹¹⁹ КУЗНЕЦОВА, Н.Ф., РЕШЕТНИКОВ, Ф.М. *Основные черты нового Уголовного кодекса Испании* // Вестник Московского ун-та. Серия 11. Право. 1998. № 2. С. 42.

panaudotų pastangų lygį, siekiant užsibrėžto tikslo, arba konkrečios veiklos dinamiškumo laipsnį.¹²⁰

Būtinios ginties situacijos nebuvimas didžiojoje dalyje bylų teismų suprantamas vienodai, tačiau teismai ne visuomet teisingai nustato ribų peržengimą. Dažniausiai Aukštesnės instancijos teismas pakeičia žemesnės instancijos sprendimus dėl būtinios ginties ribų peržengimo arba neperžengimo. Pvz., Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2008 m. balandžio 22 d. baudžiamojoje byloje Nr. 2K-186/2008 konstatuodamas, kad būtinios ginties ribos nebuvo peržengtos pažymėjo: *Teismai būtinios ginties ribų peržengimą motyvavo tuo, kad A. G. puolė vienas, jis neturėjo jokio įrankio, kuriuo būtų kėlęs didesnę grėsmę, nesudavė smūgių P. Š. P., A. G. kėsinimasis nebuvo tokio intensyvumo ir tokio pobūdžio, kad jį atremiant būtų galima panaudoti šaunamąjį ginklą. Iš šios bylos matyti, kad A. G., kuris be jokios dingsties ar priežasties pats pradėjo konfliktą, keikdamasis, imituodamas kovinius veiksmus – šokinėdamas, mojuodamas rankomis, grėsmingai artinosi prie P. Š. P., o šis, vengdamas smūgių ir bijodamas, kad iš jo neatimtų ginklo, traukėsi atbulas. P. Š. P. yra mažo ūgio, smulkaus kūno sudėjimo, įvykio metu jam buvo 85 metai, o A. G. – jaunas, aiškiai stipresnis fiziškai, girtas ir agresyviai nusiteikęs. Teismai neįvertino jų jėgų santykio ir P. Š. P. galimybių kitaip atremti pasikėsinimą, adekvačiai pasipriešinti ir apsiginti nuo fiziškai stipresnio bei neblaivaus besikėsinančiojo. Tai, kad P. Š. P. prieš besikėsinantįjį panaudojo turėtą šaunamąjį ginklą, šiuo atveju, įvertinus visas bylos aplinkybes, nėra pagrindas išvadai, kad jo gynybos priemonės aiškiai neatitiko A. G. kėsinimosi pobūdžio ir pavojingumo.*¹²¹

Nurodyti argumentai: kiekybinė persvara, ginklo neturėjimas, kėsinimosi intensyvumas, konflikto inicijavimas, besitraukiantis priešininkas, fizinis besiginančiojo pranašumas, skirtingas amžius, besiginančiojo agresyvumas.

Pavojingu kėsinimusi bus pripažinti ir veiksmai tokių asmenų, kurie dėl kokių nors priežasčių nekyla baudžiamoji atsakomybė. Būtinoji gintis leidžiama tiek prieš kaltą, tiek nekaltą asmenį, prieš tinkamo amžiaus ar nepilnametį, klaidingai pasielgusį ar sąmoningą puolimą. Ši taisyklė leidžia gintis nuo pavojingų veiksmų, kuriuos daro nepakaltinamas asmuo arba mažametis. Tačiau humanizmo principas reikalauja, kad tokių asmenų kėsinimasis būtų atremiamas padarant minimalią žalą, o jei yra galimybė – išvengiant žalos padarymo. JAV nepateisinamas gyvybės atėmimas silpnam, bendradarbiaujančiam, neįgaliam užpuolikiui. Ir ginantis nuo kitų asmenų reiktų padaryti kuo mažesnę žalą

¹²⁰ ЯКУБОВИЧ, М.И. *Необходимая оборона и задержание преступника: Пособие для слушателей.* М., 1976. С. 18.

¹²¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. balandžio 22 d. nutartis byloje Nr. 2K-186/2008. Prieiga per internetą: <http://www.lat.lt/4_tpbuletiniai/senos/nutartis.aspx?id=32744> [Žiūrėta 2011 01 21]

užpuolikai, nors tai yra sudėtinga, nes veikia emocijos: baimė, keršto troškimas, nerimas, nepasitikėjimas ir kt. Tačiau net ir veikus esant būtiniosios ginties sąlygomis siūloma sumažinti kilusių pasekmių padarinius, nepalikti sužaloto užpuoliko niekam apie tai nepranešus, pranešti apie įvykį policijai. Nes besiginantysis asmuo pats gali tapti įtariamuoju, kai užpuolikas kreipsis dėl sužalojimų.

Teisę į būtinąją gintį gali užtikrinti tiek nusikalstamas, tiek ir nenusikalstamas veikimas, neatsižvelgiant į puolimo tikslą ar motyvą, intenciją. Auka negali žinoti, kokie agresoriaus ketinimai iš tikro, gali tik spėti remdamasis savo subjektyvia nuomone, patyrimu, protu, situacijos suvokimu. Teismai nagrinėdami tokias situacijas turi vertinti puolimo grėsmę per besiginančiojo sąmonę, o ne per šaltakraujiško abstraktaus asmens sąmonę (pašalinio stebėtojo).

Nors sena patarlė byloja kai duoda – imk, kai muša – bėk, tačiau kiekvienas turi teisę gintis nuo užpuolimo, nors ir turėtų galimybę pabėgti. Tačiau, kai kurie teismai nuosprendžiuose nurodo, kad besiginantysis konkrečiu atveju turėjo galimybę pabėgti, pasišalinti iš įvykio vietos ir tokiu būdu išvengti kėsینimosi. Įstatymas žmogui suteikia teisę į būtinąją gintį ir jis šią teisę gali realizuoti nepriklausomai nuo to, ar jis turėjo galimybę išvengti kėsینimosi arba kreiptis pagalbos į kitus asmenis ar valdžios organus.¹²² *“nepaisant to, jog konfliktą inicijavo smarkiai išgėręs nukentėjęsysis, tačiau būtinios ginties situacijos šiuo atveju nebuvo. Kaltinamasis galėjo išvengti konflikto kitais būdais, pavyzdžiui, kreipdamasis į kavinės administraciją ar apsaugos darbuotojus ir likdamas kavinėje, o ne eiti į lauką ir aiškintis santykių muštynėmis.”*¹²³

Apibendrinant galima tarti, kad būtiniosios ginties ribų peržengimu (pagal proporcingumo kriterijų) paprastai laikoma tokia gynyba padaryta žala, kuri yra neproporcingai didelė, palyginti su ta, kurios grėsmę kėlė užpuolimas, t.y. kai besikėsinančiajam padaroma aiškiai didesnė žala negu vertos teisės ir interesai, į kuriuos buvo kėsinamasi, taip pat aiškus neatitikimas gynybos priemonių, būdų, intensyvumo, energijos užpuolimo pobūdžiui ir pavojingumui. Arba jei kėsinimuisi atremti naudotos priemonės, kurios nebuvo būtinios konkrečioje situacijoje. Pvz., specialiai dresuoto kovinio šuns (pvz., rotveilerio) užsiundymas, kuris asmenį padaro invalidu visam gyvenimui, ant asmens, kuris pavogė kelis obuolius, traktuotinas kaip būtiniosios ginties ribų peržengimas.

---

¹²² APŽVALGA. Dėl teismų praktikos taikant įstatymus dėl būtiniosios ginties ir jos ribų peržengimo ir teismų praktikos apžvalga 1997 m. birželio 13 d. // Teismų praktika. 1997. Nr. 7.

¹²³ Klaipėdos apygardos teismo 2008 m. spalio 23 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-392-361/2008. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/98683>> [Žiūrėta 2011 02 09]

4. Subjektyvieji būtinosios ginties ribų peržengimo požymiai

4.1. Kaltė

Teisingas kaltės formos nustatymas svarbus teisingam būtinosios ginties ribų peržengimo kvalifikavimui. Pagal dabartinį BK „Būtinosios ginties ribų peržengimas yra tuo atveju, kai tiesiogine tyčia nužudoma arba sunkiai sutrikdoma sveikata...“. Atkreiptinas dėmesys, kad būtent kaltės forma ir buvo tas požymis, kuris kito keičiant įstatymus. 1961 m. baudžiamajame kodekse būtinąją gintį reglamentuojančiame 14 straipsnyje nebuvo užsiminta apie kaltės formą. Teismai šią normą galėjo laisvai interpretuoti. Dėl to galėjo kilti daug problemų kvalifikuojant veikas. Lietuvos Respublikos Aukščiausiojo Teismo plenumo 1991 m. gegužės 10 d. nutarime Nr. 3 „Nutarimas dėl teismų praktikos taikant įstatymus, nustatančius baudžiamąją atsakomybę už nužudymus ir kūno sužalojimus.“ 19 p. numatė, kad nužudymas, sunkus ar apysunkis kūno sužalojimas gali būti kvalifikuojami kaip padaryti peržengiant būtinosios ginties ribas tik tada, jei nustatyta, jog kaltininkas veikė būtinosios ginties būklėje ir peržengė būtinosios ginties ribas. Nusikaltimas gali būti padaromas tiesiogine ar netiesiogine tyčia. Nužudymas peržengiant būtinosios ginties ribas kvalifikuojamas ir tada, kai nustatomos aplinkybės, sunkinančios tyčinį nužudymą. Jeigu peržengus būtinosios ginties ribas besikėsinančiajam buvo padarytas tyčinis sunkus kūno sužalojimas, sukėlus nukentėjusiojo mirtį, kurios atžvilgiu besiginančiojo kaltė pasireiškė neatsargumu, nusikalstama veika kvalifikuojama kaip sunkus kūno sužalojimas peržengiant būtinosios ginties ribas.¹²⁴ Todėl jau Lietuvos Respublikos 1993 m. birželio 10 d. įstatymo Nr. I-180 redakcijos BK 14¹ str. numatė, kad „neužtraukia baudžiamosios atsakomybės būtinosios ginties ribų peržengimas, jeigu besikėsinančiajam padaryta žala dėl neatsargumo“.

Aptariant kaltės formas, pastebima, kad Lietuvos Baudžiamasis Įstatymas numato šias kaltės formas tyčia ir neatsargumas (BK 14 str.) Tyčia gali būti tiesioginė ar netiesioginė (BK 15 str.). Kai kurie autoriai pažymi, kad įstatymų leidėjas ir teismų praktika objektyviai tyčines veikas laiko pavojingesnėmis.¹²⁵ S. Bikelio nuomone tyčia nustatinėjama konkrečių, o ne „bet kokių“ ar „neapibrėžtų“ padarinių ir kitų objektyviųjų

---

¹²⁴ Nutarimas Nr. 3. Dėl teismų praktikos taikant įstatymus, nustatančius baudžiamąją atsakomybę už nužudymus ir kūno sužalojimus. 1991 m. gegužės 10 d. Prieiga per internetą: <<http://tar.tic.lt/Default.aspx?id=2&item=results&aktoid=DB004C41-B2AE-4402-BA6A-092EF9E7AA8F>> [Žiūrėta 2011 01 10]

¹²⁵ Žr. DRAKŠAS, Romualdas, DRAKŠIENĖ, Anna. *Nepilnamečių baudžiamoji atsakomybė*. Vilnius: Eugrimas, 2008.

požymių atžvilgiu.¹²⁶ Pagal BK, nusikaltimas ar baudžiamasis nusižengimas yra padarytas tiesiogine tyčia, jeigu: 1) jį darydamas asmuo suvokė pavojingą nusikalstamos veikos pobūdį ir norėjo taip veikti; 2) jį darydamas asmuo suvokė pavojingą nusikalstamos veikos pobūdį, numatė, kad dėl jo veikimo ar neveikimo gali atsirasti šiame kodekse numatyti padariniai, ir jų norėjo. Esant tiesioginei tyčiai besiginantysis supranta daromų veiksmų visuomeninį pavojingumą, o būtent, kad būtinajai ginčiai pasirinktos priemonės (veiksmai) daugiau nei užtektini, kad puolimas būtų nutrauktas, numato neišvengiamą arba realią galimybę be reikalo atimti gyvybę ar sunkiai sužaloti puolantį (intelektinis momentas), nori, kad atsirastų tokios pasekmės (valinis elementas).

Tiesioginė tyčia dažnai būdinga situacijoms, kuriose nukentėjęs savo agresyviais veiksmais palaiapsniui, dažniausiai tęstinai kenčia neigiamą, nepakenčiamą situaciją apibrėžtoje uždaroje erdvėje (kambaryje, bute, name ir t.t.) ir kaltininkas atremdamas nukentėjusiojo veiksmus per eilinį pasityčiojimą, grasinimus, sumušimus, pakenkiant sveikatai siekia apsaugoti save, trečiuosius asmenis, norėdamas atimti gyvybę užpuolikui arba sukelti jam sunkų sveikatos sutrikdymą.

Pagal BK nusikaltimas ar baudžiamasis nusižengimas yra padarytas netiesiogine tyčia, jeigu jį darydamas asmuo suvokė pavojingą nusikalstamos veikos pobūdį, numatė, kad dėl jo veikimo ar neveikimo gali atsirasti šiame kodekse numatyti padariniai, ir nors jų nenorėjo, bet sąmoningai leido jiems atsirasti. Esant netiesioginei tyčiai kaltininkas: supranta daromų veiksmų visuomeninį pavojingumą, o būtent, kad būtinai ginčiai pasirinktos priemonės (veiksmai) daugiau nei užtektini, kad puolimas būtų nutrauktas; numato neišvengiamumą arba realią galimybę be reikalo atimti gyvybę ar sunkiai sužaloti puolantį (intelektinis momentas); vadovaudamasis motyvu, kad nutraukti puolimą (kėsiniimąsi), nenori atimti gyvybę ar sukelti sunkų kūno sužalojimą, sąmoningai leisdamas, kad atsirastų nurodytos pasekmės, abejingai į jas reaguoja (valinis elementas).

Netiesioginė tyčia būdingas tik nusikalstamų veikų materialiosioms sudėtims. Kadangi nužudymas ir sunkus sveikatos sutrikdymas yra materialiosios sudėtis, darytina išvada, kad jie gali būti padaryti esant ir netiesioginei tyčiai. Tačiau būtinosios ginties ribų peržengimu laikoma tik tuomet, jei šie veiksmai atlikti esant tiesioginei tyčiai. Darytina išvada, kad netiesioginės tyčios nustatymas suponuoja, kad būtinosios ginties ribos nebuvo peržengtos, pvz.: *G. M. veikimas nepasireiškė tiesiogine tyčia. Tokiu būdu, nenustačius pagal Lietuvos Respublikos BK 28 str. 3 d. būtinos subjektyvinės pusės požymių, nėra teisinio pagrindo svarstyti, ar G. M. peržengė būtinosios ginties ribas ar*

---

¹²⁶ Žr. BIKELIS, Skirmantas. *Alternatyvios (neapibrėžtos) tyčios samprata ir jos baudžiamoji teisinė reikšmė*. Jurisprudencija, 2008 Nr. 11 (113) 27–33 p.

ne.¹²⁷ Tačiau netiesioginė tyčia nebūtinai parodo, kad asmuo veikė būtinios ginties sąlygomis, jo veika gali būti kvalifikuojama pagal konkretų BK straipsnį numatantį atsakomybę už gyvybės atėmimą ar sunkų sveikatos sutrikdymą. Teismas tiria smūgių sudavimo mechanizmą ar jų lokalizaciją. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kolegijos nuomone, sužalojimų atsiradimas yra tik viena iš aplinkybių, pagal kurias gali būti sprendžiama apie būtinios ginties situacijos buvimą. Kai konfliktą inicijavęs ir baudžiamojo įstatymo draudžiamą veiką atlikęs asmuo pats patiria sužalojimus, būtinios ginties situacijos buvimas nėra preziumuojamas.¹²⁸ Sužalojimų mechanizmas parodo kėsintis kryptingumą. Teismų praktikoje akcentuojami sužalojimai padaryti į gyvybiškai svarbius organus (galvą, širdies sritį, pilvą).- 5,98 proc. atvejų. Tyčią parodo didelis smūgių skaičius ar smūgiai į gyvybiškai svarbius organus. Manytina, kad asmeniui apsiginti pakanka vieno smūgio nukreipto ne į gyvybiškai svarbius organus. Nors paprastai teismų praktikoje tokiu atveju nurodoma kaltės forma netiesioginė tyčia, pvz.: *Nustatydamas nusikaltimo subjektyviąją pusę, teismas pirmiausia remiasi objektyviais bylos duomenimis, rodančiais, kad nukentėjusiajam suduotas ne vienas, o devyni stiprūs staigus smūgiai kumščiais ir kojomis, koncentruoti į gyvybiškai svarbias kūno dalis (galvą, krūtinę ir kaklą), smūgiai buvo ne atsitiktiniai, o valingi veiksmai, atlikti partrenkus nukentėjusį ant grindų ir šį laikant gulintį, kad negalėtų išvengti smūgių. Įvertinusi šias aplinkybes, kolegija pripažįsta, kad pirmosios instancijos teismas teisingai sprendė, jog suduodamas tokio pobūdžio smūgius J. B. suvokė savo veiksmų pavojingumo laipsnį, numatė pavojingas gyvybei pasekmes. Nenustačius, kad J. B. tyčia apėmė siekimą atimti gyvybę, pagrįstai laikyta, kad jis veikė netiesiogine tyčia.*¹²⁹ Arba: *Apeliantas, būdamas pakaltinamas asmuo, užsimodamas grėbliu prieš kitą asmenį ir smūgiuodamas su jo metaline dalimi į gyvybiškai reikšmingą organą – galvą, negali nesuvokti tokios veikos pavojingo pobūdžio ir nenumatyti, kad tokie veiksmai nesukels pavojingų padarinių. <...> t. y. veikė netiesiogine tyčia.*¹³⁰ Paminėtina ir: *S. D. suvokė savo smurtinių veiksmų intensyvumą ir pavojingumą A. I. sveikatai ir gyvybei, t. y. suduodamas peiliu nukentėjusiajam į krūtinę (žmogaus kūno dalį, kurioje yra išsidėstę*

¹²⁷ Šiaulių apygardos teismo 2009 m. rugpjūčio 13 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje 1A-218-354/2009. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/137129>> [Žiūrėta 2011 02 09]

¹²⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. spalio 11 d. nutartis byloje Nr. 2K-711/2005. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/54319>> [Žiūrėta 2011 01 25]

¹²⁹ Lietuvos apeliacinio teismo 2008 m. birželio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-175/2008. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/87341>> [Žiūrėta 2011 02 02]

¹³⁰ Panevėžio apygardos teismo 2009 m. rugsėjo 24 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-496-337/2009. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/135205>> [Žiūrėta 2011 02 09]

*svarbūs gyvybei centrai) suprato, jog toks veiksmas yra pavojingas nukentėjusiojo gyvybei, numatė, kad dėl to nukentėjusysis gali mirti*¹³¹

Kartais teismų praktikoje nurodomas ypatingai didelis smūgių kiekis, pvz., Lietuvos apeliacinis teismas 2009 m. gegužės 29 d. baudžiamojoje byloje Nr. 1A-236/2009: *situacijos, kurioje J. J. reikėtų gintis nuo nukentėjusiosios S. K., suduodant jai ne mažiau kaip 21 smūgį, iš kurių net 8 smūgius į gyvybiškai svarbią vietą – galvos sritį – veidą, nebuvo ir jis tai suvokė.*¹³² Arba paminimi akivaizdžiai žiaurūs sužalojimai, pvz., *situacijos, kurioje Ž. N. reikėtų gintis nuo nukentėjusiosios, suduodant pastarajai pavojingu įrankiu – kirviu net keletą smūgių į gyvybiškai svarbią vietą – galvos sritį, nebuvo ir jis tai suvokė.*¹³³ Arba *B. R. atlikti veiksmai (šaudymas iš kovinio ginklo į žmogaus gyvybinius centrus) negali būti vertinami kaip būtinosios ginties ribų peržengimas.*¹³⁴ Konstatuojant būtinosios ginties ribų peržengimą, smūgiai, šūviai į gyvybiškai svarbius organus nurodomi apie 20 proc. atvejų, pvz., paminėtina byla, kurioje teismas paminėjo daug argumentų taikomų kvalifikuojant būtinosios ginties ribų peržengimą: *Kaltinamajam buvo padarytas nežymus sveikatos sutrikdymas. Galima pagrįstai teigti, kad jei kaltinamasis nebūtų aktyviai gynęsis, tokių smūgių galėjo būti suduota daugiau. Vertinant kėsینimosi pavojingumą nustatyta, kad kaltinamąjį puolė girtas (sunkus girtumo laipsnis), žymiai vyresnio amžiaus V. G., kuriam padėjo vos ant kojų laikydamasis (tai, liudytojos R. Z. parodymais, buvo akivaizdu) J. U., puolė plikomis rankomis. Reikia atsižvelgti, kad įvykiai klostėsi šviesiu paros metu, erdvioje vietoje. Kaltinamasis peiliu sudavė net tris smūgius į gyvybiškai svarbius organus – krūtinės kairiąją pusę ir pilvą, dėl ko nukentėjusysis įvykio vietoje mirė. Kaltinamasis su nukentėjusiuoju buvo kaimynai, žinojo V. G. charakterį ir jo būdą, pasirinko netinkamą laiką santykių aiškinimuisi su girtu V. G.. Atsikėlęs po suduoto smūgio, kaltinamasis išsitraukė iš kelnų kišenės peilį, kurį išėmė iš dėklo, dėklą numetė (rastas įvykio vietoje), sudavė smūgius ne per rankas, o per gyvybiškai svarbius organus. Gindamas savo sveikatą D. S. atėmė V. G. gyvybę. Remdamasis išdėstytais motyvais teismas pripažįsta,*

¹³¹ Lietuvos apeliacinio teismo 2008 m. kovo 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-171/2008. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/85662>> [Žiūrėta 2011 02 02]

¹³² Lietuvos apeliacinio teismo 2009 m. gegužės 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-236/2009. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/125917>> [Žiūrėta 2011 02 02]

¹³³ Lietuvos apeliacinio teismo 2009 m. kovo 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-139/2009. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/114565>> [Žiūrėta 2011 02 02]

¹³⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 birželio 8 d. nutartis byloje 2K-338/2004. Prieiga per internetą <<http://www.infolex.lt/tp/40830>> [Žiūrėta 2011 02 04]

*kad šiomis sąlygomis D. S. gynyba aiškiai neatitiko kėsinosi pobūdžio ir pavojingumo. Kaltinamasis D. S. peržengė būtiniosios ginties ribas.*¹³⁵

Konstatavo būtiniosios ginties ribų peržengimą, nes asmuo veikė tyčia – Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. kovo 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-59/2010 “*M. A. sudavė nukentėjusiajam V. B. ne mažiau kaip penkis smūgius šampano buteliu į galvą, padarydamas jam sunkų sveikatos sutrikdymą.*”¹³⁶

Nagrinėdami sužalojimų mechanizmą teisėjai atkreipia dėmesį į ginklą, ginklo rūšį, naudojimo būdą, jo turėjimo aplinkybes. Paneigiant būtiniosios ginties situaciją teismų praktikoje sutinkami tokie argumentai: priešininkas be ginklo (6 proc.), besiginantysis su ginklu (3,3 proc.), besiginantis su šaunamuoju ginklu (2,7 proc.), nebuvo priešininko grasinimų (1,6 proc.), nebuvo įspėjamojo šūvio (0,5 proc.). Asmuo be ginklo teismų pripažįstamas silpnesniu už asmenį su ginklu, nevertinant net jų fizinių duomenų. Išankstinis ginklo turėjimas ar įspėjamojo šūvio nebuvimas parodo kaltės formą – tyčią. Tačiau Lietuvos apeliacinis teismas 2009 m. kovo 13 d. baudžiamojoje byloje Nr. 1A-161/2009 nurodė: *tai, kad anot nuteistojo, jis iššovė įspėjamąjį šūvį, neturi jokios reikšmės vertinant įrodymus ir kvalifikuojant veiką.*

Ruošimasis situacijai iš anksto parodo tyčios buvimą, tai gali būti ginklo atsinešimas į įvykio vietą, nusiteikimas konfliktui, užtaisytas šaunamasis ginklas. Pvz., nustatyta, kad nebuvo būtiniosios ginties situacijos: *aplinkybė, kad S. J. eidamas į įvykio vietą užtaisytą pistoletą iš brolio automobilio pasiėmė iš anksto, turėdamas tikslą K. pagąsdinti, rodo jo veikos subjektyviąją pusę – išankstinį nusistatymą panaudoti pistoletą ne apsigynimo, o priešingu tikslu.*¹³⁷ Ruošimasis parodo ir savo būsimo elgesio aptarimas, pvz., *prieš susitikimą abu nuteistieji buvo aptarę, kaip elgsis susitikimo metu, t. y. „pamokys, apstumdys, aprėks“, net buvo aptarę, ką darys, jei E. V. priekabiaus. <...> tokia situacija, kuriai buvo iš anksto pasiruošta, kurios buvo tikėtasi ir kurios metu buvo atliekami prieš šią situaciją aptarti smurtiniai veiksmai, negali būti vertinama, kaip būtiniosios ginties situacija.*¹³⁸

Ir priešingai, kai asmuo siekė išvengti konfliktinės situacijos, teismai konstatuoja, kad būtiniosios ginties ribos nebuvo peržengtos, pvz., *viso konflikto metu apelianas R. R. neadekvatų V. Š. elgesį ignoravo, taip malšindamas nukentėjusiojo agresyvias*

¹³⁵ Vilniaus apygardos teismo 2009 m. birželio 30 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-148-209/2009. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/130899>> [Žiūrėta 2011 02 09].

¹³⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. kovo 2 d. nutartis byloje Nr. 2K-59/2010. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/152876>> [Žiūrėta 2011 01 21].

¹³⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2003 m. lapkričio 11 d. nutartis byloje Nr. 2K-731/2003. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/24848>> [Žiūrėta 2011 02 04].

¹³⁸ Lietuvos apeliacinio teismo 2006 m. lapkričio 10 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-480/2006. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/72976>> [Žiūrėta 2011 02 02].

emocijas, o būtent nueidamas nuo Šakalių namų po nukentėjusiojo pastabų, taip pat stengdamasis pasišalinti po apstumdymo, ir vėl sukėlto paties V. Š., prie R. G. personalinės įmonės parduotuvės, tuo parodydamas aiškų nenorą konfliktuoti su nukentėjusiuoju ar juo labiau tyčia šį sužaloti.¹³⁹ arba Iš A. K. parodymų matyti, kad jis grėsmingoje situacijoje specialiai nenorėjo nesunkiai sužaloti nukentėjusiojo A. D. sveikata. Daugiau smūgių A. K. nukentėjusiajam nesudavė, iš karto po to nuėjo dirbti.¹⁴⁰ Tai rodo, kad asmuo nebuvo nusiteikęs veikti tyčia

Kai kurios valstybės yra tos nuomonės, kad būtinosios ginties peržengimas galimas esant ir netiesioginei tyčiai, pvz., Latvijoje asmuo veikdamas būtinosios ginties sąlygomis išvengia baudžiamosios atsakomybės, jei žalą atremdamas kėsiniama užpuolikai sukėlė neatsargiai. (Latvijos BK 3 sk, 29 str. 3 p.)¹⁴¹ Paminėtina ir Rusija, A. F. Istominas nurodo, kad rusų teisininkai nustatė, kad nusikaltimai įvykdyti peržengiant būtinosios ginties ribas dažniau įvykdomi esant netiesioginei tyčiai (75 proc. iš visų tirtų baudžiamųjų bylų), o taip pat dažniau esant neapibrėžtai tyčiai.

Pagal kitą kriterijų skiriama konkretizuota (apibrėžtos) ir nekonkretizuota tyčia. Skirtingai nuo konkretizuotos tyčios, kai norima sukelti nukentėjusiajam tiksliai apibrėžtą žalą (mirtį, sunkų sveikatos sužalojimą), esant neapibrėžtai tyčiai kaltininkas nori (ar sąmoningai leidžia) sukelti nukentėjusiajam bet kokią žalą, neįsivaizduodamas tikslaus jos dydžio ar sunkumo. Asmens, peržengusio būtinosios ginties ribas veiksmų kvalifikavimas nustatomas ne pagal tyčios kryptingumą, tačiau pagal faktiškai atsiradusius padarinius. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kolegijos nuomone, nusikaltimų žmogaus sveikatai atvejais sužalojimus, kurie padaromi, kaltininkas ne visuomet iš anksto numato ir suvokia labai tiksliai ir ne visuomet siekia sveikatos sutrikdymo, konkrečiai apibrėžto ir pagal pobūdį, ir pagal laipsnį. Dažnai jis padarinių nekonkretizuoja, neatmeta galimybės, kad jie gali būti įvairūs, ir leidžia atsirasti bet kuriam iš jų. Tokiais atvejais yra vadinamoji neapibrėžtoji tyčia, apimanti bet kuriuos iš galimų padarinių. Atsakomybė tokiais atvejais iškyla pagal faktiškai atsiradusius padarinius.¹⁴²

Trumpai apibendrinant darytina išvada, kad tiesioginės tyčios numatymas reguliuojant būtinosios ginties peržengimą leidžia efektyviau pasinaudoti teise į būtinąją gintį.

¹³⁹ Klaipėdos apygardos teismo 2010 m. birželio 17 d. nuosprendis baudžiamojame byloje Nr. 1A-239-417/2010. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/164730>> [Žiūrėta 2011 02 09]

¹⁴⁰ Klaipėdos apygardos teismo 2009 m. gruodžio 10 d. nuosprendis baudžiamojame byloje Nr. 1A-510-174/2009. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/143636>> [Žiūrėta 2011 02 09]

¹⁴¹ Latvijos baudžiamasis kodeksas. Prieiga per internetą: <<http://www.legislationline.org/documents/id/8902>> [Žiūrėta 2010 11 28]

¹⁴² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. vasario 12 d. nutartis byloje Nr. 2K-106/2008. Prieiga per internetą: <http://www.lat.lt/4_tpbuletieniai/senos/nutartis.aspx?id=32560> [Žiūrėta 2011 01 21]

4.2. Emocijos

LR BK 28 str. 3d. nustatyta, kad „būtiniosios ginties ribų peržengimu nelaikoma dėl didelio sumišimo ar išgąščio, kurį sukėlė pavojingas kėsینimasis ... padaryta veika“ Minima emocinė būseną gali būti nustatoma ir teisingai įvertinama pagal faktinių bylos aplinkybių visumą, o esant reikalui paskiriant psichologinę ar kitą ekspertizę. *Kai kuriose bylose teismai, pripažindami, kad besiginantysis buvo didelio sumišimo ar didelio išgąščio būsenoje, tokią išvadą grindžia vien subjektyviais besiginančiojo parodymais ir kėsینimosi faktu. Tokie parodymai dažnai nėra paremti kitais įrodymais. Minima emocinė būseną gali būti nustatoma ir teisingai įvertinama pagal faktinių bylos aplinkybių visumą, o esant reikalui paskiriant psichologinę ar kitą ekspertizę.*¹⁴³

Emocijų svarba būtiniosios ginties situacijoje pripažįstama daugelio valstybių, tačiau jos skirtingai nurodo emocijas, darančias įtaką būtiniosios ginties ribų peržengimo traktavimui, tačiau įvardijamos panašios emocijos: sumišimas, baimė, išgąstis (Vokietijoje 33 str.: *jei kaltininkas peržengia būtiniosios ginties ribas dėl sumišimo, baimės*, Serbijos BK 19 str., 3 p.: *Kaltininko nubaudimas kuris viršijo būtiniosios ginties ribas turi būti švelninamas. Kaltininkas, kuris peržengė būtiniosios ginties ribas dėl kraštutinės provokacijos ar puolimo sukeltos baimės sukeltos gali būti išteisintas. ar išgąščio, tuomet jis neturi būti nubaustas.*¹⁴⁴ Rumunijos BK 22 str. 4 p.: *Veika numatyta baudžiamajame įstatyme, padaryta esant būtiniosios ginties ribų peržengimui, proporcingai su pavojaus rimtumu ir su puolimo aplinkybėmis neturi būti laikomos nusikaltimu, jei ribų peržengimas įvyko dėl atsakančio asmens sumišimo ar baimės.*¹⁴⁵ Bulgarijos BK 12 str., 4 p.: *Veikiantis asmuo neturi būti nubaustas jei jis atliko neišvengiamą veiksą peržengdamas būtiniosios ginties ribas dėl išgąščio ar sumišimo.*¹⁴⁶ Kazachstano BK 66 str.: *asmuo, kuris peržengė būtiniosios ginties ribas kaip pasekmė baimės, išgąščio ar sumišimo, kurias sukėlė visuomenei pavojingas pasikėsینimas gali būti teismo atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės priklausomai nuo aplinkybių duotoje byloje.*¹⁴⁷), siaubas (Norvegijos BK 3 skyrius: *jei asmuo peržengė būtiniosios*

¹⁴³ APŽVALGA. Dėl teismų praktikos taikant įstatymus dėl būtiniosios ginties ir jos ribų peržengimo ir teismų praktikos apžvalga 1997 m. birželio 13 d. // Teismų praktika. 1997. Nr. 7.

¹⁴⁴ Vokietijos baudžiamasis kodeksas. Prieiga per internetą:

<<http://www.legislationline.org/documents/action/popup/id/9015/preview>> [Žiūrėta 2010 11 28]

¹⁴⁵ Rumunijos baudžiamasis kodeksas. Prieiga per internetą:

<<http://www.legislationline.org/download/action/download/id/1695/file/c1cc95d23be999896581124f9dd8.htm/preview>> [Žiūrėta 2010 11 28]

¹⁴⁶ Bulgarijos baudžiamasis kodeksas. Prieiga per internetą:

<<http://www.legislationline.org/documents/action/popup/id/8881/preview>> [Žiūrėta 2010 11 28]

¹⁴⁷ Kazachstano baudžiamasis kodeksas. Prieiga per internetą:

<<http://www.legislationline.org/download/action/download/id/1681/file/ca1cfb8a67f8a1c2ffe8de6554a3.htm/preview>> [Žiūrėta 2010 11 28]

ginties ribas, jis vis dėlto netraukiamas atsakomybėn jei peržengė dėl tik puolimo sukulto emocinio sutrikimo ar siaubo¹⁴⁸), emocinis sutrikimas, susijaudinimas (Vengrijos BK 29 str., 2 p.: *asmuo neturi būti baudžiamas taip pat, kuris viršijo būtinas ginties matmenis nes buvo nesugebantis atpažinti tai dėl išgąščio ar pateisinamo susijaudinimo*, Juodkalnijos BK 10 str., 3 p.: *Istatymo pažeidėjas, kuris peržengė būtinosios ginties ribas gali būti nubaustas skiriant sumažintą bausmę ir jei jis peržengė ribas dėl stipraus susijaudinimo ar baimės sukeltos puolimo, jis taip pat gali būti išlaisvintas nuo sankcijos*¹⁴⁹), provokacija, emocinis sudirgimas (Makedonijos BK 9 str. 3 p.: *Istatymo pažeidėjas, kuris peržengė būtinosios ginties ribas, turi būti nubaustas atleidžiau ir jei peržengimas buvo padarytas dėl stipraus sudirginimo ar baimės, kuria sukėlė ataka, jis turi būti išteisintas nuo bausmės*,¹⁵⁰ Bosnijos ir Hercegovinos BK 26 str. 3 p.: *Kaltininkas, kuris peržengia būtinosios ginties ribas turi būti nubaustas ne taip griežtai, ir jei jis peržengė jas dėl stipraus sudirginimo ar išgąščio, kurį sukėlė ataka, turi būti atleistas nuo nubaudo*.¹⁵¹), nerimas (Turkijos BK 2 skc., 27 str. 2 p.: *negalima bausti įstatymo pažeidėjo, jei būtinosios ginties ribų peržengimas yra rezultatas atleistino susijaudinimo, baimės ar nerimo*¹⁵²), negalėjimas sustoti ramiai apmąstyti situacijos (Švedijos BK 24 skyriuje 6 str.: *jei asmuo veikdamas būtinosios ginties sąlygomis padaro daugiau nei leidžiama, jis nebus laikomas atsakingu, jei aplinkybės buvo tokios, kad jam buvo sudėtinga sustoti ir pagalvoti. (Law 1994:458)*).

Sumišimas (*confusion*) – orientacijos praradimas (negebėjimas tinkamai jaustis pasaulyje laike, erdvėje ar/ir nustatyti asmeninį tapatumą.) kartais lydimas pakrikusios sąmonės (savimonės) bei atminties (gebėjimo tinkamai įvardinti ankstesnius įvykius ar išmokti naujų dalykų). Sumišimo būseną sutrikdo mintis ir lemia keistą ar agresyvią asmens elgesį. Sumišęs asmuo nebesugeba išspręsti įprastų, kasdieninių problemų, neatpažįsta šeimos narių ar įprastų objektų. Jis atrodo praradęs orientaciją, mieguistas, hiperaktyvus, sunerimęs, kartais mato haliucinacijas, yra paranojiškas ar kliedi.¹⁵³ Kitas šaltinis nurodo, kad sumišimas – protinė asmens būseną charakterizuojama orientacijos

¹⁴⁸ Norvegijos baudžiamasis kodeksas. Prieiga per internetą:

<<http://www.legislationline.org/download/action/download/id/1690/file/c428fe3723f10dcbcf983ed59145.htm/preview>> [Žiūrėta 2010 11 28]

¹⁴⁹ Juodkalnijos baudžiamasis kodeksas. Prieiga per internetą:

<<http://www.legislationline.org/documents/action/popup/id/4168/preview>> [Žiūrėta 2010 11 28]

¹⁵⁰ Makedonijos baudžiamasis kodeksas. Prieiga per internetą:

<<http://www.legislationline.org/documents/action/popup/id/8892/preview>> [Žiūrėta 2010 11 28]

¹⁵¹ Bosnijos ir Hercegovinos baudžiamasis kodeksas. Prieiga per internetą:

<<http://www.legislationline.org/download/action/download/id/1661/file/5863a4917995d1a282d020fb2715.htm/preview>> [Žiūrėta 2010 11 28]

¹⁵² Turkijos baudžiamasis kodeksas. Prieiga per internetą:

<<http://www.legislationline.org/documents/action/popup/id/6872/preview>> [Žiūrėta 2010 11 28]

¹⁵³ *Mental Confusion*. Wikipedia. Prieiga per internetą: <http://en.wikipedia.org/wiki/Mental_confusion> [Žiūrėta 2011 02 11]

praradimu laike, vietoje, asmenyse ar situacijoje. Tai sukelia maišatį, suglumimą, tvarkingų minčių stoką, ir nesugebėjimą pasirinkti ar ryžtingai veikti ir atlikti kasdienio gyvenimo veiksmus.¹⁵⁴ Sumišimas – neurologinė dezorientacija laike, erdvėje – vietoje ar asmenyse, lydima sąmonės sumišimo.¹⁵⁵ Sumišimas (psichiatrijoje) – aštrus psichinės veiklos sutrikimas, kurį lemia ligonio kankinantis situacijos ir savo būsenos, kas jam atrodo neįprasta, ir įgyja naują neaiškią reikšmę, nesupratimas.¹⁵⁶ Sumišimo sinonimai – nesusivokimo afektas, sumišimo afektas. Sumišimas – tai psichopatologinis susijaudinimas pasireiškiantis ligonio savo būsenos kankinančiu nesuvokimu ir (arba) supančios aplinkos, forma. Šia būsena lydi ilgesys, nerimas, baimė.¹⁵⁷

Išgąstis – refleksinė reakcija į pavojingą ar baisų netikėtumą (pvz., netikėtas čaižus garsas, šviesa ar kitas kritinis dirgiklis). Į reakciją paprastai įeina sudirginimas, vyzdžių išsiplėtimas, kūno sustingimas ir galvos įtraukimas į kaklą, rečiau būna apsišlapinimas, tuštinimasis, šalčio pojūtis. Išgąstis – tai ne jausmas ir ne emocija, o grynai kūno refleksinė reakcija. Žmogui pavojaus situacijoje gali nutikti refleksinės vegetatyvinės reakcijos pagal išgąščio (baimės) tipą, bet viduje jis išlieka susikaupęs, pozityvus ir ryžtingas.¹⁵⁸ Išgąstis nesutapatinamas su išgąščio jausmu ar su baimės jausmu. Išgąstį nulemia įvykio netikėtumas – kuo netikėtesnis, tuo stipresnis išgąščio jausmas. Ankstesnė negatyvi patirtis – jei su įvykiu susijęs koks nemalonus prisiminimas, išgąstis bus stipresnis, ir kils esant užuominai į baisią situaciją. Supantis emocinis fonas: jei žmogus įsitempęs, jaudinasi, sudirgintas – išgąstis gali atsirasti esant menkiausiam aplinkos poveikiui. Pasikartojantis poveikis galint įsitikinti, kad išgąstis nebaisus lemia pripratimą ir išgąstis praeina.¹⁵⁹

Teismų praktikoje išgąščio nebuvimą parodo smūgių skaičius, pvz., *didelio susijaudinimo tikimybę paneigia A. L. smūgių, suduotų nukentėjusiajai, skaičius, stiprumas bei lokalizacija.*¹⁶⁰ arba išankstinis pasiruošimas, pvz., *kasatorių teiginys, kad J. M. veikė būdamas didelio sumišimo ir išgąščio būsenos, kurią sukėlė pavojingas kėsಿನimasis į A. L. gyvybę ir sveikatą, deklaratyvus ir visiškai nepagrįstas bylos*

¹⁵⁴ *Confusion*. The free Dictionary by Farlex. Prieiga per internetą: <<http://medical-dictionary.thefreedictionary.com/mental+confusion>> [Žiūrėta 2011 02 11]

¹⁵⁵ *ibid.*

¹⁵⁶ *Энциклопедический словарь медицинских терминов: В 3-х томах.* / Гл. ред. Б.В. Петровский. М.: Сов. энциклопедия. Т. 3., 1984. С.27.

¹⁵⁷ *Растерянность в психиатрии.* Домашний медик. Prieiga per internetą: <<http://www.homed.ru/node/4784>> [Žiūrėta 2011 02 11]

¹⁵⁸ *Иснуг.* Психологос - энциклопедия практической психологии.

Prieiga per internetą: <<http://www.psychologos.ru/%D0%98%D1%81%D0%BF%D1%83%D0%B3>> [Žiūrėta 2011 02 11]

¹⁵⁹ *ibid.*

¹⁶⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. sausio 3 d. nutartis byloje Nr. 2K-8/2006. Prieiga per internetą: <<http://www.infollex.lt/tp/56594>> [Žiūrėta 2011 02 11]

duomenimis, nes abu nuteistieji į svetimą sodybą atėjo didele grupe, pasiruošę konfliktui ir muštynėms (turėdami lazdas ir šautuvą), patys išprovokavo konfliktą bei muštynes, eidami to tikėjosi, ruošėsi, todėl laikyti, kad šios muštynės J. M. sukėlė didelį sumišimą ar didelį išgąstį, negalima.¹⁶¹ Arba kitas pavyzdys: V. B. agresyvių elgesį, pasireiškusių puolamaisiais veiksmais, išprovokavo M. A. su draugais, balkone vartodami alkoholinius gėrimus (šampaną) ir įžeidę pro namą praeinančius V. B. su D. D. Todėl nukentėjusysis V. B. su trijų asmenų draugija į 12-to namo aukštą liftu pakilo su atitinkamomis pretenzijomis ir tai M. A. nebuvo staigmena. Taigi apeliacinės instancijos teismas nepagrįstai šią situaciją vertino kaip didelį M. A. sumišimą ar išgąstį.¹⁶²

Pabrėžtina, kad teismai nagrinėdami bylas dėl būtiniosios ginties nustatymo, turėtų skirti teisminę ekspertizę ir ištirti, kokią poveikį kaltininkui padarė priešininko veiksmai, net jei ir kreipiantis nenurodoma, kad asmuo veikė taip dėl sumišimo ar išgąščio.

Priešininko veiksmai turėtų būti vertinami per kaltininko prizmę. Teismai turi ištirti ar įžeidimai emocionaliai paveikė asmenį, pvz., Nukentėjusysis N. K. nuteistąjį M. G. be kitų žodžių įžeidinėjo vadindamas ir ožiu, bei gaidžiu (b. 1. 52). Kalėjimo kultūroje tokie žodžiai reiškia įžeidimą. Įvertinus tai, kad M. G. daug kartų buvo teistas ir didelę gyvenimo dalį praleido bausmės atlikimo vietoje, akivaizdu, kad nuteistajam šių žodžių prasmė buvo puikiai žinoma ir jo psichinei būklei turėjo tam tikrą poveikį. Tačiau teismų praktikoje tokio pobūdžio įžeidimo turinys visgi nelaikytinas įžeidimu dėl kelių priežasčių. Pirma, kalinių bendruomenėje išsaknišes asmenų skirstymas į sluoksnius (kastas) yra nepriimtinas ir netoleruotinas civilizuotoje visuomenėje moralės ir dorovės bei žmogaus teisių požiūriu. Antra, šis konkretus įvykis įvyko ne pataisos įstaigoje, o laisvėje esančiuose globos namuose, laisvėje tokio pobūdžio įžeidimai negali būti vertinami kaip sukeliantys didelį susijaudinimą.¹⁶³

Būtiniosios ginties ribų peržengimo subjektyviosios pusės analizė iškelia dar vieną problemą. Nusikaltimai, įvykdyti esant afekto būsenoje turi daug panašių požymių su nusikaltimais įvykdytais esant būtiniosios ginties ribų peržengimui. Bendra yra nusikalstamos veikos objektas, veiksmai, pasireiškiantis prievarta, kaltė ir subjektas, situacija, kurioje įvykdomos tokios nusikalstamos veikos. Jų motyvas yra prievarta, įžeidimas ir kiti neteisėti veiksmai. Todėl dažnai teismų praktikoje šios nusikalstamos veikos neteislingai kvalifikuojamos. Pastebėtina, kad gynyba dažnai kaip argumentą po

¹⁶¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. gegužės 18 d. nutartis byloje Nr. 2K-205/2010. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/161824>> [Žiūrėta 2011 02 15]

¹⁶² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. kovo 2 d. nutartis byloje Nr. 2K-59/2010. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/152876>> [Žiūrėta 2011 01 21]

¹⁶³ Lietuvos apeliacinio teismo 2007 m. rugsėjo 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-401/2007. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/80916>> [Žiūrėta 2011 02 02]

būtiniosios ginties situacijos buvimo pateikia tirti ar nusikalstama veika nėra įvykdyta esant susijaudinimui, kuri sukėlė neteisėtas nukentėjusiojo elgesys.

Afektas (lot. *affectus* – susijaudinimas, aistra) – stipri ir palyginti trumpa emocinė reakcija, dažniausiai kylanti, kai staiga pakinta subjektui svarbios gyvenimo aplinkybės. Tai atsakomoji reakcija į jau įvykusį įvykį ir paprastai ištinka įvykio pabaigoje. Afektas plėtojasi sunkiomis kritinėmis aplinkybėmis, kai žmogus nesugeba rasti tinkamos išeities iš pavojingos, dažniausiai netikėtai susidariusios situacijos. Afektas pasireiškia išgąščio, įtūžio, pykčio, pasibjaurėjimo, džiūgavimo, pavydo ir kitomis emocijomis. Atsiranda staigūs judesiai ir vidaus organų funkcijų sutrikimai. Afekto būsenai būdingas suvokimo susiaurėjimas: žmogus dėmesį sutelkia vien į afektą sukėlusias aplinkybes ir jo paskatintus veiksmus.¹⁶⁴ Psichologija skiria keletą afekto pasireiškimo būdų: džiaugsmas, liūdesys, nusivylimas, pyktis, neapykanta, baimė, siaubas. Įvardintam nusikaltimui būdinga pyktis, neapykanta ir neviltis. Skiriami fiziologinis ir patologinis afektai. Afektas – sunki psichologinė kategorija, todėl gilios ir argumentuotos išvadas apie fiziologinio afekto perteklių ar jo nebuvimą konkrečiam asmeniui gali pateikti tik specialistai – psichiatrai ir psichologai. Tikslinga kiekvienai bylai, kai nusikaltimas padarytas esant afektui ir peržengus būtiniosios ginties ribas atlikti kompleksinę psichologinę-psichiatrinę ekspertizę. Psichologinė ekspertizės dalis esant teisiamojo ar kaltinamojo psichinės būsenos pagrindui (temperamentui, charakteriui), aplinkybių, lemiančių stiprių emocijų atsiradimą, duomenų apie išorinį jų pavidalą (pasireiškimą) ir elgesį ir daiktinių įrodymų biocheminio tyrimo rezultatai duoda užuominą apie tai ar tiriamasis pergyveno afektą, kokį būtent ir kokio laipsnio. Nustačius fiziologinio afekto būklę, kuri kilo dėl neteisėto užpuolimo, neįmanoma paneigti ir tai, kad asmuo buvo patekęs į sumišimo arba išgąščio būklę. Todėl esant būtiniosios ginties situacijai, besiginantis asmuo, patekęs į fiziologinio afekto būklę, negali peržengti būtiniosios ginties ribų. Jo veika laikytina teisėta, nes jis tuo pačiu veikė *sumišimo* arba *išgąščio* būklėje. R. M. Jusipovo nuomone esant baimės afektui gali būti tik būtinoji gintis.¹⁶⁵ Būdamas tokios psichinės būsenos besiginantysis nesuvokė ir negalėjo suvokti realaus kėsینimosi laipsnio, būtinais ženklais yra afektai pykčio, neapykantos, nevilties. O I. Fargijevas mano, kad asmuo peržengiantis būtiniosios ginties ribas gali būti afekto būsenoje, todėl pagrindiniai skirtumai tarp šių nusikalstamų veikų turi būti nustatomi remiantis kėsینimosi baigtumo faktu iš nukentėjusiojo pusės.¹⁶⁶

---

¹⁶⁴ *Afektas*. Vikipedija. Prieiga per internetą: <<http://lt.wikipedia.org/wiki/Afektas>> [Žiūrėta 2011 02 11]

¹⁶⁵ ЮСУПОВ, Р.М. *Соотношение аффекта и превышения пределов необходимой обороны* // Российская юстиция. 1999. № 5. С. 47.

¹⁶⁶ ФАРГИЕВ, И. *Состояние аффекта и превышение пределов необходимой обороны: вопросы разграничения составов* // Российская юстиция. 2001. № 1. С. 37.

V. A. Vladimirovo nuomone afekto atsiradimo priežastimi gali būti tikrai prievarta, kuri nėra sunki, kuri savo charakteriu ir situacija nesukelia realaus pavojaus gyvybiškai svarbiems asmens interesams. Jei prievarta pasirodo esanti sunki, tai kenčiančiam nuo jos asmeniui atsiranda teisė į būtinąją gintį.¹⁶⁷

Nustačius sunkų girtumą atmetama fiziologinio afekto būsenos galimybė. Pripažįstama, kad esant sunkiam girtumui, situacija suvokiama iškreiptai, tad ir būtinoji gintis tokiose situacijose paprastai nekonstatuojama. Pvz., *iš karto po nusikalstamos veikos padarymo sulaikius A. G., jam buvo nustatytas sunkus girtumas (t. 1, b. l. 117). Tokio girtumo fone fiziologinio afekto būseną iš viso negalima. Kolegija daro išvadą, kad nuteistojo elgesį nusikalstamos veikos padarymo metu didžiąja dalimi sąlygojo pati konfliktinė įvykio situacija bei A. G. fiziologinė būseną (sunkus girtumas), dėl kurios pasikeitė situacijos suvokimas bei įvertinimas, pasunkėjo galimų sprendimų paieška, susiaurėjo veikimo būdų diapazonas, susilpnėjo savikontrolė.*¹⁶⁸ Arba: *Atliktos teismo psichiatrinės-psichologinės ekspertizės metu konstatuota, kad nusikalstamų veikų padarymo metu S. K. jokia psichikos liga nesirgo, nebuvo laikino psichikos veiklos sutrikimo būsenos, galėjo suvokti savo veiksmų esmę ir juos valdyti. Jis nebuvo fiziologinio ar patologinio afekto būsenos (1 t., b. l. 191-193). Atsižvelgtina ir į tai, kad pats S. K. įvykio metu buvo neblaivus, jam nustatytas 2,40 promilės girtumas (1 t., b. l. 131), kas irgi turėjo įtakos jo veiksmams. Esant apsvaigimo nuo alkoholio poveikiui savaime keičiasi situacijos suvokimas ir įvertinimas, sunkėja tinkamų sprendimų paieška, pervertinamos galimybės, susilpnėja savikontrolė, keičiasi emocinių išgyvenimų ir poelgių pobūdis.*¹⁶⁹

Girtumo įtaką konstatavo ir Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2001 m. kovo 20 d. kasacinėje byloje Nr. 2K – 260: *pagal teismo psichiatrinės ekspertizės akto išvadas įvykio situacija A. V. nebuvo nei nauja, nei netikėta, agresyvūs konfliktų sprendimo būdai buvo įprasti. Tarp jos ir sugyventinio prieš pat įvykį vyko eilinis barnis ir A. V. veiksmus įvykio metu galėjo sąlygoti asmenybės savybės, konkreti situacija bei apsvaigimas nuo alkoholio. Teismo posėdžio metu ekspertė – psichologė patvirtino akto išvadą, ir be to, paaiškino, kad pagal nustatytas aplinkybes A. V. nebuvo didžiai susijaudinusi, tuo labiau nebuvo didelio sumišimo ar didelio išgąščio būsenoje.*¹⁷⁰

¹⁶⁷ ВЛАДИМИРОВ, В.А. Сильное душевное волнение, как обстоятельство, смягчающее ответственность // Советская юстиция. 1957. № 8. С. 24.

¹⁶⁸ Lietuvos apeliacinio teismo 2009 m. birželio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-211/2009. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/127256>> [Žiūrėta 2011 02 02]

¹⁶⁹ Lietuvos apeliacinio teismo 2007 m. spalio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-406/2007. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/81414>> [Žiūrėta 2011 02 02]

¹⁷⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2001 m. kovo 20 d. nutartis byloje Nr. 2K – 260/2001. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/51268>> [Žiūrėta 2011 02 02]

5. Būtiniosios ginties ribų peržengimas ir atskirų nusikalstamų veikų kvalifikavimo problemos

Būtinoji gintis – teisėtas (įstatymiškai įteisintas) gyvybės atėmimo būdas. Gyvybės atėmimas šiais atvejais dažniausiai yra susijęs su rizika, kurioje nėra tyčios požymių, o tyčinis gyvybės atėmimas esant šioms aplinkybėms yra baudžiamas.¹⁷¹ Būtinoji gintis visada yra susijusi su žalos padarymu kitam žmogui. Lietuvos Respublikos civiliniuose įstatymuose nustatyta, kad neprivaloma atlyginti žalą, padarytą būtiniosios ginties sąlygomis, jei nebuvo peržengtos būtiniosios ginties ribos. Teisė į būtinąją gintį suteikia asmeniui teisę pavartoti jėgą, prievartą prieš kitą visuomenės narį, įteisina kito asmens nužudymą. Savigyna leidžiama tiek prieš kaltą, tiek nekaltą asmenį, prieš tinkamo amžiaus ar nepilnametį, klaidingai pasiėlgusį ar sąmoningą puolimą. Teisė kyla neatsižvelgiant į puolimo tikslą ar motyvą, intenciją.

Būtiniosios ginties ribų peržengimas nustatomas vertinant kėsinosi objektą, kėsinosi pavojingumą, akivaizdumą, realumą, gynybos ir kėsinosi priemonių atitiktį ir kitas aplinkybes. Todėl gyvybės atėmimas ginant nuosavybę, būsto neliečiamybę ar kitas teises nebus kvalifikuojamas kaip būtinoji gintis ir toks asmuo bus traukiamas baudžiamojon atsakomybėn. Tokiu atveju galima išvada, kad būtinoji gintis, kaip teisėtas gyvybės atėmimo būdas, galima tik ginant save ar kitą asmenį nuo neteisėto kėsinosi.¹⁷² Pastebima, kad galiojantis baudžiamasis įstatymas numato gerokai platesnį veikų, kada pripažįstama būtinoji gintis, ratą negu Europos žmogaus teisių konvencija. Todėl, kai kurių autorių nuomone, Lietuvos įstatymuose taip pat reikėtų įtvirtinti nuostatą, kad teisėtu gyvybės atėmimu bus laikomas gyvybės atėmimas ginant savo ar kito asmens gyvybę, tačiau nepripažįstama galimybė atimti asmeniui gyvybę ginant nuosavybę, kitas teises ar būsto neliečiamybę. Tačiau taip siūlant yra kitaip traktuojama teisėto gyvybės atėmimo samprata.¹⁷³ Tačiau visgi, 1998 m. Vilniaus universiteto studentų atlikta teisininkų bei medikų apklausa, kurios metu buvo siekiama sužinoti respondentų požiūrį į teisėto gyvybės atėmimo pagrindus, parodė, kad teisininkai dažniausiai iš visų minėtų teisėto gyvybės atėmimo pagrindų mini būtinąją gintį.¹⁷⁴

Žala padaryta besikėsinančiajam būtiniosios ginties atveju, gali būti gyvybės atėmimas, sunkus kūno sužalojimas, smūgių sudavimas, laisvės apribojimas, turto sužalojimas ir pan. Jei besikėsinančiajam žalos apskritai nepadaroma, būtiniosios ginties iš

¹⁷¹ DRAKŠAS, Romualdas. *Mirties bausmė: situacija ir perspektyvos*. Vilnius: Eugrimas, 2002. 36 p.

¹⁷² *ibid.*, 38 p.

¹⁷³ *ibid.*, 38 p.

¹⁷⁴ *ibid.*, 37 p.

viso nėra.¹⁷⁵ Pabrėžtina, kad žala padaroma tik tam asmeniui nuo kurio ginamasi, o žala padaryta tretiesiems asmenims kvalifikuojama kaip konkreti nusikalstama veika. Asmuo atėmęs gyvybę esant būtiniosios ginties situacijai vis dar yra atsakingas už bet kokius žalos atlyginimus ar sužalojimus trečiajai pusei, kuri nekėlė grėsmės gynybos akto metu.

Nagrinėjant būtiniosios ginties ribas reglamentuojančią normą darytina išvada, kad esant būtinajai ginčiai teisėtu laikoma:

- 1) gyvybės atėmimas arba sunkus sveikatos sutrikdymas, kai kaltės formos netiesiogine tyčia ar neatsargumas; ginantis nuo įsibrovimo į būstą arba sumišus ar išsigandus kaltės forma įtakos veikos kvalifikavimui nedaro;
- 2) apysunkis, lengvas sveikatos sutrikdymas, padarytas visomis kaltės formomis;
- 3) žala padaryta nuosavybei visomis kaltės formomis.

Būtinoji gintis ne tik subjektinė kiekvieno piliečio teisė, bet ir moralinė pareiga, jeigu jis pajėgus tokiu būdu atremti pavojingą visuomenei pasikėsinimą. Tačiau nepasinaudojimas ja neužtraukia teisinės atsakomybės. Būtinoji gintis galima ir tais atvejais, kai pavojingo visuomenei kėsinosi galima išvengti kitomis priemonėmis.¹⁷⁶ Būtinoji gintis nėra privaloma, kadangi susijusi su rizika nužudyti. Pagal bendrą taisyklę, asmuo neprivalo gintis nuo užpuolimo, aktyvus pasipriešinimas visuotinai pavojingai veikai yra teisė, bet ne pareiga, todėl, kad kiekviena gintis susijusi su besiginančiojo rizika; kitą vertus daugeliu atveju galima kalbėti apie moralinę pareigą imtis būtiniosios ginties.¹⁷⁷ Teorijoje ir praktikoje pastebima tendencija reikalauti ypatingo elgesio būtiniosios ginties metu iš asmenų, profesionaliai pasirengusių naudoti ginklą, specialiuosius kovos metodus ir t.t. Užpultasis gali gintis ir netiesioginiu būdu, pavyzdžiui, užsiundydamas šunį, kurio padaryta žala bus vertinama pagal būtiniosios ginties taisyklės. Baudžiamasis įstatymas leidžia ginti ne tik savo, bet ir kitų asmenų, valstybės ar visuomenės interesus, o tai reiškia, kad gintis gali ne tik užpultasis. Pažymėtina, kad ginant kitą asmenį ar jo teises nebūtinai šio asmens sutikimas.

Būtiniosios ginties situacijoje aktuali moralinė gyvybės ir mirties problema. Tariaama, kad agresorius prarado teisę į gyvybę. Tačiau su tuo negalima būtų sutikti, ypač vertinant kai kuriuos muštynių atvejus, ar kai gynyba yra aiškiai intensyvesnė. Be to lieka neatsakytas klausimas: kodėl žmogžudystė būtiniosios ginties situacijoje moraliai leidžiama? Galima būtų tarti, kad moraliai nėra leistina, tačiau yra teisėta. Negalima

---

¹⁷⁵ BIELIŪNAS, Egidijus, ČEPAS, Algimantas et al. *Lietuvos TSR baudžiamojo kodekso komentaras*. Vilnius: Mintis, 1989. 32 p.

¹⁷⁶ *ibid.*, 32 p.

¹⁷⁷ *Курс уголовного права. Общая часть. Том I: Учение о преступлении* / Под ред. Н. Ф. Кузнецовой, И. М. Тяжковой. М., 2002. С. 463.

sutapatinti teisės ir moralės. Kitas neatsakytas klausimas: kieno gyvybė vertingesnė? Gyvybė įvardijama kaip absoliuti, amžina ir daugelio žmonių pripažįstama pagrindine vertybe. Amžinos vertybės atsparios laikui, jos perduodamos iš kartos į kartą, išlieka žmonių sąmonėje kaip pagrindiniai gyvenimo siekiai, tikslai. Aukštesniojo lygio vertybės nurodo žmogaus gyvenimo kryptį, sudaro pamatą kitokių, žemesnio lygio vertybių formavimuisi. Vertybės – tai specifinės mus supančio pasaulio objektų ir reikšmių charakteristikos, turinčios teigiamą reikšmę žmogui, kolektyvui, visuomenei, padeda atskirti gėrį nuo blogio, viską įvertinti pagal savo vertybių sistemą, kurią suformavo tėvai, kuri formavosi įvairiose sistemose ir režimuose. Jos apima įsitikinimus, veiklą, nuomones, moralines normas, tradicijas, savireguliaciją, vaizduotę ir visuomeninę nuomonę, paveikia veiksmus, sprendimus, pasirinkimus. Japonai teigia: *Stiprus žmogus nežudo*. Pasak Rytų filosofijos principo: *Jeigu gali pagailėti priešą, pagailėk*. Rytų filosofijos esmė ir požiūris į gyvybę atskleidžia rytų kovos menuose, pvz., Aikido nemokoma žudyti, o mokoma apsiginti. Svarbu išmokti, kaip išlaikyti ribą tarp savignyos ir noro pademonstruoti savo jėgą prieš kitus. Jo vienas svarbiausių principų – pagarba svetimo žmogaus gyvybei.

JAV būtiniosios ginties klausimas sprendžiamas fizinės jėgos apskritai panaudojimo teisėtumo problemos ribose. Niujorko valstijos BK sąlygoms kuriomis teisėtai galima panaudoti fizinę jėgą ginant save ar trečiuosius asmenis priskiria: kito fizinio asmens neteisėtai panaudota fizinė jėga arba grėsmė ją panaudoti; besiginanti neišprovokavo puolančiojo elgesio; besiginantis nepuolė pirmas (išskyrus atvejus, kai jis baigė konfliktą informavęs apie tai kitą asmenį apie savo pasitraukimą, tačiau kitas asmuo tęsia fizinės jėgos panaudojimą.¹⁷⁸ Niujorko valstijos BK apibrėžia tas aplinkybes, kuriomis galima panaudoti „mirtiną fizinę jėgą“, t.y. nustato galimus atvejus, kai galima užpuolikai atimti gyvybę. Gyvybės atėmimas leidžiamas, jeigu užpuolikas naudoja arba „tuoj pat pradės naudoti“ mirtiną fizinę jėgą. Kitą vertus ir tokiu atveju įstatymų leidėjas nustato pirmenybę kitais būdais reaguoti į kėsinimąsi: jeigu asmuo papuolęs į puolimą gali išvengti kėsinimosi, nesukeldamas mirties užpuolikai, be rimto pavojaus sau pačiam ar kitiems asmenims, jis privalo pasinaudoti šia galimybe. Besąlygiška teisė atimti gyvybę (t.y. netgi esant galimybėms išvengti pasikėsinimo neatimant gyvybės) leidžiama tais atvejais, kai asmuo papuolęs į puolimo padėtį: a) yra savo būste ir pats nepuolė pirmas); b) tarnauja policijoje, įgaliotas asmuo, prižiūrintis visuomeninės tvarkos palaikymo, arba

---

¹⁷⁸ Laws of New York Penal Law § 35.15. Prieiga per internetą:
<[http://public.leginfo.state.ny.us/LAWSSEAF.cgi?QUERYTYPE=LAWS+&QUERYDATA=\\$PEN35.15\\$\\$@TXPEN035.15+&LIST=SEA5+&BROWSER=BROWSER+&TOKEN=29962425+&TARGET=VIEW](http://public.leginfo.state.ny.us/LAWSSEAF.cgi?QUERYTYPE=LAWS+&QUERYDATA=$PEN35.15$$@TXPEN035.15+&LIST=SEA5+&BROWSER=BROWSER+&TOKEN=29962425+&TARGET=VIEW)> [Žiūrėta 2011 02 11]

asmuo atsidūręs pirmas padėti. Atimti gyvybę leidžiama ir asmenims bandantiems pagrobti žmogų, išžaginti, apiplėšti ir esant *burglar*.¹⁷⁹

Burglar – specifinė nusikaltimo rūšis numatyta Didžiosios Britanijos, JAV ir kitų buvusių Anglijos kolonijų ir dominimų baudžiamųjų įstatymų leidėjo. Pagal Anglijos bendrąją teisę *burglar* buvo apibrėžiamas kaip įsilaužimas ir patekimas naktį į svetimą būstą siekiant padaryti sunkų nusikaltimą (*felony*). *Burglar* apibrėžiamas JAV teisėje, pagal kai kurių valstijų įstatymus pakanka, kad kaltininkas neteisėtai, netgi neįsilaužęs įėjo į bet kokias patalpas (tuo tarpu ir transporto priemonę) arba be leidimo pasiliko ten su ketinimu įvykdyti bet kokią nusikalstamą veiką, o ne tik sunkų nusikaltimą (*felony*).¹⁸⁰ Armėnijos BK 8 skyrius 42 str. 2 p. 2. numato, kad ginant asmens gyvybę nuo pavojingo smurto ar realios jo grėsmės gali būti padaryta bet kokia žala, net ir mirtis.¹⁸¹

Iškeliamas agresoriaus klausimas – asmuo, kuris yra agresorius, neturi teisės į savigny, nes jis pats išprovokuoja puolimą ir pažeidžia kitų asmenų teisėtas teises. Asmuo padaręs pavojingą kėsiniimąsi neturi teisės į būtinąją gintį. Konfliktą inicijavęs asmuo paprastai negali būti pripažintas besiginančiuoju nuo asmens, kurio atžvilgiu konfliktas buvo inicijuojamas, nebent pastarojo veiksmai būtų visai neadekvatūs situacijai.¹⁸² Teismų praktikoje pripažįstama, kad būtiniosios ginties situacijos nėra, kai asmuo, kilus abipusiam konfliktui, smurtą naudoja ne gynybos, o puolimo tikslais. Fizinio smurto priežastis dažniausiai yra psichinis smurtas. Šiuo atveju tiktų patarlė *skaudus žodis už mušimą skaudesnis*, netiesiogiai sakanti, kad asmeniui kyla noras gintis nuo įžeidinėjimų lyg gintųsi nuo fizinės jėgos panaudojimo.

Provokacija [*provocatio* – iššaukimas] pagal tarptautinių žodžių žodyną yra pastangos dirbtinai sukelti kokius nors veiksmus, kieno nors reakciją, o taip pat asmenų, organizacijų ar šalių kurstymas kam nors kenkti.¹⁸³ Baudžiamojoje teisėje, provokacija nulemia asmeninės kontrolės praradimą ir yra švelninanti baudžiamąją atsakomybę aplinkybė. Esant provokacijai teismai turėtų ištirti, ar asmuo, paveiktas provokacijos nebuvo smarkiai susijaudinęs ar afekto būsenoj. Kai kuriose bendrosios teisės valstybėse

---

¹⁷⁹ Laws of New York Penal Law § 35.20. Prieiga per internetą:

<[http://public.leginfo.state.ny.us/LAWSSEAF.cgi?QUERYTYPE=LAWS+&QUERYDATA=\\$PEN35.20\\$\\$@TXPEN035.20+&LIST=SEA6+&BROWSER=BROWSER+&TOKEN=29962425+&TARGET=VIEW](http://public.leginfo.state.ny.us/LAWSSEAF.cgi?QUERYTYPE=LAWS+&QUERYDATA=$PEN35.20$$@TXPEN035.20+&LIST=SEA6+&BROWSER=BROWSER+&TOKEN=29962425+&TARGET=VIEW)> [Žiūrėta 2011 02 11]

¹⁸⁰ Žr. Burglary. The free Dictionary by Farlex. Prieiga per internetą: <<http://legal-dictionary.thefreedictionary.com/burglary>> [Žiūrėta 2011 02 11]

¹⁸¹ Armėnijos baudžiamasis kodeksas. Prieiga per internetą:

<<http://www.legislationline.org/download/action/download/id/1655/file/bb9bb21f5c6170dadc5efd70578c.htm/preview>> [Žiūrėta 2010 11 28]

¹⁸² Šiaulių apygardos teismo 2009 m. rugpjūčio 13 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje 1A-218-354/2009. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/137129>> [Žiūrėta 2011 02 09]

¹⁸³ Provokacija. Žodynas.lt. Prieiga per internetą: <<http://www.zodynas.lt/tarptautiniu-zodziu/P/provokacija>> [Žiūrėta 2011 02 11]

kaip Jungtinė Karalystė, Kanada ir kai kuriose Australijos valstijose esant provokacijai žmogžudystė keičiama į *manslaughter*. Ginties provokacija – tokie veiksmai, kai asmuo tyčia provokuoja kito asmens pavojingus kėsinimosi veiksmus, siekdamas tariamos gynybos, norėdamas sukelti žalą. Ginties provokacija negali būti vertinama pagal būtiniosios ginties taisykles, nes ji sudaro vieningą, tyčinio nusikaltimo planą.¹⁸⁴ Negali būti laikomos būtina gintimi situacijos, kai asmuo įgyvendindamas vieningą tyčinio nusikaltimo padarymo planą tyčia provokuoja kito asmens pavojingo kėsinimosi veiksmus, siekdamas pasinaudoti jais kaip dingstimi tariamai gynybai tam, kad padarytų jam žalos (ginties provokacija).¹⁸⁵

Sprendžiant klausimą, ar buvo peržengtos būtiniosios ginties ribos, svarbu įvertinti ne tik objektyvias, išorėje pasireiškiančias gynybos atitikties puolimo pobūdžiui ir pavojingumui aplinkybes, bet ir besiginančiojo subjektyvų požiūrį į tokią atitiktį. Jeigu besikėsinantis, įžeidimais, necenzūriniais žodžiais, fiziniais veiksmais išprovokavęs kito asmens atsakomuosius veiksmus, panaudoja ginklą arba daiktus, specialiai pritaikytus kūnui žaloti, jo veiksmai laikomi ne būtina gintimi, bet būtiniosios ginties provokacija, kaip patarlėje *pats muša, pats rėkia, pats baslio siekia*.

Teismų praktikoje sutinkama nemažai argumentų, nurodančių, kad besiginantis pirmas pradėjo puolimą, inicijavo ar išprovokavo konfliktą, išprovokavo muštynes. Teismai konstatuodami būtiniosios ginties nebuvimą argumentą kad besiginantis puolė pirmas pateikia 14, 1 proc. visų tirtų būtiniosios ginties nustatymo atvejų. Tačiau pastebėtina, kad provokuojantis elgesys nėra tapatus rizikingam elgesiui. Kaip pažymėjo Lietuvos apeliacinis teismas 2009 m. birželio 11 d. baudžiamojoje byloje Nr. 1A-211/2009: *apeliantas sutapatina nukentėjusiojo provokuojantį ir rizikingą elgesį. BK 59 str. 1 d. 6 p. numatyti du nukentėjusiojo elgesio variantai nėra tapatūs*.¹⁸⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nuomone provokuojančiu reikėtų laikyti tokį elgesį, kai nukentėjusysis sąmoningai skatina kaltininką pradėti nusikalstamą veiką prieš jį. Tokie nukentėjusiojo veiksmai gali būti įžeidimas, smurtas arba kitokie tyčiniai veiksmai, nukreipti tiek į patį kaltininką, tiek į jam artimus asmenis, ir pan. Rizikingu reikėtų laikyti tokį elgesį, kai nukentėjusysis neatsargiai skatina kaltininką pradėti nusikalstamą veiką prieš jį. Tokiu atveju nukentėjusysis lengvabūdiškai tiki, kad jo elgesys neišprovokuos nusikalstamos kaltininko veikos prieš jį, arba iš viso nevertina savo elgesio kaip rizikingo,

¹⁸⁴ ŠVEDAS, Gintaras, ABRAMAVIČIUS, Armanas, BIELIŪNAS, Egidijus, et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. II tomas I dalis. Specialioji dalis*. Vilnius: Registrų centras, 2009. 188 p.

¹⁸⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. sausio 11 d. nutartis byloje Nr. 2K-74/2011. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/187916>> [Žiūrėta 2011 02 15]

¹⁸⁶ Lietuvos apeliacinio teismo 2009 m. birželio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-211/2009. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/127256>> [Žiūrėta 2011 02 02]

nors gali ir turi numatyti, jog toks elgesys paskatins nusikalstamą kaltininko veiką prieš jį.¹⁸⁷

Asmuo konfliktuodamas su stipresniu asmeniu, jeigu fizinės jėgos pranašumas yra akivaizdus, paprastai nesielgia agresyviai. Muštynės savaime nelaikomos būtinaja gintimi. Muštynėms, skirtingai nuo pavojingo kėsinimosi, būdinga, kad abi pusės vadovaujasi agresyviais, puolamais interesais, abi pusės smurtą vartoja ne gynybos, o puolimo tikslais. Dėl to muštynėse nėra besiginančiųjų. Muštynių metu teisė į būtinają gintį nekyla, išskyrus atvejį, kai viena iš pusių muštynes nutraukia, o kita toliau puola.¹⁸⁸ Muštynės yra vienas iš konflikto sprendimo būdų – situacija, kurioje nėra besiginančių. Todėl muštynių metu nei vienam jų dalyviui nekyla teisė į būtinają gintį.¹⁸⁹ Niujorko valstijos BK numato, kad galynės, galynėjimasis, imtynės, dvikova ir pan. pagal susitarimą nėra laikoma ta jėga, kurią galima būtų ginantis atremti.¹⁹⁰ Tačiau tam tikrais atvejais netgi muštynėse asmeniui suteikiama teisė į būtinają gintį, nepaisant to, kas buvo konflikto iniciatorius. *Negalima neįvertinti aplinkybės, kad kilus grupinėms muštynėms jų dalyviams subjektyviai neįmanoma atskirti, ar kas nors bandė konfliktą nuraminti, ar dalyvavo muštynėse kartu su visais. Dėl to nėra pagrindo teigti, jog vietinių vaikinių grupė buvo dominuojanti. Pirmosios instancijos teismas padarė pagrįstą išvadą, kad abi konfliktuojančios grupės buvo panašaus pajėgumo. Šiuo atveju neturi reikšmės, jog konfliktą pradėjo ne D. B., kadangi muštynės buvo abipusės.*¹⁹¹

Apibendrinus teisinę literatūrą darytina išvada, kad teisė į būtinają gintį muštynių metu kyla, kai:

1) vienas jų staigiai keičia taktiką ir siekia sunkiai sužaloti kitą (pvz., griebdamasis peilio ar šaunamojo ginklo);

2) kai vienas iš dalyvių baigė muštynes (nukrito, pradėjo bėgti, paprašė pasigailėti ir pan.), ar nutraukė aktyvius veiksmus, o kitas tebesmūgiuoja (spardo, daužo pavojų gyvybei keliančiais daiktais (pvz., beisbolo lazda) ir pan.), tokiu atveju baigęs muštynes asmuo turi teisę į būtinają gintį.

¹⁸⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. spalio 19 d. nutartis byloje 2K-446//2010. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/176305>> [Žiūrėta 2011 02 15]

¹⁸⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 1999 m. spalio 26 d. nutartis byloje Nr. 2K-684/1999. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/28462>> [Žiūrėta 2011 01 11]

¹⁸⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. gruodžio 16 d. nutartis byloje Nr. 2K-428/2008. Prieiga per internetą: <http://www.lat.lt/4_tpbuuletiniai/senos/nutartis.aspx?id=33795> [Žiūrėta 2010 10 19]

¹⁹⁰ КРЫЛОВА, Н., СЕРЕБРЕННИКОВА, А. *Уголовное право зарубежных стран (Англии, США, Франции, Германии)*. Prieiga per internetą: <<http://www.gumer.info/bibliotek/Buks/Pravo/krul/03.php>> [Žiūrėta 2011 02 20]

¹⁹¹ Lietuvos apeliacinio teismo 2010 m. spalio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-407/2010. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/175487>> [Žiūrėta 2011 02 02]

Teismų praktikoje muštynės traktuojamos nevienareikšmiškai. Vienose bylose teismai muštynes nurodo kaip argumentą, kad apskritai nebuvo būtinosios ginties situacijos (17,3 proc. atvejų kai nebuvo būtinosios ginties), o kitose bylose teismai muštynes pateikia kaip argumentą, pagrindžiantį būtinosios ginties ribų peržengimą (13,3 proc. atvejų konstatavus būtinosios ginties ribų peržengimą). Pvz., *žodiniam konfliktui tarp G. P. ir M. A. perėjus į smurto panaudojimą, M. A. suduoti smūgiai vertintini ne kaip besiginančio asmens, o kaip tarpusavio konflikto kilusių muštynių metu suduoti smūgiai. Esant tokioms aplinkybėms nėra pagrindo pripažinti, kad M. A. smūgius sudavė būdamas būtinosios ginties situacijoje.*¹⁹²

Muštynės dažniausiai kyla geriant alkoholį. Apsvaigę nuo alkoholio asmenys aiškinasi santykius, įžeidinėja, smurtauja, tiesą įrodinėja jėga. Tokiais atvejais nužudęs kitą, asmuo teisinasi, kad buvo puolamas, pvz., draugai mašinoje vartojo alkoholį ir konflikto metų vienas buvo sužalotas peilio smūgiu į pilvą: *automobilyje kasatorius su draugais vartojo alkoholinius gėrimus ir tuo pagrindu tarp kasatoriaus ir nukentėjusiojo automobilyje kilo konfliktas. <...> nėra pagrindo teigimui apie prasidėjusį pavojingą kėsinimąsi, kuris kasatoriui suteiktą teisę į būtinąją gintį. Kileš konfliktas gali būti vertinamas ne kaip pavojingas kėsinimasis, o kaip muštynės. <...> Kolegija neranda būtinosios ginties sąlygų, todėl nemato pagrindo taikyti BK 28 straipsnį. <...> Tokią išvadą patvirtina nusikaltimo padarymo aplinkybės (konflikto kilimas ir abipusiai smūgiai rankomis), taip pat sveikatos sutrikdymo nukentėjusiajam padarymo mechanizmas, panaudoti įrankiai (peilis) ir sužalojimų lokalizacija. Nukentėjusiajam sužalojimai padaryti dviem trauminiais poveikiais pjaunančių savybių turinčiu daiktu, galimai peiliu. <...> Sąmoningas smūgio peiliu sudavimas kitam žmogui į gyvybiškai svarbią krūtinės ir pilvo sritį suponuoja sveikatos sutrikdymo ar net gyvybės atėmimo numatymą.*¹⁹³ Nurodoma ir kita situacija: *konfliktui kilti didelę reikšmę galėjo turėti ir stiprus abiejų konflikto dalyvių apsvaigimas nuo alkoholio. Akivaizdu, kad girtavimas turėjo tiesioginės reikšmės, jog kiltų šis konfliktas kiltų. Girtų asmenų konfliktui pakako net ir mažareikšmės priežasties – pasakytų necenzūrinių žodžių ir kt.*¹⁹⁴

Prie muštynių paminėtina gynyba nuo asmenų grupės. Jei kėsinaisi grupė žmonių, tokio kėsinimosi pobūdį ir pavojingumą sąlygoja visos grupės veiksmų pobūdis ir

¹⁹² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. gruodžio 1 d. nutartis byloje Nr. 2K-472/2009. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/142935>> [Žiūrėta 2011 02 11]

¹⁹³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. gruodžio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-428/2008 http://www.lat.lt/4_tpbiuleteniai/senos/nutartis.aspx?id=33795

¹⁹⁴ Lietuvos apeliacinio teismo 2008 m. lapkričio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-392/2008. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/91391>> [Žiūrėta 2011 02 02]

pavojingumas.¹⁹⁵ Būtina atminti, kad dėl didelio susijaudinimo, kurį neretai sukelia kėsಿನimas, besiginantysis ne visada gali tiksliai įvertinti pasikėsಿನimo pavojingumą ir pasirinkti atitinkamas gynybos priemones. Situaciją sunkina ta aplinkybė, kad aktyvius puolimo veiksmus rodo tik vienas ir besiginančiajam neaišku nuo ko gintis ar ko saugotis. Šalia stovintys gali būti traktuojami ir kaip užpuolikai, ir kaip neutralūs tretieji asmenys. Verta pastebėti, kad nužudymas grupinių muštynių metu padaromas nesant išankstinės tyčios neapibrėžta tyčia.¹⁹⁶

Aptartinos ir būsto bei nuosavybės gynimo problemos. Normos ginančios nuosavybę skirstomos į dvi grupes: 1) normos ginančios patalpas ir nekilnojamąjį turtą; ir 2) normos ginančios kitą nuosavybę. Pirmu atveju leidžiama atimti gyvybę (prasidėjus ar gresiant padegimui, vykdant *Burglar*), antru atveju gyvybės atėmimas nėra leidžiamas.¹⁹⁷ Nuosavybės gynimas baudžiamuosiuose įstatymuose nėra išsamiai reglamentuojamas. Žmogus, kuriam gresia pavojus ar garbės įžeidimas turi atsitraukti arba pabėgti, t.y. teisė turi užleisti vietą neteis्यbei.

Rudolf von Jhiring savo veikale „Kova už teisę“ (1872) rašo: Nuosavybė, teigia vieni, taip pat kaip ir garbė yra gėris, kuris pakeičiamas, ją galima pakeisti per *reivindicatio*, o garbę per *actio injuriam*. Kiti leidžia būtinąją ginti tokiais atvejais, kai reikalas eina apie reikšmingesnę vertybę, kad ir tas į ką pasikėsಿನimas nukreiptas, turi apskaičiuoti, kiek reikia jėgos, kad atremti puolimą, arba jis atsako jeigu sužalos užpuolikai nepagrįstai kaukolę. Priešingai tam, jei daiktai nėra vertingi, pvz., auksinis laikrodis ar kapšelis su keliais guldenais, jis neturi priešininkui sukelti kūno sužalojimų. Mokslas neįsisavino tos paprastos tiesos, kad kiekvienoje teisėje, net jeigu jos dalykas būtų tikrai laikrodis, pačiam asmeniui kyla pavojus būti užpultam ir įžeistam, kad mokslas pasiekė juridinės pareigos laipsnį palikti neapgintą savo teisę ir gėdingai sprukti nuo neteisybės.¹⁹⁸

Tačiau pastebėtina, kad būsto, namo gynimo normos reguliuojamos išsamiau. Neatsitiktinai JAV advokatai privačiuose pokalbiuose pasisako už ryžtingus besiginančiojo veiksmus atremiant įsibrovimą į būstą. Anglijos teisė deklaruoja didelę

---

¹⁹⁵ Nutarimas Nr. 3. Dėl teismų praktikos taikant įstatymus, nustatančius baudžiamąją atsakomybę už nužudymus ir kūno sužalojimus. 1991 m. gegužės 10 d. Prieiga per internetą: <<http://tar.tic.lt/Default.aspx?id=2&item=results&aktoid=DB004C41-B2AE-4402-BA6A-092EF9E7AA8F>> [Žiūrėta 2011 01 10]

¹⁹⁶ Nutarimas Nr. 18. Dėl teismų praktikos nužudymų bylose. 1999 m. birželio 18 d.// Teismų praktika. 1999. Nr. 11.

¹⁹⁷ Крылова, Н., Серебренникова, А. Уголовное право зарубежных стран (Англии, США, Франции, Германии). Prieiga per internetą: <http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Pravo/krul/03.php> [Žiūrėta 2011 02 20]

¹⁹⁸ ИЕРИНГ, Рудольф. *Борьба за право (перевод С.И.Ершова)* М., 1907. 94 p. Prieiga per internetą: <<http://www.oldlawbook.narod.ru/ihering.htm>> [Žiūrėta 2011 02 20]

pagarbą asmens namų (*house*) neliečiamumui. Kiekvienas anglas remdamasis savais įstatymais savo namus gali laikyti tvirtove: Mano namai – mano tvirtovė (*A man's home is his castle*). Senovės romėnų Cicerono ir Tully veikaluose išreikšta: *Quid enim sanctius, quid omni religione munitius, quam domus unusquisque civium?* – Kas yra šventesnio, stipriau kiekvieno švento jausmo saugomo nei asmens nuosavi namai?¹⁹⁹

Terminas “namai” JAV naudojamas todėl kad daugelis valstijų taiko tvirtovės doktriną savo gyvenamajai vietai, tačiau keletas valstijų išplečia apsauga kitoms teisėtai valdomoms vietoms tokioms kaip automobiliai ir darbo vietos. Bendrosios teisės sistemos yra sukūrusios net atskirų doktrinų apie būsto gynimą. Jungtinių Amerikų Valstijos nevienodai reguliuoja normas suteikiančias teisę ginti savo būstą.

Castle Doctrine (dar žinoma kaip *Castle Law* ar *Defense of Habitation Law*) – Amerikos teisinė doktrina kilusi iš anglų bendrosios teisės.²⁰⁰ Asmens gyvenamoji vieta (kai kuriose valstybėse, tai vieta kurioje asmuo teisėtai yra, pvz., asmens mašina ar darbo vieta) apsaugota nuo neteisėto įsibrovimo ir smurtinio užpuolimo. Asmeniui suteikta juridinė teisė panaudoti mirtiną jėgą siekiant apsaugoti šią vietą (savo “tvirtovę”) ar kitus nekaltus asmenis teisėtai esančius joje nuo smurtinio užpuolimo ar įsibrovimo. Gyvybės atėmimas tokiu atveju laikomas teisėtu remiantis *Castle Doctrine*. Daugelis Jungtinių Amerikos Valstijų įtvirtinę baudžiamuosiuose įstatymuose *Castle Doctrine*, tačiau ne visos. Kad asmuo galėtų teisiškai pasinaudoti *Castle Doctrine* gynyboje, įsibrovėlis turi būti bandęs ar įsibrovęs neteisėtai į namą, firmą ar mašiną; veikti neteisėtai (nesuteikiama teisė pulti pareigūnų ar teisiškai įgaliotų veikti asmenų). Be to namų valdytojas turi pagrįstai manyti, kad jam gresia rimti kūno sužalojimai ar net gyvybės praradimas, arba kad įsibrovėlis namus padegs, įvykdys *burglar*, tačiau neturi būti išprovokavęs įsibrovimo ar kitaip priverkęs įsibrovėlio panaudoti mirtiną jėgą ar kūno sužeidimus. Namų valdytojo buvimas šioje vietoje turi būti teisėtas, jis nesislepia ar neslepia kito asmens nuo įstatymo, nenaudoti mirtinos jėgos prieš įgaliotus pareigūnus.²⁰¹

Terminas *Make My Day Law* kilo iš žymos 1985 m. Kolorado statuto kuris apsaugo žmones nuo kriminalinio kaltinimo ar civilinio ieškinio jei jie naudoja jėgą – įskaitant mirtiną jėgą – prieš įsibrovėlius į namus. Šis terminas laikytinas menkinančiu, manant, kad asmenys, teisme gynybai naudojantys *Castle Doctrine* iš tikro sąmoningai siekė

---

¹⁹⁹ Blackstone's Commentaries - Book the Fourth - Chapter the Sixteenth : Of Offenses Against the Habitations of Individuals. Prieiga per internetą:

<http://avalon.law.yale.edu/18th_century/blackstone_bk4ch16.asp> [Žiūrėta 2011 02 11]

²⁰⁰ "Assembly, No. 159, State of New Jersey, 213th Legislature, The “New Jersey Self Defense Law”"

Prieiga per internetą: <http://www.njleg.state.nj.us/2008/Bills/A0500/159_11.PDF> [Žiūrėta 2011 01 29]

²⁰¹ Žr. Castle Doctrine and Self-Defense. Old Research Report. Prieiga per internetą:

<<http://www.cga.ct.gov/2007/rpt/2007-R-0052.htm>> [Žiūrėta 2011 01 22]

nužudyti savo priešininkus.²⁰² Dar sutinkamas terminas *Shoot The Milkman Law*, naudojamas siekiant parodyti piktnaudžiavimus įstatymu bylose, kai asmuo buvo nušautas klaidingai numanius jo tapatybę ar ketinimus.

Viena *Castle Doctrine* versijų yra *Stand-Your-Ground* sąlyga. Ji numato, kad asmuo neturi atsitraukti, t.y. jis turi teisę gintis, nepaisant to, kur vyksta užpuolimas. Nesant šios sąlygos asmuo paduodamas į teismą dėl medicinos sąskaitų, nuosavybės sugadinimo, nedarbingumo, skausmo ar kančių sukeltų besiginančiojo. Tokiu būdu manipuliuojama, besiginantysis (namų savininkas) dažnai privalo mokėti tūkstančius dolerių už tokius ieškinius ir tai gali būti keršto išraiška prieš teisėtai veikusį besiginantįjį. Kai kurios Jungtinės Amerikos Valstijos (pvz., Arizona, Florida, Montana, Nevada, Vašingtonas) nurodo, kad asmuo neturi pareigos pasitraukti ar pranešti apie savo ketinimus atimti gyvybę, jei pagrįstai ir teisėtai elgsis taip siekdami apginti save.²⁰³ Sąlygos, kurios patvirtina šį faktą vadinamos *Stand Your Ground*, *Line In The Sand* arba *No Duty To Retreat*. Asmuo neturi palikti vietos kurioje teisėtai yra ar pasiduoti užpuolikai. Tačiau valstijos skiria situacijas, kai asmuo yra savo namuose ir kai jis yra viešojoje vietoje. Viešojoje vietoje asmuo turėtų pasitraukti ar nešti ginklą nustatytu būdu (paslėptą arba atvirai).²⁰⁴ Paminėtinos bylos *Beard* prieš *U.S.* (1895), Minesotos byla *State* prieš *Gardner* (1905): joje nurodoma, kad doktrina *retreat to the wall* kilo viduramžių Anglijoje prieš bendrą ginklų atsiradimą. Nepagrįsta būtų reikalauti, kad asmuo pabėgtų, kai priešininkas patyręs, ginkluotas šautuvu ir ketinantis nužudyti, ir jie atviroje erdvėje, kur nėra užuovėjos.²⁰⁵

Kai kurios valstijos numato pareigą atsitraukti nuo užpuoliko, netgi esant savo namuose. Besiginantysis privalo atsitraukti nuo namų ar žodžiu paskelbti apie savo ketinimą nužudyti. Ir tik nesant galimybės atsitraukti, pateisinamas gyvybės atėmimas. Ketinimas nužudyti nebūtinai išreiškiamas žodžiu, tai gali būti gestai ar kiti veiksmai, pvz., lazerinis taikiklis, šaunamojo ginklo užtaisymas.

Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 28 str. 3 d. nurodyta, kad būtinosios ginties ribų peržengimu nelaikoma ginantis nuo įsibrovimo į būstą padaryta veika. Įsibrovimas į būstą – tai šiurkštus asmens privataus gyvenimo erdvės pažeidimas, susijęs su visiškai neprognozuojamais padariniais. Tokiu įsibrovimu kėsiniama į du objektus –

---

²⁰² Dirk Johnson (June 1, 1990). "Make My Day": More Than a Threat". New York Times. Prieiga per internetą: <<http://query.nytimes.com/gst/fullpage.html?res=9C0CE4DB1739F932A35755C0A966958260>> [Žiūrėta 2011 01 22]

²⁰³ States allow deadly self-defense by Richard Willing, *USAToday*, March 20, 2006. Prieiga per internetą: <http://www.usatoday.com/news/nation/2006-03-20-states-self-defense_x.htm> [Žiūrėta 2011 02 11]

²⁰⁴ Žr. Florida Statutes Title XLVI Chapter 776

²⁰⁵ BROWN Richard Maxwell. *No Duty to Retreat: Violence and Values in American History and Society*. Norman: Oklahoma Press, 1994. 19 p.

žmogaus gyvybę, sveikatą ir nuosavybę. Įsibrovimu į būstą pripažintini atvejai, kai į patalpas, kuriose faktiškai gyvena žmogus (pvz., butą, namą, sodo namelį, statybinį vagonėlį ir pan.), patenkama neteisėtai.²⁰⁶ Įsibrovimas padaromas įvairiais būdais: įsilaužiant, panaudojant apgaulę, panaudojant padirbtus raktus ir pan. „Pažymėtina, kad būtinosios ginties ir jos ribų peržengimo taisyklės, ginant būstą, taikomos tik tais atvejais, kai įsibrovimas į būstą turi pavojingo kėsینimosi požymius. Nesant šių požymių, asmuo už padarytą žalą nukentėjusiajam atsako bendra tvarka. Todėl teismai, vertindami ginties veiksmus nuo įsibrovimo į būstą, turi kreipti ypatingą dėmesį į konkrečias bylos aplinkybes, į besikėsinančiojo asmenybę, jo tikslus, kėsینimosi intensyvumą ir priemones, kurių pagalba tai buvo daroma, grėsmės apimtį, galimų žalingų pasekmių realumą, įvykio vietą, laiką, besikėsinančiojo ir besiginančiojo tarpusavio santykius, besiginančiųjų skaičių, jų fizinę galimybę atremti kėsینimąsi ir kt.”²⁰⁷ Pvz., teismų nustatyta, kad įsibrovimas nebuvo pavojingas: *Kaip matyti iš byloje nustatytų įvykio aplinkybių, N. B., verždamasis į T. S. butą, rankose nieko neturėjo, jokie smūgiai T. S. nebuvo suduoti, įvykio metu T. S. nebuvo sužalotas, kai tuo tarpu T. S. peiliu durdamas N. B. padarė sunkų sveikatos sutrikdymą. Todėl apylinkės teismo išvada, jog T. S. gynimasis akivaizdžiai neatitiko kėsینimosi pobūdžio ir pavojingumo bei N. B. sunkiai sutrikdė sveikatą, nesant būtinosios ginties situacijai, visiškai pagrįsta.*²⁰⁸ Arba: *tai, kad nukentėjusysis į D. G. gyvenamojo namo kiemą pateko be leidimo ir sėdėjo prie malkų krūvos, rankoje laikė malką, neduoda pagrindo daryti išvadą, kad jis kėsினosi pavogti malkas.*²⁰⁹

Žmogaus būstas – jo gyvenamasis namas, butas, vila, sodo namelis, viešbučio, motelio, poilsio namų, bendrabučio kambarys, automobilio priekaba-miegamasis, specialiai įrengtas kempingo automobilis ir t.t. Kartais tai ir privatumo sąlygas žmogui suteikianti darbo patalpa (kūrybinės dirbtuvės, notaro, advokato biuras, gydytojo kabinetas ir pan.).²¹⁰ Įsibrovimo į būstą sąvoka neapima tokių atvejų, kai įėjimas į būstą be gyventojų sutikimo laikomas teisėtu, t.y. įėjimas į būstą remiantis teismo nutartimi dėl leidimo įeiti į jį arba vykdant teismo sprendimą dėl iškeldinimo iš gyvenamųjų patalpų ar

²⁰⁶ PRAPIESTIS, Jonas et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Pirma knyga (Bendroji dalis 1-98 straipsniai)*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004. 187 p.

²⁰⁷ APŽVALGA. Dėl teismų praktikos taikant įstatymus dėl būtinosios ginties ir jos ribų peržengimo ir teismų praktikos apžvalga 1997 m. birželio 13 d. // Teismų praktika. 1997. Nr. 7.

²⁰⁸ Kauno apygardos teismo 2010 m. kovo 31 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-108-493/2010. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/155833>> [Žiūrėta 2011 02 09]

²⁰⁹ Kauno apygardos teismo 2009 m. gegužės 6 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-220-175/09. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/125080>> [Žiūrėta 2011 02 09]

²¹⁰ Žr. ŠVEDAS, Gintaras, ABRAMAVIČIUS, Armanas, BIELIŪNAS, Egidijus, et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. II tomas I dalis. Specialioji dalis*. Vilnius: Registrų centras, 2009. 229 p.

įkeldinimo į jas; privalomas įėjimas į būstą taikant procesinės prievartos priemonės – suėmimą, atvedinimą, kratą, poėmį; įstatymo nustatyta tvarka sankcionuoti operatyvinės veiklos subjektų veiksmai, susiję su būsto neliečiamybės apribojimu (slaptas patekimas į gyvenamąsias ir negyvenamąsias patalpas, jų apžiūra ir t. t.); įėjimas į būstą ekstremalių situacijų atvejais, kai dėl gaisro, potvynio, dujų nutekėjimo, avarijos kanalizacijos ar vandentiekio komunikacijose ir pan. reikia gelbėti ne tik konkretaus būsto gyventojus, bet ir jų kaimynus ar kitus žmones.

Aptartinos ir pasyvios būsto ar nuosavybės apsaugos priemonės. Pavojingam kėsinimuisi atremti naudojami apsauginių mechanizmų ir prietaisai ar gyvūnai leidžiami tik tokie kad nekaltiems asmenims nebūtų galimybės patirti žalą, t.y. tokių prietaisų įtaisymo tikslas atremti kėsinimąsi, bet nepadaryti žalos pašaliniams asmenims. Tokie leidžiami apsauginiai mechanizmai ir prietaisai būtų pasyvios gynybos priemonės: tvoros, spygnos, užraktai, metalinės, šarvuotos durys, grotos, signaliniai prietaisai ir aptvarai ir t.t. Neleistinas yra pvz., spąstų įtaisymas automobiliuose, nuodų palikimas maisto produktuose, siekiant taip apsaugoti nuo vagystės iš gyvenamosios patalpos, migdomųjų, panašaus pobūdžio teisėtų vaistų, kitų medžiagų, dėl kurių besikėsinantysis prarastų sąmonę, panaudojimas, sprogmėnis, tvora su elektrine srove, elektrinis piemuo ir t.t. Panašūs veiksmai nepripažįstami padarytais esant būtiniosios ginties aplinkybėmis, asmuo įtaisęs panašius įrenginius visiškai atsako už padarytą žalą.²¹¹ Apsauginiai mechanizmai ir prietaisai, taip pat ir gyvūnai naudojami atremti kėsinimuisi tik apskaičiavus, kad nebus būtiniosios ginties ribų peržengimo galimybės. Pasyvi apsauga galinti sukelti mirtį turėtų tenkinti tokius reikalavimus – ji nesuveiks atsitiktinai (pvz., dviguba tvora – išorinė be aukštos įtampos, antroji su aukšta įtampa, t.y. turi įveikti pirmąją, kad suveiktų antroji) – ji nesudarys kliūčių ar apribojimų trečiųjų asmenų teisėtai veiklai, t.y. nesukels pavojaus tretiesiems asmenims, bus pakankamai efektyviai valdoma, kontroliuojama.

Tiek TSRS Aukščiausiojo Teismo plenumas, tiek ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senatas savo nutarimuose įtvirtino tą pačią nuostatą: jokie iš anksto parengti įrenginiai, prietaisai (spąstai, minos, elektros laidai ir t.t.), palikti užnuodyti maistas ir gėrimai nėra būtinoji gintis. Teismų praktika nepripažįsta būtinaja gintimi tų atvejų, kai, norint apsaugoti nuosavybę, įtaisomi pavojingi gyvybei įrengimai (pvz., įjungiamo elektros srovė). Tokiais atvejais nėra akivaizdžios kėsinimosi grėsmės, todėl šių įrengimų savininkai paprastai imasi įvairių atsargumo priemonių. Jei tokių priemonių nesiimama ar

---

²¹¹ *Жг. Курс уголовного права. Общая часть. Том 1: Учение о преступлении / Под ред. Н. Ф. Кузнецовой, И. М. Тяжковой. М., 2002. С. 469.*

jos yra nepakankamos ir atsiranda žalingų pasekmių, įrengimų statymas gali būti pripažintas tyčiniu nusikaltimu ar nusikaltimu dėl neatsargumo.²¹²

Svarbu nustatyti, ar ištis buvo būtinosios ginties situacija, nes jei nėra būtinosios ginties, nebus ir būtinosios ginties ribų peržengimo. Nors baudžiamasis įstatymas numato, kad būtinoji gintis – tai teisėtas veiksmas, negalintis užtraukti baudžiamosios atsakomybės, tačiau realiam gyvenime dažnai dėl padarytos žalos fakto keliami baudžiamoji byla ir atsitinka taip, kad asmuo, kuris gynėsi, tampa įtariamuoju ar kaltinamuoju. Veiksmai, atlikti būtinosios ginties sąlygomis, turi visus nusikalstamos veikos požymius ir remiantis tuo, kad veiksmai atlikti ginantis, negalima teigti, kad tai šalina nusikalstamos veikos sudėtį. Būtinoji gintis – tai baudžiamąją atsakomybę šalinanti aplinkybė todėl, kad esant šiai sąlygai nyksta pavojingumo ir priešingumo teisei požymiai, o ne todėl, kad joje nebūtų galima rasti nusikaltimo sudėties. Bylos dėl būtinosios ginties ribų peržengimo labai retai pasiekia teismą, dažniausiai visos aplinkybės paaiškėja per ikiteisminį tyrimą. Atlikdamas ikiteisminį tyrimą prokuroras gali įvertinti, ar buvo būtinosios ginties sąlygos, sprendžiama ar perduoti bylą teismui ar nutraukti tyrimą.

Teismai nagrinėdami būtinosios ginties situacijas puolimo grėsmę turi vertinti per besiginančiojo sąmonę, o ne per šaltakraujiško pašalinio asmens (stebėtojo) sąmonę. Pabrėžtina, kad teismai nuosprendyje privalo nurodyti būtinosios ginties ar jos ribų peržengimo požymius ir savo išvadas pagrįsti konkrečiomis byloje nustatytomis aplinkybėmis.²¹³ Nustatymui reikalinga: nustatyti kėsiniamosi objektą, tiksliai, o ne apytiksliai, ir pilnai nustatyti padarytos nusikalstamos požymius aprašytus specialiojoje BK normoje, požymius veikos aprašytos konkrečioje BK normoje, išspręsti baudžiamosios teisės normų konkurencijos klausimą, nustatyti ar duota nusikalstama veika yra baigta ar nebaigta, padaryta kaltininko vieno ar bendrininkaujant su kitais asmenimis.²¹⁴ Teismo nuosprendis savo turiniu turi būti aiškus, teismo išvados turi būti pagrįstos įrodymų analize, motyvuotos ir nekelti jokių abejonių.²¹⁵

Pabrėžtina teismo medicinos specialisto išvados vieta: *sprendžiant apie būtinosios ginties situaciją, būtina vertinti ne vien tik teismo medicinos specialisto išvadą, bet ir kitus įrodymus. Teismo medicinos specialisto išvada yra tik vienas iš įrodymų, kuris*

²¹² BIELIŪNAS, Egidijus, ČEPAS, Algimantas et al. *Lietuvos TSR baudžiamojo kodekso komentaras*. Vilnius: Mintis, 1989. 31 p.

²¹³ ŠVEDAS, Gintaras, ABRAMAVIČIUS, Armanas, BIELIŪNAS, Egidijus, et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. II tomas I dalis. Specialioji dalis*. Vilnius: Registrų centras, 2009. 188 p.

²¹⁴ *Уголовное право России. Особенная часть: Учебник.* / Отв. ред. доктор юридических наук Б.В. Здравомыслов. М.: Юристъ, 1996. С. 13-15.

²¹⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. kovo 3 d. nutartis byloje Nr. 2K-95/2009. Prieiga per internetą: <http://www.lat.lt/4_tpbuletiniai/senos/nutartis.aspx?id=34250> [Žiūrėta 2011 01 21]

*apsprendžia žuvusiojo mirties priežastį, tačiau negali turėti esminės įtakos vertinant būtiniosios ginties situaciją.*²¹⁶

Baudžiamosios teisės teorija ir baudžiamasis įstatymas skiria tris tyčinio nusikaltimo stadijas: pasiruošimo, pasikėsinimo ir baigto nusikaltimo. Pasiruošimo būtinajai ginčiai negali būti – iki kėsinimosi pradžios kaltininkas neplanuoja vykdyti nusikalstamos veikos, išimtimi galėtų būti pripažįstamos išankstinio apsisaugojimo priemonės (elektrinės tvoros ir pan.), jei bus nustatyta būtiniosios ginties situacija. Tuomet bus pasiruošimas būtiniosios ginties ribų peržengimui. Baudžiamosios teisės teorijoje diskutuotinas klausimas, ar galimas pasikėsinimas esant būtiniosios ginties ribų peržengimui. Teismų praktikoje pasikėsinimas tokiam nusikaltimui pasitaiko ypač retai.

Teisminė praktika patvirtina bendrininkavimo galimybę esant būtiniosios ginties peržengimui. Asmens prisijungimas prie kitų asmenų nusikalstamų veiksmų gali būti tik tiesioginis, o pagal santykį su atsiradusiais padariniais – tiek tiesioginis tiek netiesioginis.²¹⁷ Pabrėžtina, kad negalimas būtiniosios ginties ribų peržengimo organizavimas ir vadovavimas jam kadangi tokiais atvejais išankstinis susitarimas būtinas o bendrininkai veikdami esant būtiniosios ginties ribų peržengimui iš anksto nebūna susitarę. Gindamas kitą asmuo turi pagrįstai manyti, kad trečioji pusė yra būtiniosios ginties situacijoje ar turi teisę į būtinąją gintį. Tačiau tokia gynyba neleidžiama norint apsaugoti draugus ar šeimą, įsitraukusius į muštynes.

Nužudymas padarytas peržengus būtiniosios ginties ribas tokiomis aplinkybėmis, kai padarytas visuomenei pavojingu būdu, moteriai, kuri žinomai buvo nėščia, dvejų ar daugiau asmenų, kvalifikuojama tik pagal straipsnius numatančius atsakomybę už nužudymą peržengus būtiniosios ginties ribas. Nužudymas neturi būti vertinamas kaip padarytas esant kvalifikuojančioms aplinkybėms, o taip pat aplinkybėmis, kurioms rodo esant ypatingą žiaurumą (dažniausiai daug sužalojimų, nužudymas dalyvaujant nužudytojo artimiems asmenims), jei jis padarytas esant stipriai susijaudinus arba peržengus būtiniosios ginties ribas.²¹⁸

Teismų praktikoje kvalifikuojant pabrėžiamos klaidos: ne visi įrodymai išanalizuoti, motyvai yra prieštaringi ir išdėstyti taip, kad pati įvykio situacija lieka neatskleista ir neaiški, teisminis tyrimas nepilnas ir nevisapusiškas, nevisapusiškai ištiriamos būtiniosios ginties ir jos ribų peržengimo aplinkybės. Kartais nuosprendžiuose išvados grindžiamos

²¹⁶ Lietuvos apeliacinio teismo 2006 m. rugsėjo 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr.1A-448/2006. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/72765>> [Žiūrėta 2011 02 02]

²¹⁷ ПОПОВ, К.И. *Актуальные вопросы ответственности за превышение пределов необходимой обороны*. М.: Издательство ОПТИМ, 2005. С. 42.

²¹⁸ *О судебной практике по делам об убийстве (ст.105 УК РФ)*. Постановление Пленума Верховного Суда РФ от 27.01.1999 № 1 // Бюллетень Верховного Суда РФ. 1999. №3.

bendro pobūdžio formuluotėmis, o ne konkrečiomis nustatytomis aplinkybėmis.²¹⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nuomone konstatuojant, kad pavojingas kėsinimasis jau buvo atremtas ar pasibaigęs, nuosprendyje turi būti išdėstyti įrodymai ar faktai, kurie leidžia spręsti, kad besiginantysis suprato, jog pavojingas kėsinimasis jau atremtas ar pasibaigęs, todėl aiškiai nebuvo reikalo gintis.²²⁰

Pažymėtina tvarka, kaip teismas turėtų elgtis: *Nustatęs, kad J. Č. veikė būtiniosios ginties sąlygomis, pirmosios instancijos teismas turėjo vadovautis Lietuvos Respublikos BPK 3 straipsnio 9 punktu, Lietuvos Respublikos BK 28 straipsnio 1-3 dalimis, 254 straipsnio 4 dalimi ir baudžiamąją bylą nutraukti teismo nutartimi. Vietoj to pirmosios instancijos teismas priėmė ne visiškai Lietuvos Respublikos BPK reikalavimus atitinkantį išteisinamąjį nuosprendį, tačiau Lietuvos Respublikos BPK 326 straipsnio 2 dalies 1 punktą ir 327 straipsnio 1 punktą nenumato galimybės apeliacinės instancijos teismui panaikinti išteisinamąjį, o ne apkaltinamąjį nuosprendį, nors ir nustatytos Lietuvos Respublikos BPK 3 straipsnio 1 dalies 2-9 punktuose numatytos aplinkybės, dėl kurių baudžiamasis procesas negalimas. Todėl nuosprendis nenaikinamas ir paliekamas galioti.*²²¹

Rekomenduotina byla, kurioje suformuluotos svarbios pastabos, kuriomis remiantis galima analizuoti būtiniosios ginties situacijos buvimą ir jos ribų peržengimą. Tai Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. gegužės 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K – 422/2006: *Peržengti būtiniosios ginties ribas yra įmanoma tik tada, kai būtiniosios ginties situacija yra nepasibaigusi. Apeliacinės instancijos teismas šiuo atveju nagrinėdamas apeliacinio skundo argumentus dėl būtiniosios ginties situacijos turi tiksliai nustatyti: ar nukentėjusiojo G. T. veiksmai įvykio metu laikytini akivaizdžiu, realiu ir pavojingu kėsinimusi prieš V. D.; tokio kėsinimosi pradžios ir pabaigos momentą; smūgių, sukėlusių G. T. sunkų sveikatos sutrikdymą, sudavimo momentą; nuteistojo kaltės formą ir rūšį; M. V. didelio sumišimo ar išgąščio dėl G. T. pavojingo kėsinimosi buvimą (nebuvimą). Įvertinus šias aplinkybes, sprendžina: ar apskritai egzistavo būtiniosios ginties situacija; ar ji buvo, atliekant M. V. visus gynybos pobūdžio veiksmus ir gynyba atitiko kėsinimosi pobūdį ir pavojingumą arba smūgiai buvo suduoti dėl didelio sumušimo ar išgąščio; ar būtiniosios ginties situacija buvo, tačiau gynyba akivaizdžiai neatitiko kėsinimosi pobūdžio ir pavojingumo – sunkiai sutrikdant nukentėjusiojo sveikatą peržengtos*

²¹⁹ Žr. APŽVALGA. Dėl teismų praktikos taikant įstatymus dėl būtiniosios ginties ir jos ribų peržengimo ir teismų praktikos apžvalga 1997 m. birželio 13 d. // Teismų praktika. 1997. Nr. 7.

²²⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. sausio 8 d. nutartis byloje Nr. 2K-116/2008. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/83568>> [Žiūrėta 2011 02 11]

²²¹ Lietuvos apeliacinio teismo 2005 m. birželio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-362 / 2005. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/73225>> [Žiūrėta 2011 02 02]

*būtiniosios ginties ribos; ar būtiniosios ginties situacija egzistavo, tačiau sunkų sveikatos sutrikdymą lėmę smūgiai buvo suduoti jau pasibaigus būtiniosios ginties situacijai, t. y. po to, kai pavojingas kėsinimasis buvo atremtas.*²²²

Būtiniosios ginties ribų peržengimas laikomas atsakomybę lengvinančia aplinkybe. Taip pat esant tam tikroms aplinkybėms galima skirti švelnesnę bausmę nei yra įstatymo numatyta. Kai kurių valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose nurodomos konkrečios bausmės skiriamos už nužudymą ar sunkų sveikatos sutrikdymą esant būtiniosios ginties ribų peržengimui.

Apibendrinant šią dalį daroma išvada, kad gyvybės atėmimas būtiniosios ginties sąlygomis pripažįstamas teisėtu. Tačiau kyla moralinė problema vertinant kieno gyvybę svarbesnę ir asmuo neturėtų piktnaudžiauti šia teise, todėl pagrįstai valstybės apibrėžia būtiniosios ginties ribas, kad teisėtas gyvybės atėmimas būtų tinkamai sureguliuotas baudžiamuosiuose įstatymuose. Muštynės nelaikomos būtinąją gintimi, o asmuo išprovokavęs konfliktą neturi teisės į būtinąją gintį, tačiau teismai nagrinėdami tokias bylas turi atsižvelgti, ar kuris nors asmuo nebuvo nutraukęs puolimo. Nors baudžiamajame įstatyme įtvirtinta galimybė teisėtai atimti gyvybę išibrovėliui, tačiau teismai turi vertinti, ar toks išbrovimas nebuvo teisėtas ir ar buvo pavojingas. JAV teisės doktrina numato atvejį *Shoot the Milkman* (nušauk pienininką), t.y. numato galimą klaidą nustatant kito asmens tapatybę. Tačiau daugelyje valstybių būsto apsauga įtvirtinta įstatymuose ir saugant būstą asmeniui suteikiama platesnė veiksmų laisvė siekiant jį apsaugoti. Atsižvelgiant, kad kai kurios Amerikos valstijos būsto apsaugos normas taiko ir transporto priemonėms, darbo vietoms ar kitoms vietoms, kuriose asmuo gali teisėtai būti, rekomenduojama įstatymų leidėjui nustatyti panašią apsaugą ir Lietuvos Respublikos baudžiamuosiuose įstatymuose. Asmuo siekdamas apsaugoti savo būstą ar kitą nuosavybę gali pritaikyti pasyvią apsaugą, tačiau ji neturi kelti grėsmės kitiems, nekaltiems asmenims. Leidžiama aptverti tvoromis, įsitaisyti signalizacijas, grotas, spygnas, šarvuotas duris, tačiau sprogmenys, nuodai nėra leistini. Jei naudojamos priemonės keliančios pavojų, pvz., elektrinė tvora, tai turi būti ir apsaugos priemonės, kad nenukentėtų nekalti asmenys, pvz., prieš ją aptveriami paprasta tvora. Pastebėtina, kad būtiniosios ginties ribų peržengimas švelnina bausmę. Labai svarbu, kad teismai teisingai kvalifikuotų būtinąją gintį, nes tik esant būtinajai ginčiai galimas jos ribų peržengimas.

---

²²² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. gegužės 9 d. nutartis byloje Nr. 2K – 422/2006. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/60814>> [Žiūrėta 2011 02 11]

Išvados

1. Būtinoji gintis beveik visose šalyse ir visais laikais suprantama vienodai. Tai esant pavojingam kėsinimuisi asmens atliekami veiksmai, siekiant apginti save ar kitus, formaliai atitinkantys nusikalstamos veikos sudėtį ir padarantys žalos pačiam užpuolikui, bet ne tretiesiems asmenims. Gynyba turi aiškiai atitikti kėsinimosi pobūdį ir pavojingumą.

2. Būtiniosios ginties teisė kilusi iš savisaugos instinkto, todėl įstatymų leidėjas negali uždrausti šios teisės, o tik ją apriboti, ar tinkamai įtvirtinti įstatyme.

3. Būtinoji gintis galima tik nuo pavojingo kėsinimosi. Negalima būtinoji gintis nuo menkaverčių teisės pažeidimų, ar nuo pavojingų asmenų, kurie nepuola. Taip pat negalima būtinoji gintis nuo teisėtai veikiančio pareigūno.

4. Teismai turi atsižvelgti į tai, kad dažnai būtinoji gintis pasirenkama kaip gynybinė taktika siekiant išvengti baudžiamosios atsakomybės, ir atidžiai vertinti visas aplinkybes.

5. Problemų kelia tariamosios ginties kvalifikavimas. Rekomenduojama Lietuvos įstatymų leidėjui įtvirtinti tariamosios ginties reglamentavimą baudžiamajame įstatyme, kaip tai padaryta kai kuriose kitose valstybėse (Vokietijoje, Latvijoje). Siūloma įstatyme apibrėžti, kas yra tariamoji gintis ir numatyti baudžiamąją atsakomybę dviem atvejais: kai aplinkybės leido manyti, kad kėsinimasis pavojingas ir kai asmuo galėjo ir turėjo numatyti, kad kėsinimasis yra tariamas.

6. Nustatydami kėsinimosi pradžios ir pabaigos momentus teismai turi atsižvelgti, ar jie buvo aiškūs pačiam besiginančiajam ir kaip jis juos suprato. Teisingas kėsinimosi pradžios ir pabaigos momentų nustatymas ypatingai svarbus, nes jei nėra būtiniosios ginties situacijos, negali būti ir būtiniosios ginties ribų peržengimo.

7. Nors kai kuriose kitose valstybėse išlikęs būtiniosios ginties ribų peržengimas esant netiesioginei tyčiai, tačiau Lietuvos Respublikos baudžiamajame įstatyme numatytas būtiniosios ginties ribų peržengimas tik esant tiesioginei tyčiai leidžia efektyviau pasinaudoti šia teise. Tai susiaurina galimybę patraukti asmenį baudžiamojon atsakomybėn ir besigindamas jis gali sutelkti dėmesį į gynybą, o ne galvoti, kaip bus kvalifikuota jo veika atsiradus nepageidaujamoms pasekmėms.

8. Teismai vertindami būtiniosios ginties situaciją turi ją vertinti per besiginančiojo sąmonę. Be to visais atvejais, kai tiriama būtiniosios ginties situacija, rekomenduojama skirti psichiatrinę ekspertizę asmens emocinei būsenai nustatyti. Besiginančiojo parodymai bus subjektyvūs, jis pats gali nesuvokti savo tikrosios

emocinės būsenos, be to jo emocijas galėjo paveikti priešininko elgesys, arba priešingai, jis išliko šaltakraujis. Emocijos gali parodyti ir kaltės formą.

9. Teismų praktikoje vieningų, aiškių kriterijų, pagal ką atskiriama būtiniosios ginties ribų peržengimas nuo būtiniosios ginties situacijos nebuvimo, išskirti negalima. Teismai tuos pačius argumentus nurodo kvalifikuodami tiek vieną, tiek kitą aplinkybę. Nagrinėjant bylas dėl būtiniosios ginties situacijos, rekomenduotina atsižvelgti į aplinkybių visumą ir tik tada daryti išvadas, o ne remtis vienu kriterijumi (pvz., silpnėsniis priešininkas).

10. Būtiniosios ginties ribas valstybės apibrėžia dviem būdais: vienos baudžiamajame įstatyme nurodo, kas vadinama būtiniosios ginties ribomis arba jų peržengimu (pvz., Lietuva), o kitos apibrėžia tik reikalavimus būtinajai ginčiai. Būtiniosios ginties ribų apibrėžimas leidžia tiksliau nustatyti būtiniosios ginties situacijos aplinkybes.

11. Nors gyvybės atėmimas esant būtiniosios ginties sąlygoms laikomas teisėtu, tačiau išlieka moralinė problema, kieno gyvybė vertingesnė. Todėl kai kurios valstybės nurodo pareigą atsitraukti ir gynyba pateisinama tik tuo atveju, kai puolimo išvengti kitais būdais nebuvo galimybės. Lietuvos įstatymų leidėjo pasirinkta pozicija, kad asmuo turi teisę gintis, net jei turėtų galimybę atsitraukti yra pagrįsta, leidžia efektyviau gintis, tačiau būtiniosios ginties ribos turi būti nustatytos siekiant išvengti piktnaudžiavimo šia teise.

12. Teismai tirdami būtiniosios ginties nuo įsibrovimo į būstą situacijas turi nustatyti, ar įsibrovimas buvo neteisėtas ir ar buvo pavojingas. Kitose valstybėse minima „Nušauk pienininką“ problema, kai klaidingai interpretavus asmens tapatybę jam atimama gyvybė.

13. Kai kurios valstybės būsto apsaugą reguliuojančias normas taiko ir transporto priemonėms, darbo vietoms, ar kitoms vietoms, kuriose asmuo teisėtai yra. Lietuvos Respublikos įstatymų leidėjui rekomenduojama į tai atsižvelgti. Siūloma apibrėžti būsto sąvoką pačiame baudžiamajame kodekse, ir nurodyti, kad transporto priemonė ar uždara darbo vieta taip pat laikoma būstu.

14. Asmuo siekdamas apsaugoti savo būstą ar kitą nuosavybę gali pritaikyti pasyvią apsaugą, tačiau ji neturi kelti grėsmės kitiems, nekaltiems asmenims.

15. Padarius nusikalstamą veiką esant būtinajai ginčiai, bausmė švelninama. Kai kurios valstybės atsakomybę už nužudymą ar sunkų sveikatos sutrikdymą peržengus būtiniosios ginties ribas numato konkrečiame straipsnyje. Lietuvos Respublikos įstatymų leidėjui rekomenduojama straipsniuose numatančiuose baudžiamąją atsakomybę už

nužudymą ar sunkų sveikatos sutrikdymą nurodyti ir bausmes esant būtinios ginties ribų peržengimui arba įtraukti į baudžiamąjį kodeksą du naujus straipsnius, numatančius baudžiamąją atsakomybę už nužudymą esant būtinios ginties ribų peržengimui ir sunkų sveikatos sutrikdymą esant būtinios ginties ribų peržengimui.

Santrauka

Darbe pateikiama būtinios ginties ribų peržengimo lyginamoji analizė Lietuvos teisinėje sistemoje ir kitų valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose. Darbas pradedamas apžvelgiant būtinios ginties susiformavimo teorijas ir jos istorinę raidą, dėstomas būtinios ginties ir jos ribų peržengimo reglamentavimas Lietuvos teisinėje sistemoje. Nagrinėjami įvairūs būtinąją gintį ir jos ribas nusakantys požymiai, analizuojama jų sudėtis, kylančios problemos, peržvelgiama Lietuvos teismų praktika, užsienio valstybių baudžiamieji įstatymai reglamentuojantys baudžiamąją atsakomybę už būtinios ginties ribų peržengimą. Išskiriami teismų praktikoje pateikiami argumentai kvalifikuojant būtinios ginties situaciją ar jos ribų peržengimą.

Darbą sudaro būtinios ginties teisėtumo sąlygų (pavojingumo, realumo, akivaizdumo) išsami analizė, lyginant teismų praktiką, kitų valstybių baudžiamuosius įstatymus ir reguliavimą Lietuvos teisinėje sistemoje. Aptariama tariamosios ginties kvalifikavimo problema. Kita darbo dalis nagrinėja objektyvius būtinios ginties ribų peržengimo požymius. Taip pat aptariami būtinios ginties ribų peržengimo subjektyvieji požymiai: kaltė, asmens emocinė būseną.

Darbo pabaigoje aptariamos būtinios ginties ribų peržengimas ir atskirų nusikalstamų veikų kvalifikavimo problemos. Nagrinėjama teisėto gyvybės atėmimo problema, muštynių ir provokacijos teisinis vertinimas, būtinios ginties nuo kėsinimosi į būstą ir nuosavybę problematika, būsto gynybos įtvirtinimas įvairių valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose, aptariama nuo kokių įsibrovimų leidžiama gynyba Lietuvos teisinėje sistemoje, išankstinė būsto ir nuosavybės apsauga ir jos teisinis reglamentavimas. Taip pat aptariamos būtinios ginties ribų peržengimo kvalifikavimo problemos, pateikiamos dažniausiai pasitaikančios kvalifikavimo klaidos. Ir darbas baigiamas išvadomis, kurios apibendrina visą būtinios ginties ribų peržengimo problemų analizę.

Summary

The self-defence limits comparative analysis of the legal system of Lithuania and foreign states in criminal law is presented in the paper. The work begins with reviewing the emergence of self-defence theory and its historical development. The regulation of self-defence and its limits in the Lithuanian legal system is presented. The various self-defence and its limits attributes are characterized, and analysis of their composition, the problems, reviews the practice of Lithuanian courts, foreign criminal laws governing the criminal responsibility of the excess of limits of self-defence are discussed. The analysis of the arguments of the qualification of self-defence situation or its limits in case law is presented.

The work consists of the conditions which describe legitimacy of self-defence (such as gravity, reality and evidence) a detailed analysis, comparing the case law, criminal law of other countries and the regulation in the Lithuanian legal system. The problems of qualification of quasi-self-defence are discussed. In the paper objective attributes of excess of limits of self-defence are researched. Also subjective attributes (as fault, personal emotional state) of excess of limits of self-defence are analyzed.

At the end of the work the excess of limits of self-defence and qualification of separate criminal acts are discussed. The issue of legal death, the legal analysis of provocation and fights, problems of defence of house and property issues, the pre-defence of the house in foreign countries criminal laws and what is permit to defend property in the Lithuanian legal system are researched in the paper. Also the problems of the excess of limits of self-defence, the most common qualification errors are presented. Finally, the summary of the whole paper is formulated in the form of conclusions, which summarizes all the excess of limits of self-defence issues analysis.

Panaudotų šaltinių sąrašas

1. Teisės norminiai aktai

Tarptautiniai teisės aktai

1. Visuotinė žmogaus teisių deklaracija. Prieiga per internetą:
<http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=278385&p_query=&p_tr2=> [Žiūrėta 2010 11 28];
2. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija (Valstybės žinios, 1995, Nr.40–987);
3. Tarptautinis pilietinių ir politinių teisių paktas. Prieiga per internetą:
<http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=174848&p_query=&p_tr2=> [Žiūrėta 2010 11 28];

Lietuvos Respublikos norminiai teisės aktai

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija (Valstybės žinios, 1992, Nr. 33–1014);
2. Lietuvos Respublikos Baudžiamasis kodeksas su pakeitimais ir papildymais iki 2003 m. gegužės 1 d. (Valstybės žinios, 2000, Nr. 22–553);
3. Lietuvos Respublikos Baudžiamasis kodeksas, patvirtintas 2000 m. rugsėjo 26 d. įsakymu Nr. VIII-1968 (Valstybės žinios, 2000, Nr. 89–2741);
4. Lietuvos Respublikos Baudžiamojo proceso kodeksas (Valstybės žinios, 2003, Nr. 37–1341);

Kitų valstybių norminiai teisės aktai

1. Albanijos baudžiamasis kodeksas. Prieiga per internetą:
<<http://www.legislationline.org/download/action/download/id/1565/file/d46a10bcf55b80aae189eb6840b4.htm/preview>> [Žiūrėta 2010 11 28];
2. Armėnijos baudžiamasis kodeksas. Prieiga per internetą:
<<http://www.legislationline.org/download/action/download/id/1655/file/bb9bb21f5c6170dad5efd70578c.htm/preview>> [Žiūrėta 2010 11 28];
3. Bulgarijos baudžiamasis kodeksas. Prieiga per internetą:
<<http://www.legislationline.org/documents/action/popup/id/8881/preview>> [Žiūrėta 2010 11 28];
4. Bosnijos ir Hercegovinos baudžiamasis kodeksas. Prieiga per internetą:
<<http://www.legislationline.org/download/action/download/id/1661/file/5863a4917995d1a282d020fb2715.htm/preview>> [Žiūrėta 2010 11 28];
5. Estijos baudžiamasis kodeksas. Prieiga per internetą:
<<http://www.legislationline.org/download/action/download/id/1280/file/4d16963509db70c09d23e52cb8df.htm/preview>> [Žiūrėta 2010 11 28];
6. Juodkalnijos baudžiamasis kodeksas. Prieiga per internetą:
<<http://www.legislationline.org/documents/action/popup/id/4168/preview>> [Žiūrėta 2010 11 28];
7. Kazachstano baudžiamasis kodeksas. Prieiga per internetą:
<<http://www.legislationline.org/download/action/download/id/1681/file/ca1c9b8a67f8a1c2ffe8de6554a3.htm/preview>> [Žiūrėta 2010 11 28];
8. Latvijos baudžiamasis kodeksas. Prieiga per internetą:
<<http://www.legislationline.org/documents/id/8902>> [Žiūrėta 2010 11 28];
9. Makedonijos baudžiamasis kodeksas. Prieiga per internetą:
<<http://www.legislationline.org/documents/action/popup/id/8892/preview>> [Žiūrėta 2010 11 28];
10. Maltos baudžiamasis kodeksas. Prieiga per internetą:
<<http://www.legislationline.org/documents/id/8904>> [Žiūrėta 2010 11 28];
11. Moldovos baudžiamasis kodeksas. Prieiga per internetą:
<<http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes/country/14>> [Žiūrėta 2011 02 11];

12. Norvegijos baudžiamasis kodeksas. Prieiga per internetą:
<<http://www.legislationline.org/download/action/download/id/1690/file/c428fe3723f10dcbcf983ed59145.htm/preview>> [Žiūrėta 2010 11 28];
13. Prancūzijos baudžiamasis kodeksas. Prieiga per internetą:
<<http://www.legislationline.org/download/action/download/id/1672/file/e4c081a2fe81d7963b6e937113b6.htm/preview>> [Žiūrėta 2010 11 28];
14. Rumunijos baudžiamasis kodeksas. Prieiga per internetą:
<<http://www.legislationline.org/download/action/download/id/1695/file/c1cc95d23be999896581124f9dd8.htm/preview>> [Žiūrėta 2010 11 28];
15. Turkijos baudžiamasis kodeksas. Prieiga per internetą:
<<http://www.legislationline.org/documents/action/popup/id/6872/preview>> [Žiūrėta 2010 11 28];
16. Vokietijos baudžiamasis kodeksas. Prieiga per internetą:
<<http://www.legislationline.org/documents/action/popup/id/9015/preview>> [Žiūrėta 2010 11 28];
17. Laws of New York Penal Law § 35.15. Prieiga per internetą:
<[http://public.leginfo.state.ny.us/LAWSSEAF.cgi?QUERYTYPE=LAWS+&QUERYDATA=\\$PEN35.15\\$@TXPEN035.15+&LIST=SEA5+&BROWSER=BROWSER+&TOKEN=29962425+&TARGET=VIEW](http://public.leginfo.state.ny.us/LAWSSEAF.cgi?QUERYTYPE=LAWS+&QUERYDATA=$PEN35.15$@TXPEN035.15+&LIST=SEA5+&BROWSER=BROWSER+&TOKEN=29962425+&TARGET=VIEW)> [Žiūrėta 2011 02 11];
18. Laws of New York Penal Law § 35.20. Prieiga per internetą:
<[http://public.leginfo.state.ny.us/LAWSSEAF.cgi?QUERYTYPE=LAWS+&QUERYDATA=\\$PEN35.20\\$@TXPEN035.20+&LIST=SEA6+&BROWSER=BROWSER+&TOKEN=29962425+&TARGET=VIEW](http://public.leginfo.state.ny.us/LAWSSEAF.cgi?QUERYTYPE=LAWS+&QUERYDATA=$PEN35.20$@TXPEN035.20+&LIST=SEA6+&BROWSER=BROWSER+&TOKEN=29962425+&TARGET=VIEW)> [Žiūrėta 2011 02 11];
19. "Assembly, No. 159, State of New Jersey, 213th Legislature, The "New Jersey Self Defense Law"" Prieiga per internetą:
<http://www.njleg.state.nj.us/2008/Bills/A0500/159_I1.PDF> [Žiūrėta 2011 01 29];
20. Florida Statutes Title XLVI Chapter 776.

2. Specialioji literatūra

1. ANDRIULIS, Vytautas, MAKSIMAITIS, Mindaugas, PAKALNIŠKIS, Vytautas, et al. *Lietuvos teisės istorija*. Vilnius: Justitia, 2002.
2. BIELIŪNAS, Egidijus, ČEPAS, Algimantas, et al. *Lietuvos TSR baudžiamojo kodekso komentaras*. Vilnius: Mintis, 1989.
3. BIKELIS, Skirmantas. *Alternatyvios (neapibrėžtos) tyčios samprata ir jos baudžiamoji teisinė reikšmė*. Jurisprudencija, 2008 Nr. 11 (113) 27–33 p.
4. BROWN Richard Maxwell. *No Duty to Retreat: Violence and Values in American History and Society*. Norman: Oklahoma Press, 1994.
5. DRAKŠAS, Romualdas. *Mirties bausmė: situacija ir perspektyvos*. Vilnius: Eugrimas, 2002.
6. DRAKŠAS, Romualdas, DRAKŠIENĖ, Anna. *Nepilnamečių baudžiamoji atsakomybė*. Vilnius: Eugrimas, 2008.
7. YADAV, R. D. *Law of Crime and Self-Defence*. India: Amit Enterprises, 1993.
8. KEINYS, Stasys, et al. *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2000.
9. PAVILONIS, Vladas, MERKEVIČIUS, Remigijus. *Būtinieji gintis*. Vilnius: Justitia, 1999.
10. PRAPIESTIS, Jonas, et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Pirma knyga (Bendroji dalis 1-98 straipsniai)*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004.
11. ŠVEDAS, Gintaras, ABRAMAVIČIUS, Armanas, BIELIŪNAS, Egidijus, et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. II tomas I dalis. Specialioji dalis*. Vilnius: Registrų centras, 2009.

12. PRADEL, Jean. *Lyginamoji baudžiamoji teisė*. Vilnius: Eugrimas, 2001.
13. PAVILONIS, Vladas, PRAPIESTIS, Jonas, NOCIUS, Juozas, et al. *Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. I knyga*. Vilnius: Eugrimas, 2001.
14. THONISSEN Jean Joseph. *Etudes sur l'histoire du droit criminel des peuples anciens*. [Interaktyvus] Prieiga per internetą:
<http://books.google.com/books?id=R0I_AAAAcAAJ&printsec=frontcover&dq=Etudes+sur+histoire+du+droit+criminel&hl=lt&ei=tLw9TbjREs6q8QPw3pHzCA&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=4&ved=0CDMQ6AEwAw#v=onepage&q&f=false> [Žiūrėta 2011 02 02]
15. ВЛАДИМИРОВ, В.А. *Сильное душевное волнение, как обстоятельство, смягчающее ответственность* // Советская юстиция. 1957. № 8.
16. ГАРШИН, В.Г., ВЫСОЦКАЯ, Л.Н. *Необходимая оборона* // Российская юстиция. 2006. №3.
17. ЗАВИДОВ, Б.Д. *Правовые новации необходимой обороны (комментарий к ст. 37 УК РФ)* // СПС КонсультантПлюс. 2002.
18. ИЕРИНГ, Рудольф. *Борьба за право (перевод С.И.Ершова)* М., 1907. Prieiga per internetą: <<http://www.oldlawbook.narod.ru/ihering.htm>> [Žiūrėta 2011 02 20]
19. КАУФМАН, М.А. *Обстоятельства, исключающие преступность деяния*. М., 1998.
20. КРЫЛОВА, Н., СЕРЕБРЕННИКОВА, А. *Уголовное право зарубежных стран (Англии, США, Франции, Германии)*. Prieiga per internetą: <http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Pravo/krul/03.php> [Žiūrėta 2011 02 20];
21. КУЗНЕЦОВА, Н.Ф., РЕШЕТНИКОВ, Ф.М. *Основные черты нового Уголовного кодекса Испании* // Вестник Московского ун-та. Серия 11. Право. 1998. № 2.
22. КОРОБЕЕВ, А. И. *Полный курс уголовного права. В 5-ти томах. Том 1. Преступление и наказание*. Юридический Центр Пресс, 2008.
23. МЕРКУРЬЕВ, В.В. *Необходимая оборона: уголовно-правовые и криминологические аспекты*. Рязань, 1998.
24. ПОПОВ, К.И. *Актуальные вопросы ответственности за превышение пределов необходимой обороны*. М.: Издательство ОПТИМ, 2005.
25. РАДЧЕНКО, В. И. *Комментарий к Уголовному Кодексу Российской Федерации*. Питер, 2008.
26. РЕЙНГАРДТ, Н. В. *Необходимая оборона*. По изданию 1898 г. Prieiga per internetą: <<http://www.allpravo.ru/library/doc101p0/instrum2064/>> [Žiūrėta 2010 11 25]
27. СВЕРЧКОВ, В.В. *Уголовное право. Общая часть: Краткий курс лекций*. М: Юрайт-М, 2005.
28. ФАРГИЕВ, И. *Состояние аффекта и превышение пределов необходимой обороны: вопросы разграничения составов*// Российская юстиция. 2001. № 1.
29. ЮСУПОВ, Р.М. *Соотношение аффекта и превышения пределов необходимой обороны* // Российская юстиция. 1999. № 5.
30. ЯКУБОВИЧ, М.И. *Необходимая оборона и задержание преступника: Пособие для слушателей*. М., 1976.
31. *Курс уголовного права. Общая часть. Том 1: Учение о преступлении* / Под ред. Н. Ф. Кузнецовой, И. М. Тяжковой. М., 2002.
32. *Энциклопедический словарь медицинских терминов: В 3-х томах*. / Гл. ред. Б.В. Петровский. М.: Сов. энциклопедия. Т. 3., 1984.
33. *Уголовное право России. Особенная часть: Учебник*. / Отв. ред. доктор юридических наук Б.В. Здравомыслов. М.: Юристъ, 1996.

34. *О судебной практике по делам об убийстве (ст.105 УК РФ). Постановление Пленума Верховного Суда РФ от 27.01.1999 № 1 // Бюллетень Верховного Суда РФ. 1999. №3.*
35. *Постановление Президиума Верховного Суда РФ от 22.02.2006 № 936п05 // СПС «Консультант Плюс – высшая школа», 2006.*

3. Teismų praktika ir kiti dokumentai

LIETUVOS AUKŠČIAUSIOJO TEISMO PRAKTIKA

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo įstatymų aiškinimai

1. Nutarimas Nr. 3. Dėl teismų praktikos taikant įstatymus, nustatančius baudžiamąją atsakomybę už nužudymus ir kūno sužalojimus. 1991 m. gegužės 10 d. Prieiga per internetą: <<http://tar.tic.lt/Default.aspx?id=2&item=results&aktoid=DB004C41-B2AE-4402-BA6A-092EF9E7AA8F>> [Žiūrėta 2011 01 10];
2. APŽVALGA. Dėl teismų praktikos taikant įstatymus dėl būtinosios ginties ir jos ribų peržengimo ir teismų praktikos apžvalga. 1997 m. birželio 13 d. // Teismų praktika. 1997. Nr. 7.;
3. Nutarimas Nr. 18. Dėl teismų praktikos nužudymų bylose. 1999 m. birželio 18 d.// Teismų praktika. 1999. Nr. 11.;

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartys

1. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 1999 m. birželio 29 d. nutartis byloje Nr. 2K-433/1999. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/28404>> [Žiūrėta 2011 02 01];
2. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 1999 m. spalio 26 d. nutartis byloje [Nr. 2K-684/1999](#). Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/28462>> [Žiūrėta 2011 01 11];
3. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2001 m. kovo 20 d. nutartis byloje Nr. 2K – 260/2001. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/51268>> [Žiūrėta 2011 02 02];
4. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2003 m. lapkričio 11d. nutartis byloje Nr. 2K-731/2003. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/24848>> [Žiūrėta 2011 02 04];
5. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. kovo 2 d. nutartis byloje Nr. 2K- 175 / 2003. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/25038>> [Žiūrėta 2011 02 04];
6. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 birželio 8 d. nutartis byloje 2K-338/2004. Prieiga per internetą <<http://www.infolex.lt/tp/40830>> [Žiūrėta 2011 02 04];
7. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. birželio 22 d. nutartis byloje Nr.2K-428/2004. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/40870>> [Žiūrėta 2011 02 04];
8. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. birželio 29 d. nutartis byloje Nr. 2K-355/2004. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/40888>> [Žiūrėta 2011 02 04];
9. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. rugsėjo 6 d. nutartis byloje Nr. 2K-520/2005. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/52388>> [Žiūrėta 2011 02 11];
10. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2005 m. spalio 11 d. nutartis byloje Nr. 2K-711/2005. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/54319>> [Žiūrėta 2011 01 25];
11. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. sausio 3 d. nutartis byloje Nr. 2K-8/2006. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/56594>> [Žiūrėta 2011 02 11];

12. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. gegužės 9 d. nutartis byloje Nr. 2K – 422/2006. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/60814>> [Žiūrėta 2011 02 11];
13. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. rugsėjo 19 d. nutartis byloje Nr. 2K- 479/2006. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/65497>> [Žiūrėta 2011 02 11];
14. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. spalio 24 d. nutartis byloje Nr. 2K– 588/2006. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/67748>> [Žiūrėta 2011 02 11];
15. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. lapkričio 14 d. nutartis byloje Nr. 2K- 525/2006. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/70981>> [Žiūrėta 2011 02 11];
16. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. lapkričio 21 d. nutartis byloje Nr. 2K- 611/2006. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/71057>> [Žiūrėta 2011 02 11];
17. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. sausio 16 d. nutartis byloje Nr. 2K– 9/2007. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/75074>> [Žiūrėta 2011 02 11];
18. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. kovo 13 d. nutartis byloje Nr. 2K– 212/2007. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/76728>> [Žiūrėta 2011 01 25];
19. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. birželio 19 d. nutartis byloje Nr. 2K- 497/2007. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/79239>> [Žiūrėta 2011 02 11];
20. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. lapkričio 27 d. nutartis byloje Nr. 2K- 729/2007. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/82464>> [Žiūrėta 2011 02 11];
21. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. sausio 8 d. nutartis byloje Nr. 2K– 116/2008. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/83568>> [Žiūrėta 2011 02 11];
22. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. vasario 12 d. nutartis byloje Nr. 2K- 106/2008. Prieiga per internetą: <http://www.lat.lt/4_tpbiuleteniai/senos/nutartis.aspx?id=32560> [Žiūrėta 2011 01 21];
23. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. balandžio 22 d. nutartis byloje Nr. 2K- 186/2008. Prieiga per internetą: <http://www.lat.lt/4_tpbiuleteniai/senos/nutartis.aspx?id=32744> [Žiūrėta 2011 01 21];
24. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. rugsėjo 16 d. nutartis byloje Nr. 2K- 336/2008. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/89236>> [Žiūrėta 2011 02 11];
25. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. gruodžio 16 d. nutartis byloje Nr. 2K- 428/2008. Prieiga per internetą: <http://www.lat.lt/4_tpbiuleteniai/senos/nutartis.aspx?id=33795> [Žiūrėta 2010 10 19];
26. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. kovo 3 d. nutartis byloje Nr. 2K- 95/2009. Prieiga per internetą: <http://www.lat.lt/4_tpbiuleteniai/senos/nutartis.aspx?id=34250> [Žiūrėta 2011 01 21];
27. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. gegužės 26 d. nutartis byloje Nr. 2K- 212/2009. Prieiga per internetą:

- <http://www.lat.lt/4_tpbiuletiniai/senos/nutartis.aspx?id=34320> [Žiūrėta 2011 01 21];
28. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. gruodžio 1 d. nutartis byloje Nr. 2K-472/2009. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/142935>> [Žiūrėta 2011 02 11];
  29. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. kovo 2 d. nutartis byloje Nr. 2K-59/2010. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/152876>> [Žiūrėta 2011 01 21];
  30. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. kovo 8 d. nutartis byloje Nr. 2K-137/2010. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/153938>> [Žiūrėta 2011 02 15];
  31. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. gegužės 18 d. nutartis byloje Nr. 2K-205/2010. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/161824>> [Žiūrėta 2011 02 15];
  32. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. liepos 1 d. nutartis byloje Nr. 2K-378/2010. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/166201>> [Žiūrėta 2011 02 15];
  33. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. spalio 19 d. nutartis byloje 2K-446//2010. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/176305>> [Žiūrėta 2011 02 15];
  34. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. spalio 26 d. nutartis byloje Nr. 2K-438/2010. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/177807>> [Žiūrėta 2011 02 15];
  35. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. lapkričio 9 d. nutartis byloje Nr. 2K-484/2010. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/179506>> [Žiūrėta 2011 02 15];
  36. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. lapkričio 23 d. nutartis byloje Nr. 2K-7-428//2010. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/182043>> [Žiūrėta 2011 02 15];
  37. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. sausio 11 d. nutartis byloje Nr. 2K-74/2011. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/187916>> [Žiūrėta 2011 02 15];

LIETUVOS APELIACINIO TEISMO PRAKTIKA

1. Lietuvos apeliacinio teismo 2005 m. balandžio 22 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-103/2005. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/73429>> [Žiūrėta 2011 02 02];
2. Lietuvos apeliacinio teismo 2005 m. birželio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-362 / 2005. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/73225>> [Žiūrėta 2011 02 02];
3. Lietuvos apeliacinio teismo 2006 m. kovo 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-108 - 2006. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/72739>> [Žiūrėta 2011 02 02];
4. Lietuvos apeliacinio teismo 2006 m. liepos 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-258/2006. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/73193>> [Žiūrėta 2011 02 02];
5. Lietuvos apeliacinio teismo 2006 m. rugsėjo 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-448/2006. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/72765>> [Žiūrėta 2011 02 02];
6. Lietuvos apeliacinio teismo 2006 m. lapkričio 10 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-480/2006. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/72976>> [Žiūrėta 2011 02 02];

7. Lietuvos apeliacinio teismo 2007 m. rugsėjo 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-401/2007. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/80916>> [Žiūrėta 2011 02 02];
8. Lietuvos apeliacinio teismo 2007 m. spalio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-406/2007. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/81414>> [Žiūrėta 2011 02 02];
9. Lietuvos apeliacinio teismo 2008 m. kovo 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-171/2008. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/85662>> [Žiūrėta 2011 02 02];
10. Lietuvos apeliacinio teismo 2008 m. balandžio 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. Nr. 1A-101/2008. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/86066>> [Žiūrėta 2011 02 02];
11. Lietuvos apeliacinio teismo 2008 m. birželio 6 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-175/2008. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/87341>> [Žiūrėta 2011 02 02];
12. Lietuvos apeliacinio teismo 2008 m. lapkričio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-392/2008. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/91391>> [Žiūrėta 2011 02 02];
13. Lietuvos apeliacinio teismo 2009 m. kovo 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-139/2009. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/114565>> [Žiūrėta 2011 02 02];
14. Lietuvos apeliacinio teismo 2009 m. gegužės 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-236/2009. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/125917>> [Žiūrėta 2011 02 02];
15. Lietuvos apeliacinio teismo 2009 m. birželio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-211/2009. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/127256>> [Žiūrėta 2011 02 02];
16. Lietuvos apeliacinio teismo 2009 m. spalio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-402/2009. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/139564>> [Žiūrėta 2011 02 02];
17. Lietuvos apeliacinio teismo 2010 m. spalio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-407/2010. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/175487>> [Žiūrėta 2011 02 02];
18. Lietuvos apeliacinio teismo 2010 m. spalio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-149/2010. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/176494>> [Žiūrėta 2011 02 02];

APYGARDŲ TEISMŲ PRAKTIKA

Vilniaus apygardos teismo

1. Vilniaus apygardos teismo 2009 m. birželio 30 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-148-209/2009. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/130899>> [Žiūrėta 2011 02 09];

Kauno apygardos teismo

2. Kauno apygardos teismo 2008 m. kovo 13 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-88-133/2008. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/111718>> [Žiūrėta 2011 02 09];
3. Kauno apygardos teismo 2009 m. gegužės 6 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-220-175/09. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/125080>> [Žiūrėta 2011 02 09];
4. Kauno apygardos teismo 2009 m. rugsėjo 28 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-163-238/09. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/151869>> [Žiūrėta 2011 02 09];

5. Kauno apygardos teismo 2009 m. spalio 9 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-387-133/2009. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/138270>> [Žiūrėta 2011 02 09];
6. Kauno apygardos teismo 2010 m. kovo 26 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje 1A-170-290/10. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/155821>> [Žiūrėta 2011 02 09];
7. Kauno apygardos teismo 2010 m. kovo 31 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-108-493/2010. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/155833>> [Žiūrėta 2011 02 09];
8. Kauno apygardos teismo 2010 m. gegužės 31 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-383-383/2010. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/163007>> [Žiūrėta 2011 02 09];

Klaipėdos apygardos teismo

9. Klaipėdos apygardos teismo 2008 m. spalio 23 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-392-361/2008. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/98683>> [Žiūrėta 2011 02 09];
10. Klaipėdos apygardos teismo 2009 m. spalio 15 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-371-106/2009. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/156926>> [Žiūrėta 2011 02 09];
11. Klaipėdos apygardos teismo 2009 m. gruodžio 10 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-510-174/2009. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/143636>> [Žiūrėta 2011 02 09];
12. Klaipėdos apygardos teismo 2010 m. birželio 14 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1S-228-174/2010. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/164215>> [Žiūrėta 2011 02 09];
13. Klaipėdos apygardos teismo 2010 m. birželio 17 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-239-417/2010. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/164730>> [Žiūrėta 2011 02 09];

Šiaulių apygardos teismo

14. Šiaulių apygardos teismo 2009 m. rugpjūčio 13 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje 1A-218-354/2009. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/137129>> [Žiūrėta 2011 02 09];
15. Šiaulių apygardos teismo 2010 m. liepos 10 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-31-332/2010. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/175945>> [Žiūrėta 2011 02 09];

Panevėžio apygardos teismo

16. Panevėžio apygardos teismo 2008 m. gegužės 30 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-240-145/2008. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/101223>> [Žiūrėta 2011 02 09];
17. Panevėžio apygardos teismo 2009 m. rugsėjo 24 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-496-337/2009. Prieiga per internetą: <<http://www.infolex.lt/tp/135205>> [Žiūrėta 2011 02 09];

4. Kiti šaltiniai (Interneto puslapiai)

1. Afektas. Vikipedija. Prieiga per internetą: <<http://lt.wikipedia.org/wiki/Afektas>> [Žiūrėta 2011 02 11];
2. Būtinoji gintis: rizikinga ar neišvengiama? Delfi. Prieiga per internetą: <<http://www.delfi.lt/news/daily/crime/butinoji-gintis-rizikinga-ar-neisvengiama.d?id=24262021>> [Žiūrėta 2011 02 11];
3. Provokacija. Žodynas.lt. Prieiga per internetą: <<http://www.zodynas.lt/tarptautiniu-zodziu/P/provokacija>> [Žiūrėta 2011 02 11];

4. Burglary. The free Dictionary by Farlex. Prieiga per internetą: <<http://legal-dictionary.thefreedictionary.com/burglary>> [Žiūrėta 2011 02 11];
5. English Law. Prieiga per internetą: <http://en.wikipedia.org/wiki/Self-defence_in_English_law> [Žiūrėta 2011 02 02];
6. In the Court of Appeals of Iowa. Prieiga per internetą: <[http://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:nSaazbrBJO8J:statecasefiles.justia.com/documents/iowa/court-of-appeals/7-193-06-0527-\(2007-06-13\).pdf+State+v.+Jones,+8+P.3d+1282,+1287+http://www.iowacourts.gov/&hl=lt&gl=lt&pid=bl&srcid=ADGEESjZ9TVTCSuC6xUV8_nx5R4IZTu-7WUg24SuFLwplDKYb6XQrmG805Cnt38VQ69GNmpIv2MqDJE-Dp2DAijx3ToL49WQhxIVQb676O23M48sDnaOAV8Ne2rQjuYSB9FZLfeu-Z&sig=AHIEtbQnFSxeH4Iip549qQ3Af8EWtU3CIQ](http://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:nSaazbrBJO8J:statecasefiles.justia.com/documents/iowa/court-of-appeals/7-193-06-0527-(2007-06-13).pdf+State+v.+Jones,+8+P.3d+1282,+1287+http://www.iowacourts.gov/&hl=lt&gl=lt&pid=bl&srcid=ADGEESjZ9TVTCSuC6xUV8_nx5R4IZTu-7WUg24SuFLwplDKYb6XQrmG805Cnt38VQ69GNmpIv2MqDJE-Dp2DAijx3ToL49WQhxIVQb676O23M48sDnaOAV8Ne2rQjuYSB9FZLfeu-Z&sig=AHIEtbQnFSxeH4Iip549qQ3Af8EWtU3CIQ)> [Žiūrėta 2011 02 11];
7. Castle Doctrine and Self-Defense. Old Research Report. Prieiga per internetą: <<http://www.cga.ct.gov/2007/rpt/2007-R-0052.htm>> [Žiūrėta 2011 01 22];
8. Confusion. The free Dictionary by Farlex. Prieiga per internetą: <<http://medical-dictionary.thefreedictionary.com/mental+confusion>> [Žiūrėta 2011 02 11];
9. Court of Appeals of Michigan. Prieiga per internetą: <<http://www.lexisone.com/lx1/caselaw/freecaselaw?action=OCLGetCaseDetail&format=FULL&sourceID=bcehb&searchTerm=eEef.KHaa.aadj.edhE&searchFlag=y&1loc=FCLOW>> [Žiūrėta 2011 02 11];
10. Dirk Johnson (June 1, 1990). "Make My Day": More Than a Threat". New York Times. Prieiga per internetą: <<http://query.nytimes.com/gst/fullpage.html?res=9C0CE4DB1739F932A35755C0A966958260>> [Žiūrėta 2011 01 22];
11. Mental Confusion. Wikipedia. Prieiga per internetą: <http://en.wikipedia.org/wiki/Mental_confusion> [Žiūrėta 2011 02 11];
12. Self-Defence in Blackstone's Commentaries - Book the Fourth - Chapter the Sixteenth : Of Offenses Against the Habitations of Individuals. Prieiga per internetą: <http://avalon.law.yale.edu/18th_century/blackstone_bk4ch16.asp> [Žiūrėta 2011 02 11];
13. Self-Defense. Prieiga per internetą: <<http://lr.lls.edu/volumes/v36-issue4/documents/9selfdefense.pdf>> [Žiūrėta 2011 02 11];
14. Social Learning Theory. Prieiga per internetą: <<http://condor.admin.cuny.cuny.edu/~hmartman/Overview%20of%20Bandura's%20Theory.htm>> [Žiūrėta 2011 02 11];
15. "States allow deadly self-defense" by Richard Willing, *USAToday*, March 20, 2006. Prieiga per internetą: <http://www.usatoday.com/news/nation/2006-03-20-states-self-defense_x.htm> [Žiūrėta 2011 02 11];
16. Translations of Quar'an. Surah 17. Center for Muslim-Jewish Engagement. Prieiga per internetą: <<http://www.usc.edu/schools/college/crcc/engagement/resources/texts/muslim/qrان/017.qmt.html>> [Žiūrėta 2011 02 11];
17. Испуг. Психологос - энциклопедия [практической психологии](http://www.psychologos.ru/%D0%98%D1%81%D0%BF%D1%83%D0%B3). Prieiga per internetą: <<http://www.psychologos.ru/%D0%98%D1%81%D0%BF%D1%83%D0%B3>> [Žiūrėta 2011 02 11];
18. Растерянность в психиатрии. Домашний медик. Prieiga per internetą: <<http://www.homed.ru/node/4784>> [Žiūrėta 2011 02 11];